

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας.
Μάιος 85 τεύχος 1 Τιμή τεύχους €1.00

φωτ. από το αρχείο του Δήμου Λευκωσίας

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Εντός των τειχών

Το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας.
Εκδίδεται κάθε 1η του μήνα.
Διεύθυνση: Μίνωος 6B τηλ. 31278
Υπεύθυνος για το νόμο. Κωστής Αχινιώτης.

Το τεύχος συντάχθηκε από τους:
Κωστή Αχινιώτη, Σοφοκλή Ρούσο, Ζήνωνα Σιερεπεκλή.
Μάιος 85 τεύχος 1ο.
Τιμή τεύχους £1.00
Συνδρομή 12 τευχών: £10.00

Για το τεύχος αυτό συνεργάστηκαν:

Δημήτρης Αριστείδη
Κώστας Χαραλαμπίδης
Λιζ Ελστον
Μαρία Παππα
Μιχάλης Πασιαρδής
Μυρούλλα Στεφανίδη
Πανίκκος Χρυσάνθου
Σάββας Χριστοφίδης
Σίμης Σιουκιούρογλου
Σούλλα Χριστοδούλου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εκδοτικό σημείωμα	2
... στο πόδι	4
Τα γεγονότα στη Θησεως	8
Διαπόμπευση του Ιούδα	9
Τρελλή-τρελλή πρωτομαγιά Άννας Μαραγκού	10
Αυλή: Μια ιστορική και κοινωνική προσέγγιση	
Μαρίνας Τύμβιου	13
Σύντομη αναφορά στην εξέλιξη της Βυζαντινής τέχνης	
Γιώργου Κεπόλα	16
Θέατρο σκιών. (απομαγνητοφώνηση από ομιλία του	
Δρ. Γιαγκουλλή).	18
Το δικαίωμα στη συλλογική μνήμη Ζ. Σιερεπεκλή	22
Ιστορική Λευκωσία Ν. Κληρίδη	25
Ένα εργαστήριο με μεράκι και παράπονα	30
Το καφεθέατρο Εναλλάξ	32
Ένα εστιατόριο	34
Το εργαστήριο χρωματιστού γυαλιού	35
Η τέχνη του χρωματιστού γυαλιού Μ. Μπεκε	36
Στις παρυφές της Λευκωσίας Λεύκιου Ζαφυρίου	36
Οδός Λήδρας, Μιχάλη Πασιαρδή	38
Πρόγραμμα δραστηριοτήτων Δήμου Λευκωσίας	39
Καταχωρήσεις	40

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ονομα _____

Διεύθυνση _____

τηλ: _____

ΑΝ ΔΕΝ ΤΟ ΞΕΡΕΤΕ

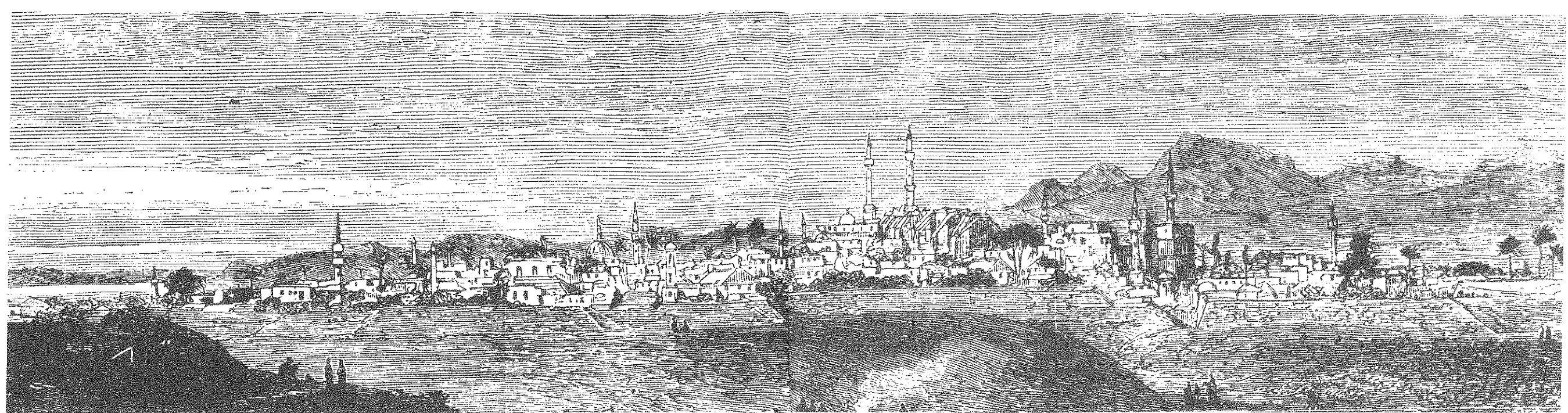
Αν δε το ξέρετε... η Λευκωσία στη μακρόχρονη ύπαρξή της, άλλαξε τρεις φορές όνομα.

Να τι γράφει σχετικά ο Νέ-αρχος Κληρίδης στο βιβίο του «ιστορία της Λευκωσίας»:

Από τον Άρωνα και την

Παλαιάν ξεχύθηκε (η Λευκωσία) στην κοιλάδα Αγίων Ομολογητών, Κουπατιού και Παλιάς Κοίτης του Πιδιά με το όνομα Λήδρα. Στα 280 π.Χ. σπρώχνεται από τον Λεύκο βορειότερα, πέρα απ' το Κουπάτι και την Παλιά Κοίτη

του Πιδιά με το όνομα Λευκό-θειον. στα 1372 μ.Χ. ο Φράγκος βασιλιάς Πέτρος ο Β' την σπρώχνει ακόμα βορειότερα, συμμαζεύει τα τείχη του Λεύκου από 9 μίλια σε 4 και επικρατεί οριστικά το τρίτο όνομα Λευκωσία.

Ευδοκίμο Ληκωσία

Με ρομαντικό ενθουσιασμό, θέληση συνέπειας και αντικειμενικότητας, ξεκινάμε σήμερα, την έκδοση ενός νέου τοπικού εντύπου. Ασφαλώς και ευτυχώς δεν πρωτοπορούμε στη σύλληψη της σημασίας και χρησιμότητας του τοπικού τύπου στη χώρα μας. Μερικές τοπικές εκδόσεις υπάρχουν εδώ και λίγα χρόνια. Εμείς συνεχίζουμε στην επέχταση του είδους αυτού της δημοσιογραφίας στοχεύοντας ταυτόχρονα στη βελτίωση του.

Όχι τυχαία, αντικείμενο του εντύπου μας είναι η περιοχή στην οποία ζούμε ή εργαζόμαστε. Στοιχείο άπειρα ενισχυμένο από τη μοναδικότητα και την καθολική πολιτισμική διάσταση του χώρου αυτού: της παλιάς πόλης της Λευκωσίας. «Γεννηθήτω» λοιπόν το «Εντός των τειχών».

Εντός των τειχών. Χώρος γεωγραφικά μικρός. Μικρότερος για μας λόγω της αδυναμίας πρόσβασης μας στη κατεχόμενη παλιά πόλη. (Παρά το ότι θα προσπαθήσουμε να μάθουμε και να πληροφορησούμε και γι' αυτή, όσο μπορούσαμε). Μέσα σε τόσο μικρή έκταση ευρίσκεται συμπυκνωμένη μια θεματολογία τόσο πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη τέτοιας μάλιστα κοινωνικής εμπέλειας που οπωσδήποτε αποτελεί πρόκληση και πρόσκληση.

Δεχόμαστε και τα δυο κι' όχι από την άποψη μιας δακρύβρεχτης παρελθοντολατρίας αλλά από την άποψη της ενεργούς συμμετοχής σε μια ζωντανή εξελικτική διαδικασία με στόχο ένα παρόν που να σέβεται το παρελθόν και αντίστροφα.

Η ενεργητική παρέμβαση πάνω στην εξέλιξη της παλιάς πόλης είναι φαινόμενο των τελευταίων χρόνων. Ουσιαστικά η παλιά Λευκωσία ακολουθεί ακόμα τη φθίνουσα πορεία της προς τον αφανισμό: Γεγονός που ώθησε την Αγνή Μιχαηλίδη να παρομοιάσει πριν λίγα χρόνια τη παλιά Λευκωσία με ένα «ήχο που σβήνει». Η κινητικότητα του θέματος της συντήρησης και αναζωογόνησης δημιουργούν βάσιμες ελπίδες πως θα μπορέσουμε να κρατήσουμε αυτό τον ήχο και να τον τραγουδήσουμε ακόμα.

Ωστόσο το κεφάλαιο της σωστής ανοικοδόμησης της χαμένης οικονομικής και κοινωνικής ισορροπίας της παλιάς πόλης είναι τεράστιο και αμφιλεγόμενο. Το περιοδικό μας θα φιλοξενηθεί τεκμηριωμένες απόψεις και μελέτες σε σχέση με τα θέματα αυτά.

Πριν εμφανιστούν οι τάσεις επανεχτίμησης της σημασίας της παλιάς πόλης, χιλιάδες άνθρωποι ζούσαν και δούλευαν εδώ και εξακολουθούν φυσικά να το κάνουν. Η παλιά πόλη εξακολουθεί να είναι το κέντρο της βιοτεχνίας, της λαϊκής τέχνης και του μικροεμπορίου. Ότι δεν μπορούν να σου φτιάξουν αλλού μπορούν στη παλιά πόλη. Ότι δεν βρίσκεις αλλού μπορείς στη παλιά πόλη.

Δεν είναι τυχαίο που οι μικρές βιοτεχνίες οι ίδιες μαζεύτηκαν ή μια δίπλα στη άλλη στο κέντρο της πόλης. Είναι διότι η μια βοηθά την άλλη και διότι εύκολα μπορούν να προμηθευτούν υλικά και εργαλεία γρήγορα «δγκυο λεπτά με το ποδήλατο».

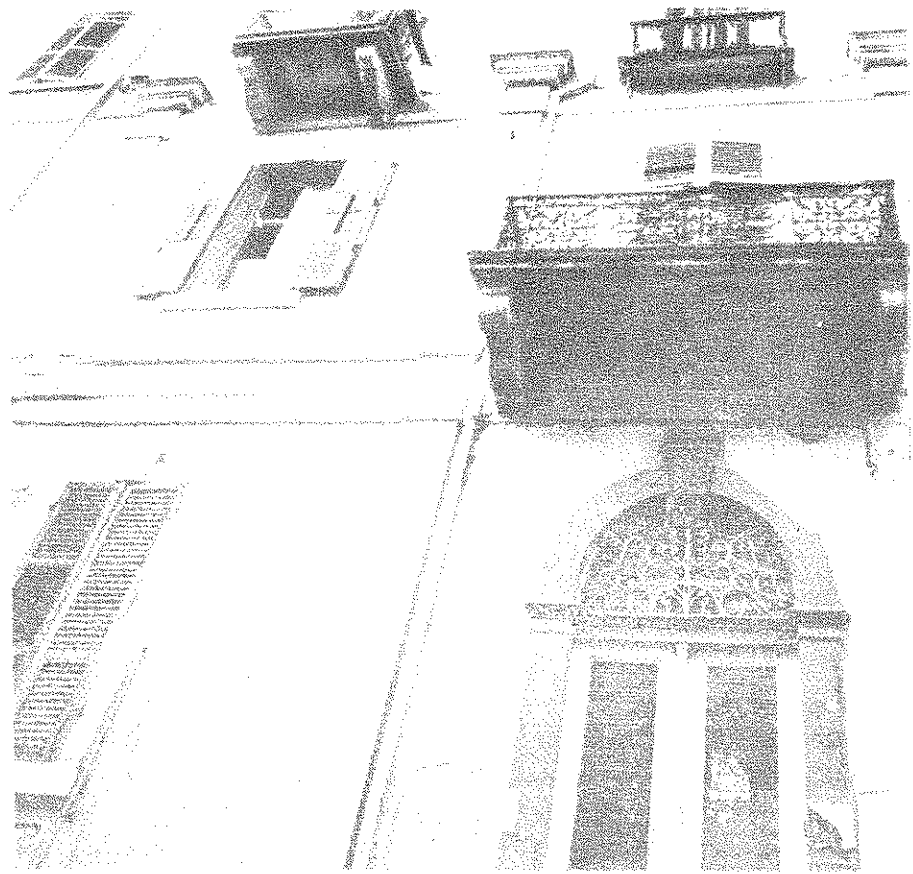
Για τους ίδιους λόγους τα ψώνια είναι εύκολα στη παλιά πόλη. Μπορείς μέσα σε δυο-τρεις δρόμους να βρεις ότι χρειάζεσαι από υφάσματα της οκάς και υλικά ψιλικαντζή μέχρι τα χρειαζόμενα για τις μικροεπιδιορθώσεις του σπιτιού, κ.λπ. δίπλα από το απαραίτητο «μαερκό» για το μεσημεριανό γεύμα.

Το περιοδικό θα παρουσιάζει όλη αυτή την οικονομική δραστηριότητα της παλιάς πόλης σε όλους τους τομείς. Φιλοδοξεί να γίνει ο οδηγός του κυπρίου για τη παλιά Λευκωσία να του γνωρίσει όλες τις δυνατότητες.

Χάρη στη έντονη αυτή δραστηριότητα (παρ' όλο που φέρει κι αυτή ευθύνη για την κακομεταχείριση της παλιάς πόλης) υπάρχει σήμερα μια ζωντανή κοινωνία στη παλιά πόλη πάνω στην οποία μπορούμε να βασιστούμε δυναμικά για να αλλάξουμε τη ροή των πραγμάτων.

Με πολλή αγάπη θ' αγκαλιάσει επίσης το περιοδικό όλες τις προσπάθειες που γίνονται για την αναβίωση της παλιάς πόλης. Θα παρακολουθήσει τις πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις που γίνονται εδώ όπως αυτές της πύλης Αμμοχώστου, του εργαστήριου του Δήμου, των μουσείων, των μπουάτ, γκαλερί, κ.λπ. Θα παρακολουθεί την επιστροφή νέων ανθρώπων στη παλιά πόλη για να κατοικήσουν ή να φτιάξουν τα εργαστήρια τους ή ακόμα απλά, όπως ήδη συμβαίνει, για να συντηρήσουν ένα παλιό σπίτι που ακόμα δεν ξέρουν πως ακριβώς θα το χρησιμοποιήσουν. Είναι το φαινόμενο πλατύτερης σημασίας από την επιστροφή σ' ένα διατηρητέο οικιστικό χώρο και μάλλον εφάπτεται ενός γενικότερου προβληματισμού της κυπριακής κοινωνίας σε σχέση με το περιβάλλον και την ιστορία της.

Ιδιαίτερη φροντίδα θα δίνεται στη παρουσίαση των προβλημάτων των ανθρώπων που ζουν κι εργάζονται στη παλιά πόλη, όπως γίνονται αντιληπτά από τους ίδιους και των απόψεων τους για τη λύση αυτών των προβλημάτων. Φυσικά μιαιτέοια υπόσχεση δίνεται ταχτικά απ' όλα τα έντυπα, σπάνια όμως τηρείται. Θα δώσουμε κι' εμείς αυτή την υπόσχεση και θα προσπαθήσουμε να την κρατήσουμε. Ελπίζουμε οι κάτοικοι και οι εργαζόμενοι της πόλης να μας βοηθήσουν. Δική μας πρόθεση είναι το περιοδικό να μπη στη ζωή της πόλης και να αντιμετωπίσει τα προβλήματα και τις ανάγκες της από τα μέσα, σαν δικό της αξεχώριστο κομμάτι.

ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ

Με σύνθημα:

• ΕΝΑ ΝΕΟ ΕΡΓΟ ΑΡΧΙΖΕΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΟΛΩΝ.

ο νεοσύστατος «Σύνδεσμος Φίλων του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας» είχε το περασμένο Σάββατο 19 του Απριλίου την πρώτη του συνέλευση στο χώρο που πρόκειται να στεγάσει το Μουσείο.

Το κτίριο αυτό χτισμένο το 1920 (το ισόγειο) χρησιμοποιήθηκε αργότερα γύρω στο 1935 (που προστέθηκαν και οι δύο υπόλοιποι ορόφοι) σαν ιδιωτική κλινική του γνωστού γιατρού και δημάρχου Λευκωσίας, Θεμιστοκλή Δέρβη. Σαν κλινική λειτουργούσε ως το 1963-64, μέχρι που πέθανε δηλαδή ο γιατρός. Κατόπιν για ένα διάστημα έγινε αποθήκη κάποιας βιοτεχνίας, αργότερα μετά την εισβολή γίνεται προσφυγική κατοικία κι από το 1976 μένει άδειο κι εκτεθημένο στη φθορά του χρόνου.

Μέχρι που ο Δήμος Λευκωσίας με εμπνευστή της ιδέας τον ίδιο τον δήμαρχο (όπως ακούστηκε στη συνέλευση) αποφάσισε να ενδιαφερθεί για τη συντήρηση

του κτιρίου και την μετατροπή του σε Ιστορικό Μουσείο της πόλης της Λευκωσίας. Στην ερώτηση γιατί Λεβέντειο απαντάει το ποσό των 125.000 λιρών δωρεάν της οικογένειας Λεβέντη που χρησιμοποιήθηκε για να αγοραστεί το κτίριο και ν' αρχίσουν οι ενέργειες συντήρησής του και μετατροπής του σε Μουσείο.

Επειδή ο όρος Ιστορικό Δημοτικό Μουσείο μιας πόλης είναι καινούργιος για πολλούς, παρενεθικά και πολύ συνοπτικά αναφέρουμε ότι το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας θα περιλαμβάνει χάρτες, γκραβούρες, το αρχείο του Δήμου Λευκωσίας, φωτογραφίες, έπιπλα και διάφορα άλλα αντικείμενα που θα καλύπτουν την ιστορία της Λευκωσίας από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα έτσι ώστε ο οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος ερευνητής ή επισκέπτης να μπορεί να σχηματίσει μια όσο το δυνατόν πλήρη εικόνα της ιστορίας της πόλης μας.

Το «ΕΝΤΟΣ» χαιρετίζει τις ενέργειες του Δήμου Λευκωσίας και του Σύνδεσμου Φίλων του Μουσείου και υπόσχεται ότι θα παρακολουθεί από κοντά την εξέλιξη του έργου τους.

Θα επανέλθουμε αναλυτικότερα στο επόμενο τεύχος μας.

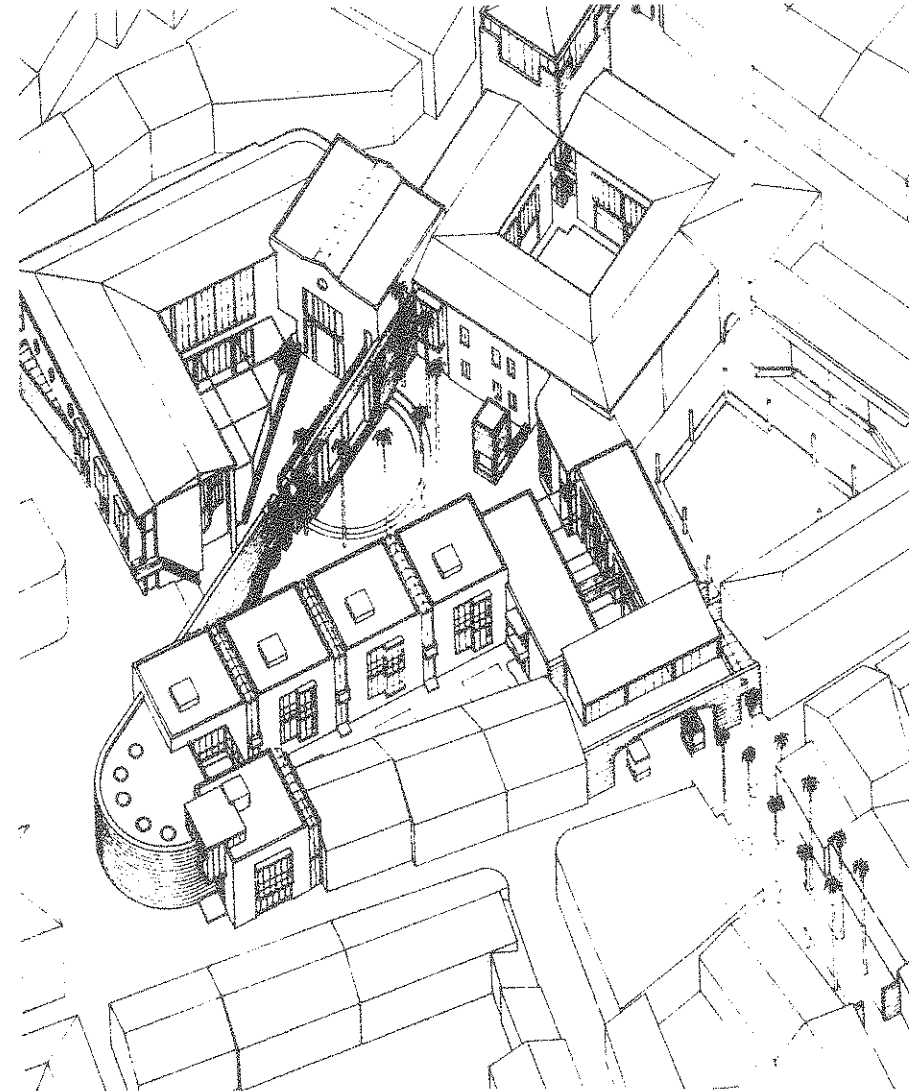
ΟΔΟΣ ΘΗΣΕΩΣ Αρ. 66

Πριν ένα χρόνο στην οδό Θησέως, στο σπίτι με τον αρ. 66, ένας ολόκληρος τοίχος πλάτους 3 μέτρων και ύψους δύο ορόφων κατέπεσε παρασύροντας μαζί και το μεσοπάτωμα. Η νεαρή μαθήτριά που είχε το δωμάτιο της στο πάτωμα που έπεσε σώθηκε ευτυχώς, από σύμπτωση, γιατί έτυχε να λείπει εκείνη την μέρα από το σπίτι.

Η φτωχή οικογένεια που το ενοικιάζε αναγκάστηκε την επόμενη να το εγκαταλείψει. Ειδοποιήθηκε το Δημαρχείο, ήρθε επί τόπου, έκρινε πως η κατάσταση ήταν άκρως επικίνδυνη τόσο για την οικοδομή αριθμ. 66, όσο και για τις διπλανές, έστειλε τις σχετικές επιστολές προς τον ιδιοκτήτη. (Σύμφωνα με το νόμο, ο ιδιοκτήτης είναι υποχρεωμένος να στηρίζει τυχόν επικίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια μέρος της οικοδομής του).

Από τότε οι μήνες περνούν και το άνοιγμα χάσκει απειλητικά με μόνιμο κίνδυνο να προκαλέσει νέες αλυσιδωτές καταρρεύσεις, που αν συμβούν κανέναν δεν μπορεί να είναι σίγουρος αν θα είναι χωρίς ανθρώπινα θύματα.

Ρωτούμε το Δημαρχείο και ιδιαίτερα το τεχνικό τμήμα του: Έχουν συνείδηση του κινδύνου αυτού, και αν, ναι, γιατί το Δημαρχείο δεν κάνει την αναγκαία κατασκευή σαν δημόσιος φορέας και να απαιτήσει τα έξοδα από τον ιδιοκτήτη, πράγμα που μπορεί να πετύχει;

ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Ο ολοένα αυξανόμενος αριθμός νέων φοιτητών που επιλέγουν σαν θέμα έρευνας και μελέτης, την Παλιά Λευκωσία, είναι ένα γεγονός εξαιρετικής σπουδαιότητας τόσο για την παλιά μας πόλη όσο και για την έρευνα αυτή καθ' εαυτή.

Ήδη μετά την Αγνή Πετρίδου, τον Ζήωνα Σιερπεκλή, τον Σάββα Χριστοφίδη και την Μαρίνα Τύμβιου που καταπιάστηκαν στα φοιτητικά τους χρόνια με την εντός των τειχών πόλη, (δεν είναι τυχαίο που οι τρεις τελευταίοι συστεγάζονται στο συνεργατικό «εργαστήρι χωροδομίας» της οδού Θησέως), νέοι που ακόμη βρίσκονται στις φοιτητικές αίθουσες, όπως η Πόπη Βαλανίδου, η Έλενα Θεοδώρου, ο Φλώρος Παναγίδης, η Κατερίνα Λάμπρου και άλλοι, διά-

λεξαν σαν αντικείμενο ασκήσής τους στις αρχιτεκτονικές σχολές που φοιτούν, την εντειχισμένη πόλη.

Η επιλογή των φοιτητών αυτών ή άλλων που ίσως υπάρχουν και που είναι ακόμη άγνωστοι στο περιοδικό μας είναι σημαντική από πολλές απόψεις.

Πρώτα πρώτα γιατί η ιστορική πόλη, αποχτά επιτέλους στα πλαίσια της επιστήμης του χώρου μια σημαντική θέση σαν αντικείμενο έρευνας, μελέτης και πειραματικού σχεδιασμού.

Δεύτερον γιατί οι μελέτες αυτές αποτελούν ήδη ένα σοβαρό υλικό βάσης το οποίο με σωστή αξιοποίηση μπορεί να αποδόσει μεγάλα ωφέλη στις προσπάθειες για προστασία, συντήρηση και αναβίωση της Παλιάς Πόλης.

Τρίτον γιατί με τις μελέτες αυτές οι φοιτητές μας μετατρέπονται άμεσα σε πολιτιστικούς πρεσβευτές του τόπου στη χώρα όπου σπουδάζουν.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΚΟΥΠΙΔΟΤΟΠΟΣ

Ο χαρακτηρισμός των γειτονιών Ταχτακαλά, Αγ. Κασσιανού και Χρυσалиνιώτισσας σαν «κοινωνικό σκουπιδότοπο» από τους κοινωνιολόγους του Δήμου Λευκωσίας, που ανάλαβαν να διαπιστώσουν τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων, είναι από μόνος του ικανός να μεταφέρει την εικόνα αυτών των περιοχών. Από χρόνια περιφρονημένες οι κάτω γειτονίες, με την απειλή του θανάτου να παραμονεύει μόνιμα στα αντίπερα της «πράσινης» γραμμής, μισοερηπόμενες απ' τον πόλεμο και την εγκατάλειψη, έγιναν τόπος καταφυγής για πολλούς ανήμπορους ανθρώπους, συνήθως γέροντες, φτωχούς, κοινωνικά περιθωριοποιημένους από την απαράδεκτη αδιαφορία κράτους και κοινωνίας.

Πολλοί απ' αυτούς ζουν με συντάξεις πείνας, οι πιο πολλοί άρρωστοι και ξεχασμένοι ακόμα κι από τις οικογένειές τους. Οι μικροπεριβαλλοντικές συνθήκες στις οποίες ζουν είναι απαράδεκτες ακόμα κι αν συγκριθούν με τους χαμηλότερους συντελεστές υγιεινής.

Όσοι δεν έτυχε να κοιτάζουν πίσω απ' τις πόρτες των σπιτιών αυτών, κι αυτοί είναι οι περισσότεροι από μας, είναι αδύνατο να υποθέσουν την τεράστια χωροκοινωνική υποβάθμιση αυτών των περιοχών, μία υποβάθμιση που αποτελεί τουλάχιστον ντροπή για το μεγαλύτερο μέρος της Λευκωσιώτικης κοινωνίας, που εκτός των τειχών ζει σε ρυθμούς εξωφρενικής σπατάλης, καταναλωτισμού και μικροαστικής επίδειξης.

Είναι καιρός το ζήτημα αυτό να αντιμετωπιστεί με περισσότερη ευαισθησία. Τον πρώτο λόγο έχει η κοινωνία με τους διάφορους οργανωμένους φορείς της.

ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΙΣ ΠΑΛΙΕΣ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ

Με ικανοποίηση διαπιστώνουμε πως ολοένα και περισσότεροι νέοι άνθρωποι διαλέγουν για τόπο κατοικίας τες κάτω γειτονιές. Οι πιο πολλοί απ' αυτούς έκαναν την επιλογή για λόγους κυρίως ιδεολογικούς. Γιατί πιστεύουν στη παλιά πόλη, γιατί αναζητούν μια ταυτότητα κοινοτική γιατί αρνούνται την ανωνυμία της πολυκατοικίας και της αποξένωσης στην οποία σε υποβάλλουν οι ανθρωπο-αποθήκες της σύγχρονης Λευκωσίας.

Είναι συγκινητικό να τους βλέπεις κα-

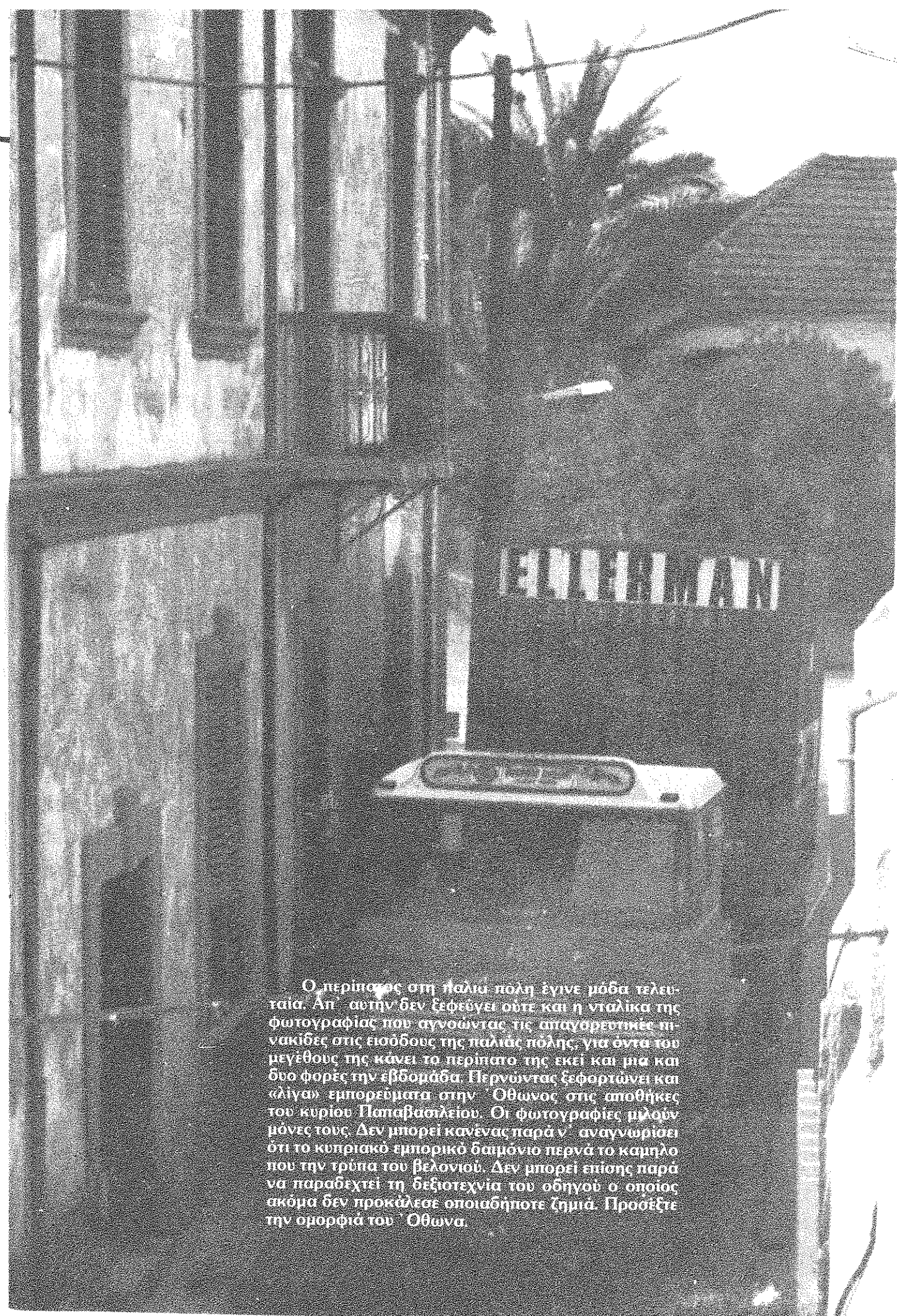
θημερινά με δικά τους έξοδα, με κόπους αλλά με κέφι να φτειαίνουν τοίχους, να μπογιατίζουν, να αυτοσχεδιάζουν πραγματοποιώντας το χώρο τους.

Τα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν στη παλιά πόλη δεν είναι ούτε λίγα ούτε μικρά. Είναι γνωστό πως τα πιο πολλά σπίτια είναι σε άθλια κατάσταση από τη μακρόχρονη έλλειψη φροντίδας. Τα περισσότερα είναι χωρίς μπάνιο, χωρίς εσωτερικό αποχωρητήριο, χωρίς εξοπλισμό κουζίνας. Μαζί μ' αυτά αν προστεθούν και τα προβλήματα υγρασίας, κακής στεγανότητας πορτοπαρθύρων, οροφών κλπ. καταλαβαίνει κανείς. Όμως το κέφι και η θέληση είναι μεγαλύτερα. «Εγώ την βρίσκω», έλεγε προχθές ένας από τους νέους αυτούς. «Ξέρεις τι πάει να πει να θωρείς τριανταεφτά φοινιτζιές που το παραθύρι σου;»

Καιρός να το ανακαλύψουν κι' άλλοι.

Παγκάκια δήμαρχε που νάσις την ευτζήν μου παγκάκια.

Ο περίπατος στη παλιά πόλη έγινε μόδα τελευταία. Απ' αυτήν δεν ξεφεύγει ούτε και η νταλικά της φωτογραφίας που αγνοώντας τις απαγορευτικές πινακίδες στις εισόδους της παλιάς πόλης, για όντα του μεγέθους της κάνει το περίπατο της εκεί και μια και δυο φορές την εβδομάδα. Περνώντας ξεφορτώνει και «λίγα» εμπόρευματα στην Όθωνος στις αποθήκες του κυρίου Παπαβασιλείου. Οι φωτογραφίες μιλούν μόνες τους. Δεν μπορεί κανένας παρά ν' αναγνωρίσει ότι το κυπριακό εμπορικό δαιμόνιο περνά το καμηλο που την τρύπα του βελονιού. Δεν μπορεί επίσης παρά να παραδεχτεί τη δεξιοτεχνία του οδηγού ο οποίος ακόμα δεν προκάλεσε οποιαδήποτε ζημιά. Προσέξτε την ομορφιά του Όθωνα.

Τα γεγονότα στη Θησεως

Μια μικρή συλλογική ενέργεια με μεγάλη σημασία

Παρασκευή πέντε τ' Απρίλη. Ένα φορτηγό από τα πολλά που περνούσαν καθημερινά από τη Θησεα γκρέμισε μια κολόνα αντιστήριξης στο γωνιακό σπίτι των δρόμων Οθέλλου και Θησεα (το οποίο συντηρείται αυτό τον καιρό από τον ήθοποιό Κυριάκο Ευθυμίου, και θα μετατραπεί σε παλαιοπωλείο). Δεν ήταν η πρώτη φορά που κάποιος βιαστικός μεταφορέας παράσερνε και «λίγη» κολόνα. Αυτή όμως ήταν η τελευταία. Η κολόνα γκρεμίστηκε πια.

Οι κάτοικοι και ένοικοι της περιοχής μαζεύτηκαν άμεσα και αφού συζήτησαν το θέμα αποφάσισαν να κλείσουν το δρόμο στα τροχοφόρα. Τόσο διότι το γωνιακό σπίτι κινδυνεύει να γκρεμιστεί (προκαλώντας ζημιές και στα διπλανά) όσο και διότι το «καθεστώς τρομοκρατίας» των τροχοφόρων έγινε αβάσταχτο στο στενό γραφικό δρομάκι. Μετά από αυτή τους την απόφαση οι κάτοικοι έγκριναν και μια επιστολή διαμαρτυρίας με την οποία εξηγούσαν στη δημοτική επιτροπή την κατάσταση.

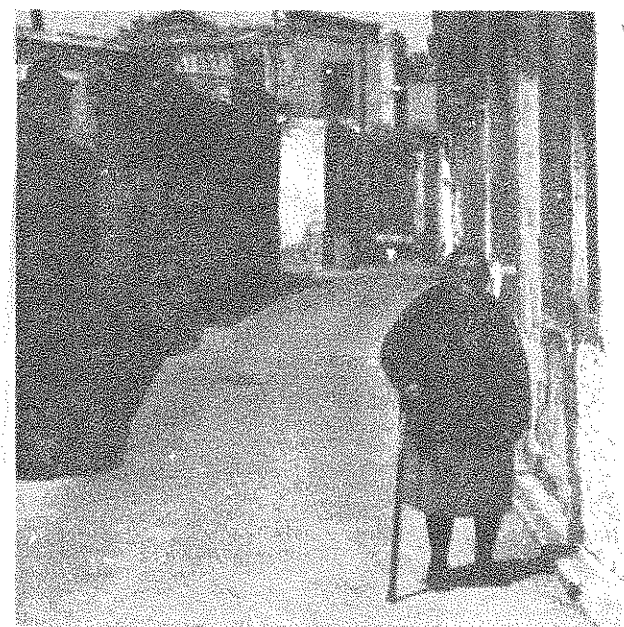
Το γεγονός πέρασε σ' όλες τις εφημερίδες βγάζοντας ταυτόχρονα πολλά άλλα προβλήματα των κατοίκων της παλιάς Λευκωσίας.

Τώρα ο δρόμος είναι κλειστός με απόφαση της δημοτικής επιτροπής.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η σχολική εφορεία προκάλεσε ήδη μεγάλη ανεπανόρθωτη ζημιά στη Θησεα ΚΑΤΕΔΑΦΙΖΟΝΤΑΣ μια σειρά σπίτια. Στη τελευταία περίπτωση ενώ είχε ήδη καταστρέψει τη στέγη ενός σπιτιού, υποχρεώθηκε να σταματήσει τη κατεδάφιση μετά από δυναμική πιεστικότητα κατοίκων της περιοχής και φίλων της παλιάς Λευκωσίας.

Ο τρόπος με τον οποίο έδρασαν οι κάτοικοι ήταν υποδειγματικός και χαρακτηριστικός ώριμους δημότες. Δείχνει ότι υπάρχουν πολίτες που δεν δέχονται η τύχη τους να είναι έρμαιο της ανεπάρκειας των «υπεύθυνων» αρχών.

Έκρυβε ακόμα και κάποιο ρομαντισμό εκείνη η συγκέντρωση. Θύμιζε τις εποχές που η γειτονιά ήταν ζωντανή κι όπου επικρατούσε το παραδοσιακό πνεύμα της συλλογικής δράσης. Ήταν μια ένδειξη που μαρτυρά ότι η παραδοσιακή πολυεδομιά κάνει να πάντουν βαθύτερες χορδές στη καρδιά του κυπρίου. Τέτοια «ενεργητική συμπεριφορά» δίνει ελπίδες για μια σωστή συντήρηση της παλιάς πόλης.

η διαπομπευση η σταυρωση και το καψίμο του Ιουδα

Πάνω από χίλιοι υν και τέως κάτοικοι οι περισσότεροι, των γειτονιών του Ταρτακάλ, της Χρυσαινωπίτσας και του Άη Κασιανού μαζεύτηκαν για τη διαπομπευση και την «διά πυρός» εκτέλεση του προδότη Ιουδα την Κυριακή της Ανάστασης.

Έτσι στη κυριακάτικη λισκάδα, μέσα στους συνήθως έρημους δρόμους των παλιών γειτονιών, σχηματίστηκε μια τεράστια πομπή. Μπροστά λαούτα και βιολιά σκόρπιζαν το γλυκόπικρο ανατολίτικο ήχο τους. Πιο πίσω φορτωμένος στο γαϊδάρο ο Ιουδας. Πετυχημένη απομίμηση, από μακριά έμοιαζε αληθινός. Περιστοιχισμένος από μια διμοιρία γυαλισμένους άνδρες της εθνικής φρουράς, σε τριάδες με τα Ζάσταβα χιαστί σε βηματισμό συνοδείας δεν μπορούσε να ξεφύγει. Ένας «αγωγιάτης» βαστούσε γερά τον γαϊδάρο να μην αφηνιάσει. Πίσω ο κόσμος σχημάτιζε μια καθόλου ευκαταφρόνητη σε όγκο διαδήλωση. Όσοι βιάζονταν πολύ προσπερνούσαν τους στρατιώτες αλλά παρακαλούσαν από τον υπεύθυνο αξιωματικό της Ε. Φρουράς να πάνε πίσω για να είναι η πομπή όμορφη!!

Μετά από πολλούς γύρους έφεραν τον Ιουδα στη τάφρο μπροστά από τη πύλη. Εκεί τον περίμενε έτοιμος ένας σωρός ξύλα (απ' αυτά που μας περισσεύουν στην Κύπρο) με δυο πασσάλους σταυρωμένους μεταξύ τους.

(όχι κάθετα αλλά χιαστί). Επάνω τους κρέμασαν τον άτυχο Ιουδα, τον έλουσαν πετρέλαιο και τον έκαψαν με τον κόσμο ένα γύρο, πίσω από τους παραταγμένους στρατιώτες σε προστατευτικό κλοιό. Η μυρουδιά της καμένης σάρκας που φερε ο αέρας από τις σουβλές της περιοχής συμπλήρωσε το θέαμα.

Σε λίγο η φωτιά κατέπιε τον προδότη και το σχήμα Χ σταυρού του κάτω από τους ήχους των μασκουλών.

Σκόρπια σχόλια:

— Στη διάρκεια της πομπής:

• Καλά έκαμε ο Λέλλος ξαναμαζεύει τις γειτονιές.

• Ε Στέλιο πάμε να πειράξουμε καμμιάν μισιάν...

• Μια παρέα νεαροί: Μεταβολή μαρς ένα δυο σπ, ίσια ρέου...

— Στο καψίμο:

• Έπρεπε να ρητ τζαι η τηλεόραση να μαθθάνουν τα μωρά τα έθιματα.

• — Γιαγιά γιατί τον κρούζουν;

— Επρόδωσε το Χριστό Γιαννάκη μου.

— Όποιος προδώσει το Χριστό κρούζονται γιαγιά;

— 'Αδε Γιαννάκη μου ήντα μεγάλη φωθκιά!

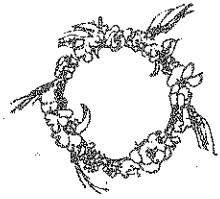
Φεύγοντας ο κόσμος διαλύεται γρήγορα. Περνώντας μπροστά από τις ανοιχτές πόρτες της γειτονιάς βλέπεις τα τραπέζια στρωμένα να περιμένουν για τη συνέχεια...

Αννα Μαραγκού

Τρελή Τρελή Πρωτομαγιά

Η δημιουργία της γιορτής της τρελλής τρελλής Πρωτομαγιάς, αποτελεί για μας στην Πολιτιστική Υπηρεσία του Δήμου Λευκωσίας μια ιδιαίτερη εμπειρία. Μια εμπειρία που μας βοήθησε πολύ να καταλάβουμε τι θέλει σήμερα, τι δέχεται και πως αντιδρά ο πολίτης της Λευκωσίας.

Τον Απρίλη του 1983, σε μια δημοσιογραφική διάσκεψη στα γραφεία μας, μέσα σε ατμόσφαιρα φορτισμένη από την ανύσταση, την άνοιξη και τους ανθούς του κήπου μας στην οδό Αισχύλου, ανακοινώσαμε δειλά-δειλά την πρόθεσή μας να οργανώσουμε ένα μεγάλο πανηγύρι, ανοικτό σε όλους, με παιχνίδια γνώριμα στους μεγάλους και προσιτά στους μικρούς, με αφηγήσεις παραδοσιακών εθίμων, που κάπου υπάρχουν μέσα σε όλους μας, αλλά δύσκολα εκφράζονται, στην καθημερινότητά της ζωής.

Σκοπός μας ήταν η συμμετοχή, η σχέση του Λευκωσιώτη με τον άλλο, η συνειδητοποίηση ότι ο καθένας μας είναι αναπόσπαστο μέρος ενός συνόλου. Θέλαμε τον κόσμο που θα αποφάσιζε να έρθει στην γιορτή, να συμμετάσχει, θέλαμε την σύμπραξη του στο διαγωνισμό ή στο παιχνίδι, και γενικά πιστεύαμε, ότι ο Δήμος ήταν ο κατάλληλος φορέας για την διοργάνωση της γιορτής αυτής.

Με ιδιαίτερο κέφι, και πέρα από τα καθημερινά μας καθήκοντα και την ρουτίνα της αδηφάγου γραφειοκρατίας, μόνοι μας φτιάξαμε τεράστια πανώ, μέσα στον ίδιο τον χώρο της Πύλης Αμμοχώστου, συνομήραμε και συνπαίξαμε με καλλιτέχνες και μη, μέσα σ' ένα παιχνίδι όπου κυριαρχούσε σ' όλους μας αυτή η θέληση του ξανοίγματος στο καλοκαίρι που μας έρχόταν, και των Πρωτομαγιάτικων στεφανιών, προσπαθήσαμε να πετύχαμε στο καλοκαίρι που μας έρχόταν, γραφίσει αυτή τη μεγάλη «γιορτή της πόλης μας».

Οι δηλώσεις συμμετοχής έφταναν αβρόδες στη Δήμητρα της Πολιτιστικής Υπηρεσίας, που καθημερινά πέρανε στιγμές άγχους για τα κατά πόσο θ' αρκούσε το σχοινί που αγοράσαμε για να δώσουμε στο κάθε πετάσι συμμετοχής, ή για τους αριθμούς συμμετοχής, ή για την τοποθέτηση του τάδε μικροπωλητή που ζήτησε να συμμετάσχει στο πανηγύρι. Στο άγχος μας προστέθηκε η πιθανή απουσία του ανέμου για τα πετάσια, αλλά γι' αυτό ούτε η αγωνία της Δήμητρας ούτε η δική μου μπορούσε να βοηθήσει.

Το μεσημέρι της Πρωτομαγιάς, και ενώ άλλοι έφτιαχναν τα πετάσια τους, (μέσα στους κανονισμούς τονίσαμε ότι τα πετάσια αυτά πρέπει να είναι καμωμένα από τους ίδιους και απαγορεύσαμε κάθε χρησιμοποίηση ψεύτικου υλικού) και ενώ άλλοι έφτιαχναν στεφάνια από απα-σκα λουλούδια, εμείς κάτω από ένα αλύπητο ήλιο ραντίζαμε το πουρί, σχεδιάζαμε με αμμο-τους βασιλιάδες (πέντε στον αριθμό, με βάση τις οδηγίες από το βιβλίο του Νέαρχου Κληρίδη), φτιάχναμε το δίσυλο για τα πετάσια, ο Κωστής έστησε την εξέδρα για το «Σαρατζηνό»...

Σιγά-σιγά ο κόσμος άρχισε να φτάνει. Πρώτοι, οι μικροί της γειτονιάς που διήλυσαν συμμετοχή για τα πετάσια, με μια έντονη ανυπομονησία για το πετάσι τους, τον άνεμο το βραβείο... ακολου-ήσαν οι περιέργοι, αυτοί που ήθελαν να μάθουν τι τέλος παντων σοφίστηκε πάλι ο Δήμος και τελευταίοι, όταν είδαν την τόσο μεγάλη προσέλευση, όλοι οι κάτοικοι της περιοχής.

Εκατοντάδες πετάσια, σπκώθηκαν στον ουρανό, μικροί και μεγάλοι σχημάτισαν ουρές και περ-νούσαν όλοι μπροστά από την κριτική επιτροπή, που με κάθε σοβαρότητα βαθμολογούσε τα πετάσια. Μέσα στο πέρασμα της Πύλης Αμμοχώστου οι κυρίες με τα στεφάνια, αράδιαζαν τα έργα τους σε μια εξέδρα, συγκινώντας όλους όσους περνούσαν: ... Τα κιούλια, τα τριαντάφυλλα, η ελιά, οι μυρωδιές ζυγνούσαν σ' όλους θύμησης από την οικογένεια, το Βαρώσι, τον Άγιο Μέμωνα, την Κερύνεια, η περιέργη αυτή ανάμειξη της αίσθησης του πανηγυριού με την νο-σταλγία του τόπου και του χρόνου...

Έξω, κάτω από ένα καυτερό ήλιο, η ορχήστρα της εθνικής φρουράς, και στα μεγάφωνα η Πρωτομαγιά από τον καινούργιο δίσκο του Διονύση Σαββόπουλου.
...ας αρχίσουν οι χοροί

Αυτό που περιμέναμε, έγινε. Ο κόσμος ήρθε. Ο κόσμος ήρθε. Ο κόσμος ήρθε, μονάπηδο τριάπηδο, ελιά, βασιλιτζιά τζαι μεριτζιά, σκατούλικο, από τα γύρω χωριά ήρθαν ομάδες για το Λιγκρή, οι μανά-δες βρήκαν την ευκαιρία να βγάλουν τα παιδιά τους να χαρούν το γρασιδί που έκαμε ο Δήμος, και ξαφνικά η τάφος γέμισε από ένα κόσμο ανάμεικτο, όπου ο καθένας νοιαζόταν για τον άλλο, όπου παιδάκια και μεγάλοι αγνώστοι μεταξύ τους βρέθηκαν να μοιράζονται την ίδια χαρά στο παιχνίδι. Όπου άλλοι πετούσαν πετάσια, άλλοι σκαρφαλωμένοι στο τείχος διόρθωναν τις ζημιές επάνω στις ουρές των πετασιών, άλλοι κέρδιζαν βραβεία (δωρεάν είσοδος σε όλες τις εκδηλώσεις του Φεστιβάλ Λευκωσίας) και άλλοι απλώς μιλούσαν μεταξύ τους.

Η δική μας χαρά ήταν ανείπωτη. Πρώτη φορά τόσοσ κόσμος, τόσο χαρά, τόσο μαζική αίσθηση της άνοιξης να εκφράζεται
Το βραδάκι άρχισε να πέφτει. Οι πιο μεγάλοι, κουρασμένοι από τον ήλιο, κάθισαν στα καθίσματα γύρω από την εξέδρα περιμένοντας το θέαμα. Οι πιο νέοι ξάπλωσαν στο γρασιδί κουβεντιάζοντας, και τα παιδιά ακούραστα συνέχισαν το παιχνίδι συνεπαρμένα από την και-νούργια εμπειρία, τόσο την δική τους όσο και αυτή των γονιών τους. Κάπου νιώσαμε την πόλη μας και είπαμε όλοι πόσο αναγκαία είναι αυτή η γιορτή, απελευθερώσαμε τους εαυτούς από καθημερινές έννοιες και σκοτούρες και αφηθήκαμε ελεύθεροι στην έννοια του παιχνιδιού και της συμμετοχής.

Στην εξέδρα, ο Κωστής ο Χαραλαμπίδης απέδωσε μαζί με την Κρίστια τον «Σαρατζηνό» του Μιχάλη Χριστοδουλίδη. Το τραγούδι βγήκε μόνο του, ήταν η φυσική κατάληξη του πανηγυριού. Ο κόσμος σιγά-σιγά άρχισε να φεύγει, οι λίγοι φανατικοί, κουρασμένοι έμειναν, το συνεργείο της Πύλης με μια πίττα από σουβλάκια σκεφτόταν πως θα διοργανώναμε την Πρωτομαγιά για τον άλλο χρόνο.

Στην περσινή Πρωτομαγιά, υπολογίσαμε 8 με 10 χιλιάδες κόσμο. Πρωτάκουστοι αριθμοί για τα Λευκωσιώτικα δεδομένα. Καθαρή απόδειξη ότι ο κόσμος μας αποζητά τη γιορτή, κάθε γιορτή ελεύθερη, όπου ο καθένας έρχεται γιατί «την βρίσκει» είτε με το πετάσι του, είτε με τη λιγκρα του, είτε γιατί απλά θέλει να νιώσει ότι είναι μέρος της πόλης του και του κόσμου του, αποζητώντας πάντα μέσα από το παιχνίδι, την επικοινωνία και την έκφραση.

Πλατεία Ελευθερίας (Μεταξύ μέχρι λίγο μετά το πραξικόπημα). Γνωρίζει σχεδόν όλες τις πολιτικές εκδηλώσεις ανοικτού χώρου της πρωτεύουσας. Σχεδόν όλες οι συγκεντρώσεις γίνονται εκεί και είναι το κεντρικό πέρασμα κάθε πορείας ή πικετοφορίας. Έτσι ήταν ακόμα και στην ολοκληρωτικά αγγλοκρατούμενη Κύπρο. Στην φωτογραφία μας η πρωτομαγιάτικη πορεία του 1944 Ε/Κύπριοι και Τ/Κύπριοι μαζί.

Μαρίνα Τύμβιου)

ΑΥΛΗ

μια ιστορική κοινωνική προσέγγιση

Οποιαδήποτε μελέτη σχετικά με την παραδοσιακή κατοικία της Κύπρου, δεν μπορεί παρά να επισημάνει τον σημαντικό ρόλο που παίζει η αυλή στην οργάνωση της κατοικίας, τόσο στον αγροτικό όσο και στον αστικό χώρο.

Το φαινόμενο αυτό δεν είναι απομονωμένο. Ο τύπος του σπιτιού με εσωτερική αυλή, που έχει τις ρίζες του σε ανατολικά πρότυπα ξεκινά στον ελληνικό χώρο από την κλασική εποχή και παρουσιάζει αργότερα μεγάλη εξάπλωση σ' όλο τον κόσμο, ο οποίος δέχεται επιδράσεις από την Ελληνική & Ρωμαϊκή

παράδοση.¹ Χαρακτηριστικές είναι οι κατοίψεις σπιτιών Ελληνιστικού τύπου από την Όλυμπο, τη Δήλο, τη Κίο και την Πριήνη. (εικ. 1α, 1β).

Η μορφή αυτή κατοικίας με περιστύλιο ή αίθριο επικρατούσε μέχρι τον 6ο μ.Χ. αιώνα σ' ολόκληρο το χώρο της Μεσογείου (Ελλάδα, Ιταλία,

Μ. Ασία, Μεσοποταμία, Β. Αφρική) και παρέμεινε η ίδια για μακρές χρονικές περιόδους και σε μεγάλες περιοχές.² (εικ. 2).

Συναντάται ακόμα σε χώρες της Λατινικής Αμερικής όπου (μεταφέρθηκε από τους Ισπανούς άποικους³ (εικ. 3).

Ο τύπος αυτός εκτός από την τέλεια προσαρμογή του στις κλιματολογικές συνθήκες της Μεσογείου, πιθανόν να εκπλήρωνε κοινωνικές ανάγκες, που σ' όλες αυτές τις χώρες ήταν όμοιες, όπως αυτή της ιδιωτικότητας.⁴

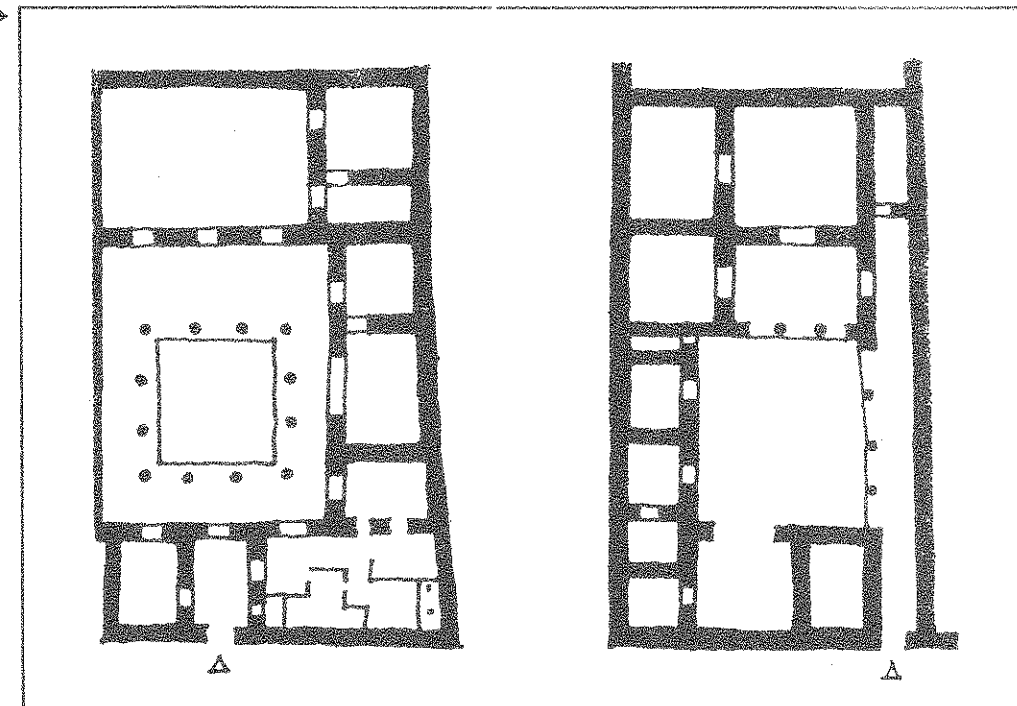
Η ανάγκη αυτή της ιδιωτικότητας ήταν ακόμα πιο αυξημένη στο χώρο της Λευκωσίας την συγκεκριμένη

εποχή, λόγω της ασυρρότητας των ηθών σχετικά με την κοινωνική θέση της γυναίκας και την οικογένεια και των συνθηκών της ανασφάλειας που επικρατούσαν για μακροχρονικό διάστημα.

Εξ' απτίας των πιο πάνω παραγόντων η αυλή έπρεπε να είναι απόλυτα προστατευμένη από τον δρόμο. Γι' αυτό όταν βρίσκεται στην πλευρά του δρόμου, προστατεύεται απ' αυτόν με ψηλό μαντρότοιχο. Δύο από τα λίγα παραδείγματα χωροθέτησης της αυλής στην πλευρά του δρόμου είναι τα σπίτια των οδών Χρυσαινιώτισσας 1 και Μίνως 20.

Συνήθως όμως επικρατεί η περίπτωση κατά την οποία ο

Εικ. 1α. Οικία ελληνιστικού τύπου στη Δήλο. εικ. 1β. Οικία ελληνιστικού τύπου. Πριήνη ανασχεδιάση από Ορλάνδο Α.Κ., 1952, σ. 11). Τα σπίτια είναι τοποθετημένα στην περσσία του δρόμου και έχουν εσωτερικές αυλές. Στο σπίτι α η πρόσβαση από τον δρόμο στην αυλή γίνεται μέσα από τον κύριο όγκο του σπιτιού όπως στις πιο πολλές κατοικίες της Λευκωσίας.

κύριος όγκος του σπιτιού τοποθετείται στην περσσία του δρόμου αφήνοντας το πίσω μέρος του οικοπέδου ελεύθερο. Έτσι δημιουργείται η εικόνα μιας πυκνοκατοικημένης πόλης με στενά δαιδαλώδη δρομάκια, όπου η πρόσωση του ενός σπιτιού διαδέχεται την άλλη, ενώ όλες οι δραστηριότητες της καθημερινής ζωής συμβαίνουν στο βάθος του οικοπέδου, προστατευμένες από την δημοσιότητα του δρόμου. Στην περίπτωση αυτή η είσοδος από τον δρόμο στην αυλή γίνεται μέσω ενός ημιυπαίθριου χώρου, πολύ χαρακτηριστικού για τα σπίτια της παλιάς Λευκωσίας, του «αξονικού ηλιακού» ή «πόρτιου». Ο χώρος αυτός έχει διαστάσεις κανονικού δωματίου και συνήθως το άνοιγμά-του προς την αυλή στεγάζεται με καμάρα, όπως στα σπίτια των οδών Αγ. Κασσιανού 8, 4, 2., Αξιοθέας 11, Μίνως 30. Πολλές φορές στην πλευρά της αυλής υπάρχει και μετωπικός ηλιακός στεγασμένος με καμάρες ή ξύλινες κολώνες και νευκά, που προεκτείνει ακόμα περισσότερο τον στεγασμένο χώρο προς την

αυλή και κάνει πιο ομαλή την μετάβαση από τον εσωτερικό στον ελεύθερο χώρο. Στο αξονικό ηλιακό ανοίγουν όλοι οι κύριοι χώροι του σπιτιού. Έτσι έχουμε μια άμεση σύνδεση κλειστού και ανοιχτού χώρου, κύριου όγκου του σπιτιού και αυλής. Σήμερα σε πολλά σπίτια η ανάγκη για πιο πολλούς κλειστούς χώρους, ίσως και η ανάγκη για καλύτερη θερμομόνωση οδήγησε στο κλείσιμο της καμάρας προς τον ηλιακό είτε με μεταλλική ή ξύλινη τζαμαρία, όπως στα σπίτια... Αγ. Κασσιανού 8, 4. Ακόμα σε πιο σύγχρονα παραδείγματα Μίνως 12, 14 η πλευρά του ηλιακού προς την αυλή κλείνεται με ξύλινη τζαμαρία. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις εξασφαλίζεται αν όχι άμεση, τουλάχιστον έμμεση επικοινωνία του σπιτιού με την αυλή, πράγμα που δείχνει πόσο σημαντικός ήταν ο χώρος αυτός για την καθημερινή ζωή.

Γύρω από την αυλή συγκεντρώνονταν όλα τα βοηθητικά κτίσματα που εξυπηρετούσαν τις λειτουργικές ανάγκες της εποχής. Εδώ βρισκόταν το πλυσταριό, το

«μασεϊκό», το λουτρό, ο «απόπατος», διάφορες αποθήκες, ο φούρνος. Στην αυλή υπήρχε πάντα πηγάδι που προμήθευε την οικογένεια με το απαραίτητο νερό για το πότισμα του κήπου, το πλύσιμο, τη λάτρα του σπιτιού. Η ύπαρξη νερού επέτρεπε την διατήρηση πλούσιων κήπων που χρησιμοποιούν όχι μόνο για διακόσμηση, αλλά και για προμήθεια της οικογένειας με τα απαραίτητα μυρσικά, φρούτα κ.λ.π. Πάντα ιδιαίτερη εντύπωση έκαναν στους περιηγητές οι όμορφοι κήποι της Λευκωσίας, που παρ' όλη την ξηρασία του κλιματος διατηρούνταν καταπράσινοι.

Ένα ενδιαφέρον φαινόμενο που παρατηρείται στα σπίτια της παλιάς Λευκωσίας είναι ότι το επίπεδο της αυλής είναι συνήθως πολύ πιο χαμηλά από το επίπεδο του σπιτιού και του δρόμου. Αυτό πολύ πιθανόν να συμβαίνει, γιατί επί Αγγλοκρατίας για να καλύτερεύσουν τους δρόμους τους έστρωσαν επανειλημμένα με χαβάρια και πέτρες. Αν λάβουμε μάλιστα υπο' όψιν την παρατήρηση του Άγγλου περιηγητή Sandys (1615), που ανέφερε ότι τα περισσότερα σπίτια είχαν

την είσοδό-τους υπερυψωμένη κατά μερικά σκαλοπάτια για να γίνεται πιο δύσκολη η πρόσβαση στους ανεπιθύμητους, σημαίνει ότι η διαδικασία αυτή που συνεχίστηκε για πολλά χρόνια είχε σαν αποτέλεσμα να υψωθεί σημαντικά το επίπεδο των δρόμων.

1. Σίνος Σ., 1976, σ. 153.
2. Raporort A., 1976, σ. 115.
3. Ο ίδιος ο.π., σ. 54.
4. Ο ίδιος ο.π., σ. 95.
5. Maratheftis F.S., 1977, σ. 95.
6. Ο ίδιος ο.π., σ. 92.
7. Μιχαηλίδου Α., σ. 22, 23.

Maratheftis F.S. Location and development of the town of Leucosia (Nicosia), Cyprus, Nicosia Municipality, June 1977.

Μιχαηλίδου Α. Χώρα η παλιά Λευκωσία, Λευκωσία, 1977.

Μπούρας Χ., «Κατοικίες & Οικισμοί στη Βυζαντινή Ελλάδα». Οικισμοί στην Ελλάδα, εκδ. «Αρχιτεκτονικά Θέματα», Αθήνα, 1979.

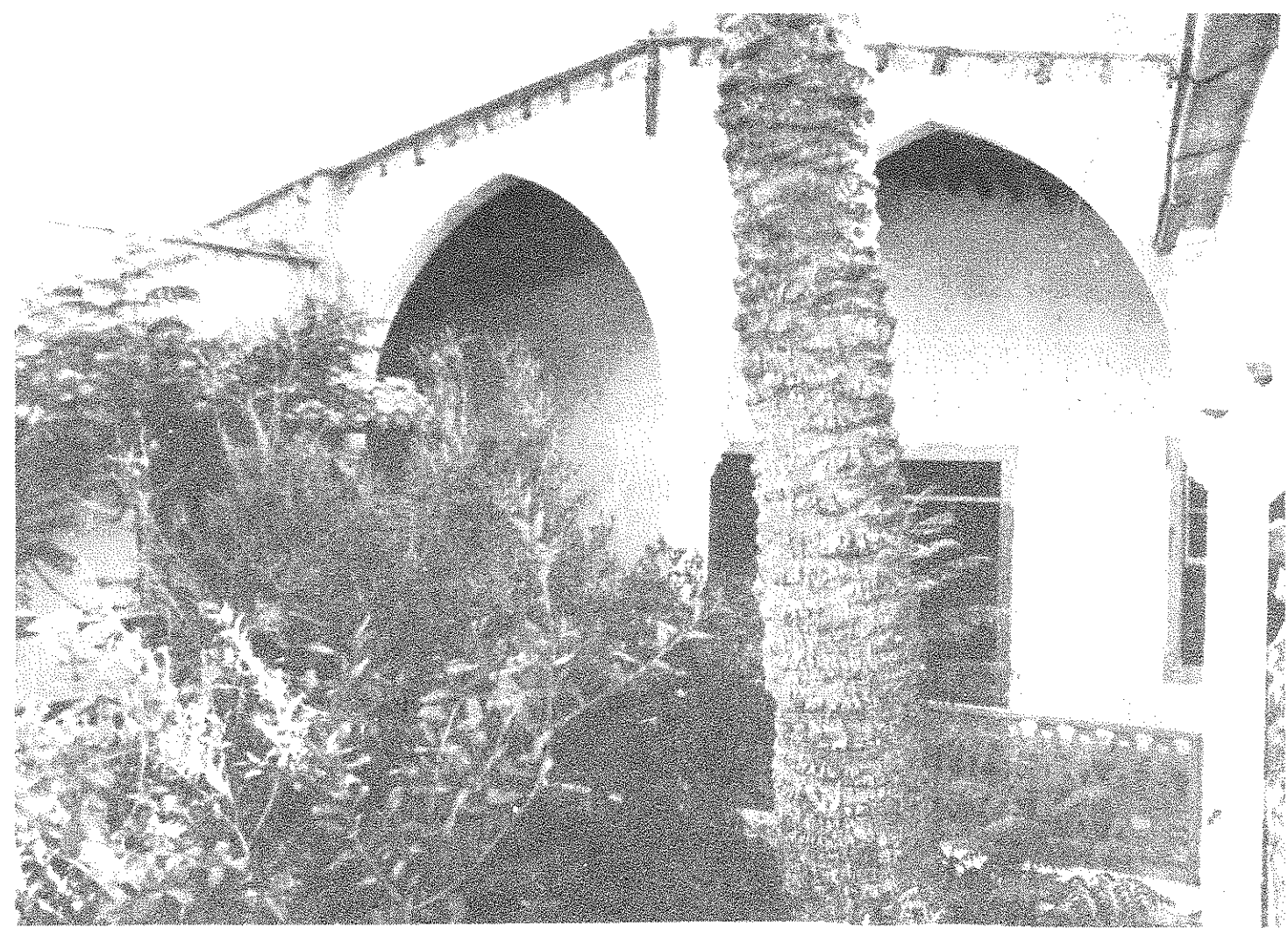
Ορλάνδος Α.Κ., «Αθηνάϊκόν Αρχαιόσημο της Τουρκοκρατίας», ΑΒΜΕ, τ.Ε', 1939, τευχ. 1, σ. 198-205.

Ορλάνδος Α.Κ., «Η ευλόστερος Παλαιохριστιανική Βασιλική της Μεσογειακής Λεκάνης, τ.Α', εκδ. Αρχαιολογικής εταιρίας, Αθήνα, 1952.

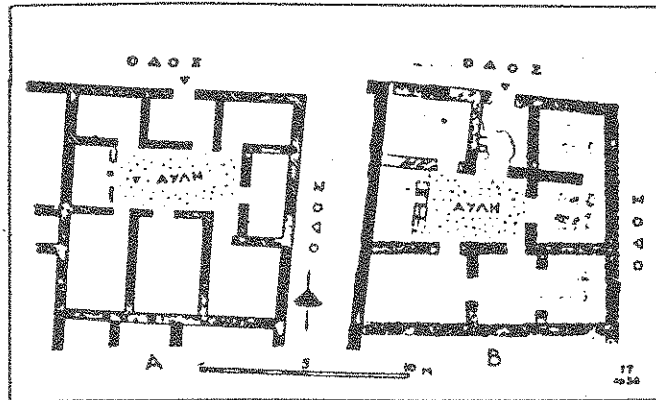
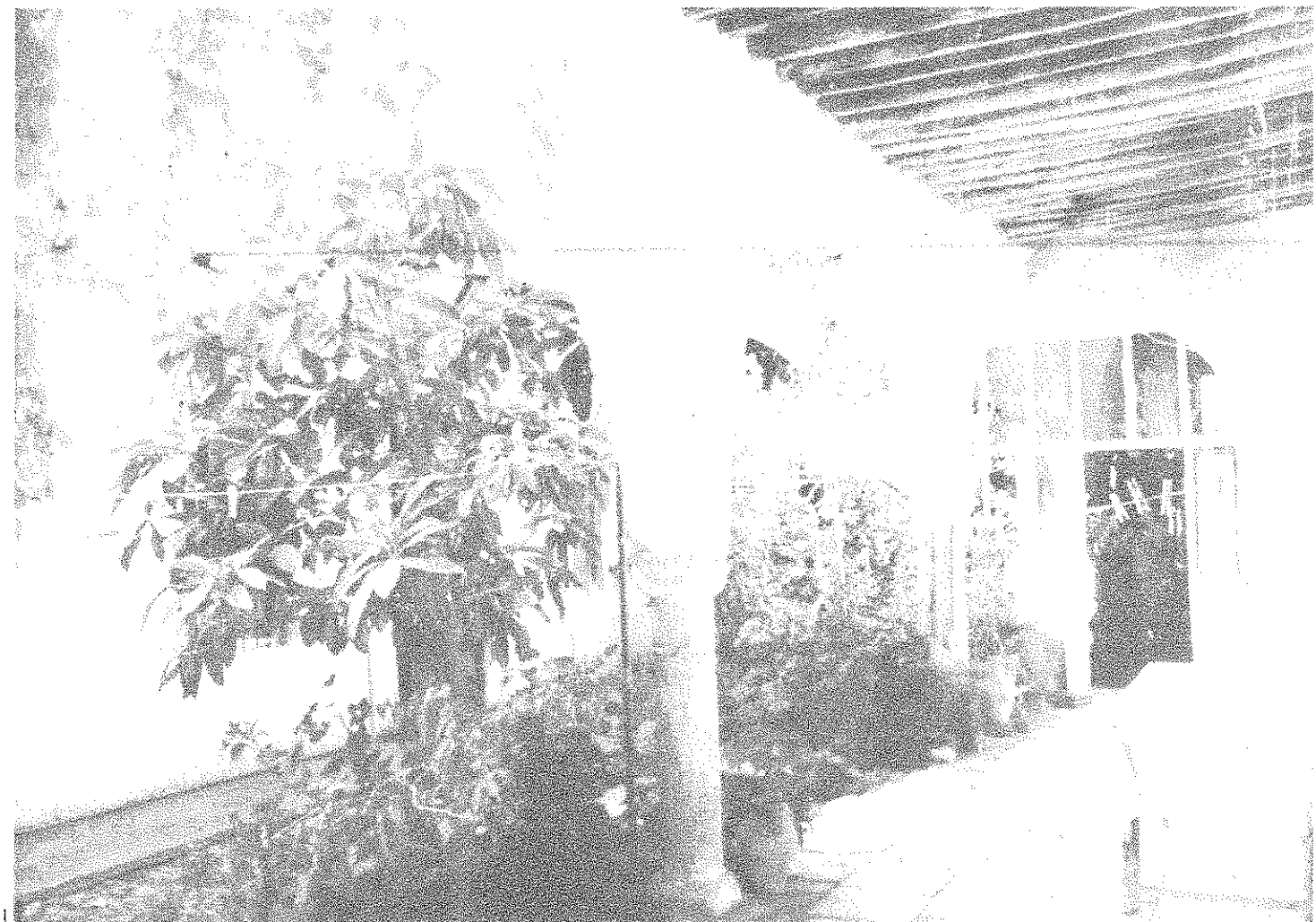
Raporort A., Ανύψωση αρχιτεκτονική και πολιτιστική παράγοντες, μεταφρ. Φιλίππιδη Δ., εκδ. «Αρχιτεκτονικά Θέματα», Αθήνα, 1976.

Σίνος Σ., Αναδρομή στη Λαϊκή Αρχιτεκτονική της Κύπρου, Αθήνα, 1976.

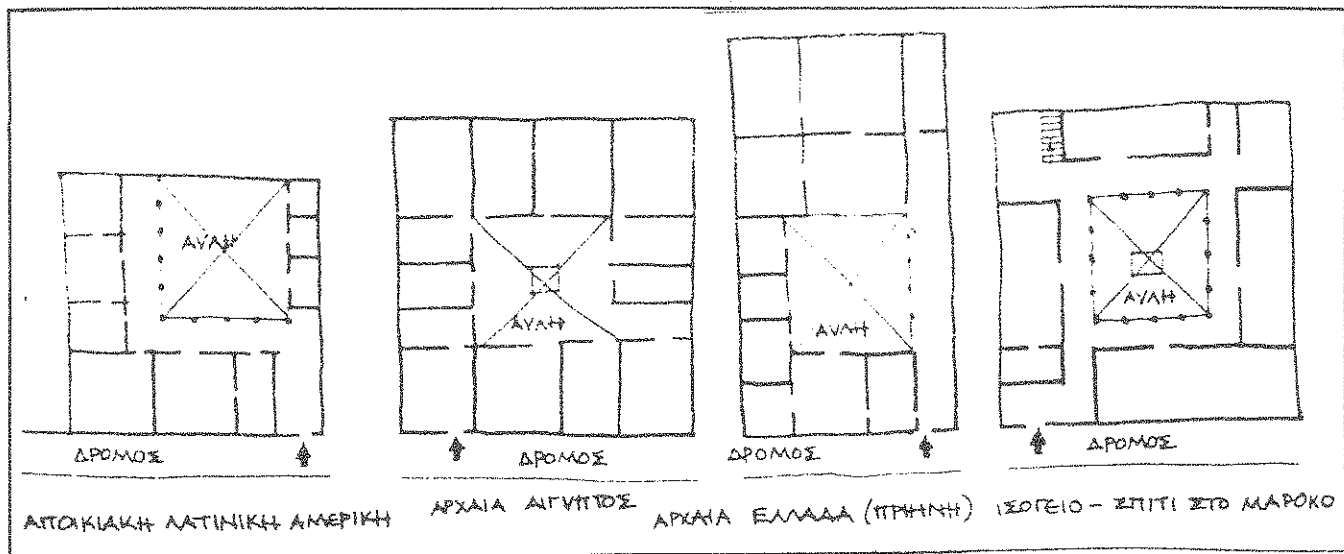
Εικ. 3. Τέσσερις κατοικίες από διαφορετικά μέρη βασισμένες στην ίδια αρχή οργάνωσης, δηλ. αυτή της διάταξης των χώρων γύρω από ένα αίθριο.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυλών από σπίτια της παλιάς Λευκωσίας.

Εικ. 2. Κατόψεις δύο Αθηνάϊκων σπιτιών σε αντιπαράβολή. (από δημοσίευση του Τραυλού Ι., η πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών). Το Α χρονολογείται στον 5ο αι. π.Χ., ενώ το Β στον 12ο αι. μ.Χ. Η ομοιότητα είναι εντυπωσιακή. (Μπούρας Χ., «Κατοικίες και οικισμοί στη Βυζαντινή Ελλάδα», Οικισμοί στην Ελλάδα, 1979, σ.34).

Σύντομη αναφορά στην εξέλιξη της Βυζαντινής Τέχνης

Παλαιοχριστιανική Τέχνη (από τον 1ον μ.Χ. - 4 μ.Χ. αιώνα)

στον κανονικό του ορομο. ποταμού. Ως τα πρώτα χριστιανικά νηο- κοντά σ

Ένα απόσπασμα από τη συνεισφορά του Γιώργου Κεπόλα στη διάλεξη που οργάνωσε ο Δήμος Λευκωσίας στις 21 Μαρτίου 1985 με θέμα «Παυλογραφικές αναφορές στη Βυζαντινή τέχνη».

Για να μπορέσουμε ν' αντιληφθούμε σ' όλο της το βάθος την εξέλιξη της Παλαιοχριστιανικής και Βυζαντινής Τέχνης πρέπει να μελετήσουμε την κοινωνική ζωή της Ρωμαϊκής και Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και πως επιδρούσε αυτή η κοινωνική εξέλιξη πάνω στην Τέχνη. Διαφορετικά κινδυνεύουμε να εμπλακούμε σε ατέλειωτες θεολογικές συζητήσεις όπου όλα θεωρούνται δεδομένα και καμιά κοινωνική εξέλιξη δεν επιδρά πάνω στην Χριστιανική Τέχνη, πράγμα που είναι ιστορικά λανθασμένο όπως θα φανεί από την μελέτη που θ' ακολουθήσει.

Είναι φανερό ότι το θέμα που θα καταπιαστώ είναι τεράστιο. Έχουν γραφεί χιλιάδες μελέτες, έτσι που να είναι αδύνατο να μπορέσει να εξαντληθεί σ' όλο του το βάθος, μέσα σε λίγες σελίδες. Γι' αυτό το λόγο αυτό που θα κάνω δεν είναι παρά μερικές αναφορές σε σημαντικά γεγονότα που είχαν καθοριστική σημασία πάνω στην εξέλιξη της Χριστιανικής Τέχνης και κατ' επέκταση της Βυζαντινής.

Ο Χριστιανισμός γεννήθηκε κι' αναπτύχθηκε σ' ένα κόσμο καθαρά ειδωλολατρικός όπου το κράτος είναι ένα είδος θρησκείας κι' όπου ο αυτοκράτορας λατρεύεται πολλές φορές για Θεός. Οι Χριστιανικές κοινότητες που άνθισαν τους πρώτους αιώνες αποτελούνταν κυρίως από Σύρους κι' Εβραίους της Διασποράς, που ζούσαν συγκεντρωμένοι σε ορισμένες περιοχές των Ελληνικών ή Ρωμαϊκών πόλεων. Φαίνεται από τα θέματα των πρώτων Χριστιανικών παραστάσεων πως οι πρώτοι που προσηλυτίστηκαν στην νέα θρησκεία ήταν δούλοι και τεχνίτες, καθώς και γυναίκες. Πολύ αργότερα και με βραδύ ρυθμό έγιναν Χριστιανοί πλουσιότερες τάξεις ανθρώπων. Γι' αυτό στην αρχή δεν υπήρχαν καθόλου χρήματα ώστε να δημιουργηθεί πλούσια, από άποψη υλικών, Χριστιανική Τέχνη όπως θα γίνει αργότερα. Πιθανόν στην δημιουργία μιας τέτοιας Τέ-

Λεπτομέρεια από σαρκοφάγο περί το 270 μ.Χ. η οποία βρίσκεται στην εκκλησία της Σάντα Αντίκα στη Ρώμη. Ο Καλός ποιμένας εικονίζεται με τον ίδιο τρόπο όπως και στην ζωγραφική των κατακόμβων. Εδώ φαίνεται καθαρά με ποιο τρόπο οι Χριστιανοί προσάρμοζαν κλασικά θέματα στη δική τους τέχνη.

χνης να ήταν αντίθετοι και οι ίδιοι οι Χριστιανοί με τις Ιουδαϊκές προκαταλήψεις όπου οι διακοσμήσεις των θρησκευτικών τους χώρων είναι ανεικονικές. Αυτές οι προκαταλήψεις θ' αναβιώσουν και πάλιν όπως θα δούμε αργότερα και κατά την διάρκεια της εικονομαχίας.

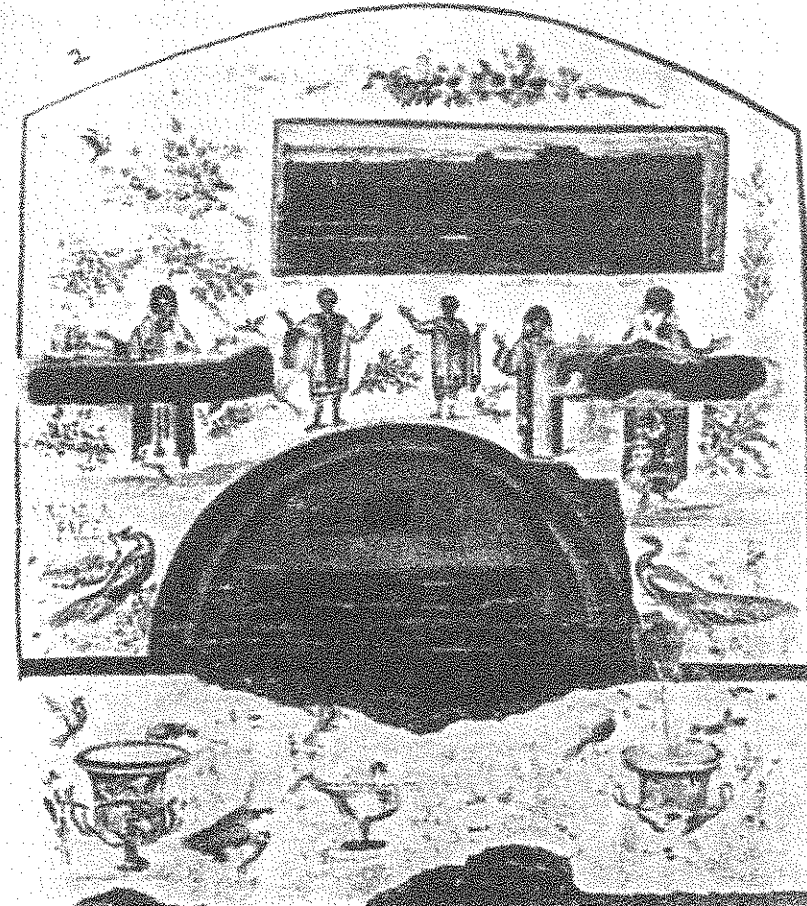
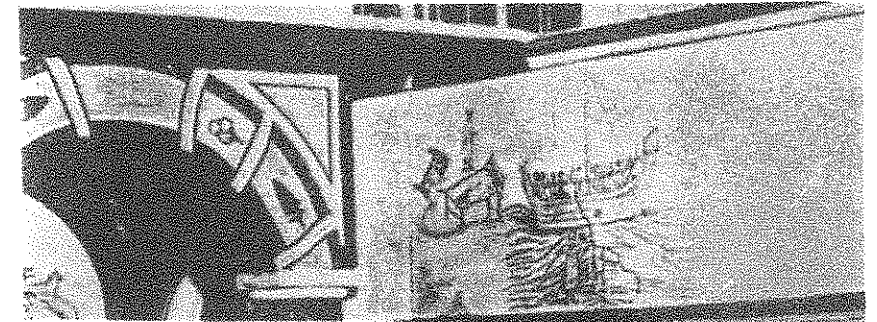
Οι πρώτες Εκκλησίες που δημιουργήθηκαν δεν ήταν παρά σπίτια που εδωρίζαν Χριστιανοί στην κοινότητα και όπου

εγίνοντο απλώς μερικές μετατροπές προσθέτοντας ένα λουτήρα όπου εβαπτιζόντο οι νέοι που προσηλυτιζόντο στην νέα θρησκεία, και όπου πιθανόν η προηγούμενη διακόσμηση του σπιτιού να έμεινε ανέπαφη. Έτσι λοιπόν οι πρώτες εκκλησίες ήταν τόσο ταπεινές και δεν ξεχώριζαν καθόλου από τα διπλανά σπίτια ώστε για πολύ καιρό οι αρχαιολόγοι δεν είχαν κατορθώσει ν' ανακαλύ-

Τοιχογραφία από το βαπτιστήριο της εκκλησίας στο Δουρο-Ευρωπο.

Οι απόκαταστημένες τοιχογραφίες παρουσιάζουν σκηνές από τη Παλαιά και την Καινή Διαθήκη.

Μετωπικότητα, Δυσδιάστατο πνευματικότητα των προσώπων είναι στοιχεία που θα συναντήσουμε αργότερα στη Βυζαντινή τέχνη.

Επίκληση του Παραδείσου. Τοιχογραφία από την κατακόμβη του Αγίου Καλλίστου. Η διακόσμηση των κατακόμβων θυμίζει μοτίβα ρωμαϊκών σπιτιών ανακατεμένα με χριστιανικά θέματα.

ψουν καμιά.

Μια από τις παλαιότερες Εκκλησίες που σώθηκαν και η οποία ανακαλύφθηκε πρόσφατα, βρίσκεται στα Δούρα - Ευρωπό στις οχθές του Ευφράτη στην Συρία, χάριν στην επιχωμάτωση που έκανε η Ρωμαϊκή φρουρά, όταν τα τείχος της πόλης υπονομεύθηκε από τους Πάρθους το 265 μ.Χ. Οι τοιχογραφίες του βαπτιστηρίου, σε πολύ απλή τεχνοτροπία παρίσταναν τον Αδαμ και την Εύα, τον Καλό Ποιμένα, τον Χριστό να βαδίζει πάνω στα νερά, τον Δαβίδ και Γολιάθ, μια πομπή από γυναίκες που κρατούν κεριά και προχωρούν προς μια φωτισμένη σαρκοφάγο καθώς και διάφορες άλλες παραστάσεις. Σ' αυτές τις το

συναντούμε στοιχεία που θ' αποτελέσουν αργότερα μερικά από τα χαρακτηριστικά της Βυζαντινής Τέχνης όπως η μετωπικότητα, το δυσδιάστατο και η πνευματικότητα των προσώπων.

Με την εμφάνιση των Χριστιανικών κοινοτήτων στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και κυρίως στην Ρώμη, δημιουργήθηκε ένα μεγάλο πρόβλημα για τους Χριστιανούς. Οι Ρωμαίοι συνήθιζαν να καίουν τους νεκρούς τους και να τοποθετούν την τέφρα τους σε υδρίες, πράγμα ασυμβίβαστο με την Χριστιανική διδασκαλία. Έτσι οι πρώτες Χριστιανικές κοινότητες, κυρίως της Ρώμης οι οποίες υψίσταντο και τους περισσότερους διωγμούς, έφτιαξαν τεράστιες κατακόμβες όπου έθαβαν τους νεκρούς τους.

Η εικονογραφία που αναπτύχθηκε σ' αυτές τις κατακόμβες θυμίζει περισσότερο διακοσμήσεις ρωμαϊκών σπιτιών της εποχής, όπου τα παραδοσιακά μοτίβα ανακατεύονταν με χριστιανικά θέματα. Τα θέματα αυτά ήταν πολύ απλά, εντελώς συμβολικά, - άγκυρες, ψάρια, κληματαριές καθώς και ο Ορφέας ή ο Καλός Ποιμήν, δανεισμένος από την ειδωλολατρική Τέχνη. Επίσης βρίσκονται μερικές σκηνές από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη εντελώς συμβολικές ώστε μόνον οι πιστοί μόνο ν' αναγνωρίζουν το θέμα, πιθανόν για περισσότερη μυστικότητα και ασφάλεια από το φόβο κάποιου νέου διωγμού. Η τεχνοτροπία στις σκηνές αυτές είναι ελεύθερη, τα χρώματα φωτεινά και χαρούμενα, οι στάσεις και οι κινήσεις αρκετά τολμηρές.

Με το θρίαμβο του Χριστιανισμού το 313 μ.Χ. με το Διάταγμα των Μεδιολάων και την μεταφορά της πρωτεύουσας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας το 310 μ.Χ. από την Ρώμη στην Νέα Ρώμη όπως αρχικά ονομάζετο και αργότερα Κωνσταντινούπολη, οι Χριστιανικές κοινότητες είχαν τόσο αναπτυχθεί αριθμητικά και οικονομικά ώστε χρειαζόντο μεγαλύτερα κτίσματα για να χωρέσουν. Έτσι όσες χριστιανικές εκκλησίες δεν κατέστρεψαν οι ειδωλόλατρες κατά τους διωγμούς τις κατέστρεψαν οι ίδιοι οι Χριστιανοί για να τις κτίσουν μεγαλύτερες και επιβλητικότερες. Έτσι οι γνώσεις μας για την Παλαιοχριστιανική Τέχνη στους πρώτους τέσσερις αιώνες παραμένουν πολύ περιορισμένες.

Στο επόμενο τεύχος

Η εξέλιξη της Βυζαντινής Τέχνης μέσα από τις θεολογικές διαμάχες 4ου μ.Χ. - 9ου μ.Χ. αιώνα.

«Από απομαγνητοφώνηση της Ομιλίας του κ. Γιαγκούλη στο κασεοθέατρο Έναλ'αδ' στις 16.4.85»

Ιθαλίας και υιός εν δράσει

Δυστυχώς η βιβλιογραφία που αφορά το κυπριακό καρακιόζη είναι φτωχή και η έρευνα για το θέατρο σκιών δεν συμπεριλαμβάνεται στα προγράμματα έρευνας του κέντρου Επιστημονικών ερευνών, ούτε φαίνεται η κυβέρνηση να προβληματίζεται αν θα στήσει ή όχι μουσείο θεάτρου Σκιών στη Κύπρο. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι στη Κύπρο δεν υπάρχει έγνοια για το λαϊκό πολιτισμό, γιατί και μουσεία λαϊκής τέχνης ιδρύονται και εκδόσεις λαϊκών ποιητών βγαίνουν και μουσικοχορευτικά λαϊκά συγκροτήματα ενισχύονται και βοηθούνται ποικιλότροπα. Στο τομέα όμως του θεάτρου σκιών ό,τι γίνεται, γίνεται από ιδιωτική πρωτοβουλία. Και γίνονται οπωσδήποτε αρκετά πράγματα. Για παράδειγμα επαναστατηριοποιούνται οι καρακιοζοπαίχτες, ιδιαίτερα οι πρόσφυγες. Καταβάλλεται προσπάθεια να διασωθούν σε μαγνητοταινίες τα έργα τους, να συγκεντρωθούν οι φιγούρες, τα τραγούδια τους, ακόμα και τα απομνημονεύματα του καθενός και τα προσωπικά ημερολόγια τους. Πιστεύουμε στη Κύπρο, ότι για ένα λαό, που η εθνική και φυσική του επιβίωση απειλείται, ο λαός αυτός πρέπει αφ' ενός να ενισχύσει την άμυνα του και αφ' ετέρου να επιστρέψει στις ρίζες και τη παράδοση του για να αποκτήσει αυτογνωσία, δύναμη και θάρρος, κοντολογής εθνική περηφάνεια, για ότι είναι και να πάψει να συμπεριφέρεται κομπλεξικά για ό,τι μας έρχεται από την Ευρώπη.

Ας δούμε όμως πως το Κυπριακό κοινό δέχτηκε το θέατρο Σκιών που ήρθε στα τέλη του περασμένου αιώνα και αρχές τούτου, από την Ελλάδα. Ο καρακιόζης της Κύπρου δεν είναι παρά μια προέκταση του Ελληνικού καρακιόζη που έφτασε στο νησί με δυο κανάλια, δυο τρόπους. Πρώτον με Ελλαδίτες καρακιοζοπαίχτες που λόγω της μεγάλης προσφοράς και της μικρής ζήτησης που υπήρχε στην Ελλάδα λίγο πριν και λίγο μετά τους βαλκανικούς πολέμους, ξεχύθηκαν σε περιοχές του αποδεδειγμένου Ελληνισμού, στο Κάιρο, Αλεξάνδρεια και φυσικά στη Κύπρο. Πρέπει να αναφέρουμε εδώ, ότι από το 1909 που έγινε η επανάσταση στο Γουδί, μέχρι το 1922 επικρατεί η ασπική ιδεολογία και ο καρακιόζης σε λαϊκό θέαμα εκτοπίζεται από τα αστικά κέντρα από το αστικό είδος που λέγεται επιθεώρηση. Έτσι οι καρακιοζοπαίχτες ζητούν εργοδότηση στην ύπαιθρο και στους τόπους της Ελληνικής διασποράς.

Αυτοί οι Έλληνες που έφτασαν στη Κύπρο, έπαιξαν και συγχρόνως δίδαξαν τη τέχνη τους σε Κυπρίους που με τη σειρά τους άρχισαν να τη διαδίδουν σε

πόλεις και χωριά της Κύπρου. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσει κανείς ότι ένα μέρος από τους Ελλαδίτες καρακιοζοπαίχτες έρχονταν τακτικά στο νησί και έδιναν παραστάσεις και ένα άλλο μέρος δεν δίστασε να εγκατασταθεί μόνιμα και να παραμείνει εδώ, όπως είναι ο Γεράσιμος Κεφαλλονίτης (1900), Νίκος Τσιπούρης από τη Σάμο (1920). Επίσης Ελλαδίτες είναι και ο Πετρόπουλος (1900-1911), Νίκος Σμυρνιός (1923), Αντώνης Αγιωμαυρίδης (1928), Σωτήρης και Ευγένιος Σπαθάρης (1953 και 1982). Αυτοί είναι καρακιοζοπαίχτες που άφησαν όνομα και εποχή στα χρονικά του θεάτρου σκιών στην Ελλάδα και που ωστόσο τους γνώρισε και η Κύπρος. Το δεύτερο κανάλι μέσα από το οποίο η Κύπρος γνώρισε τον Ελληνικό καρακιόζη είναι οι Κύπριοι που πολέμησαν εθελοντικά στους διάφορους εθνικούς αγώνες της Ελλάδας όπως στο πόλεμο 1897, το 1912, στο Α' και Β' παγκόσμιο πόλεμο κ.α. Μερικοί απ' αυτούς διδάχτηκαν εκεί τη τέχνη του καρακιόζη και την άσκησαν αργότερα σαν επάγγελμα στη Κύπρο. Μεταξύ αυτών είναι και ο Αθηνόδωρος Γεωργιάδης που έζησε στην Ελλάδα από το 1912-1918. Ο Γιώργος Χ' Ττοφής, λαουτάρης, εθελοντής στο πόλεμο του 1918. Ο Κώστας Μαυροθαλασσίτης (1918) Χρίστος Παής (1940) κ.α. Αυτοί λοιπόν στάθηκαν οι πρωτεργάτες στη διάδοση του θεάτρου Σκιών στη Κύπρο. Απ' αυτούς βγήκαν άξιοι μαθητές που ακόμη μέχρι σήμερα ασκούν το επάγγελμα και συντηρούν έτσι μια ωραία παράδοση. Μεταξύ αυτών είναι ο Χριστόδουλος Πάφιος, Θεμιστοκλής Γεωργίου (πέθανε), Νίκος Ιωάννου, Παναγιώτης Τσέλιγγας, Γιάννης Κισσονέργης, Ανδρέας Ιθαλίας, Γεώργιος Ιθαλίας, Τάκης Χ' Ττοφής, Αντώνης Κοκονάς, Αχιλλέας Πάφιος, Τσιουλής Χαράλαμπος, Στέλιος Ιωάννου και πολλοί άλλοι. Με τη σειρά τους αυτοί οι καρακιοζοπαίχτες έδωσαν παραστάσεις στο εξωτερικό, Λουδίνιο, Αμερική, Μόναχο, Γαλλία και αλλού. Το ρεπερτόριο του Καρακιόζη ερχόταν έτοιμο από την Ελλάδα σε φυλλάδια. Επομένως τα θέματα των Ελλαδιτών και Κυπρίων καρακιοζοπαίχτων είναι στην αρχή ταυτόσημα ιδιαίτερα όσο αφορά τις κλασικές κωμωδίες και τα εθνικά έργα. Είναι επίσης φυσικό να πούμε ότι το κλέφτικο τραγούδι το γνώρισε η Κύπρος μέσω του καρακιόζη, όπως επίσης συνέτεινε και στη διάδοση του ρεμπέτικου τραγουδιού, των τραγουδιών της Σοφίας Βέμπω και άλλων. Σιγά-σιγά οι Κύπριοι άρχισαν να εγκαταλείπουν το Ελλαδικό ρεπερτόριο και άρχισαν να φτιάχνουν δικά τους έργα εμπνευσμένα από τη Κυπριακή

ιστορία π.χ. το κίνημα του '31, ο αγώνας του '55, οι κυπριακοί μύθοι και παραδόσεις αλλά και έργα εμπνευσμένα από τη παγκόσμια λογοτεχνία, Σαίξπηρ, Ντοστογιέφκι κ.λ. Δυο-τρεις Τουρκοκύπριοι καρακιοζοπαίχτες που υπήρχαν στη Κύπρο, ανέβαζαν έργα από το Ελληνικό ρεπερτόριο και η τέχνη τους συμβάδιζε με αυτή των Ελληνοκυπρίων ομοτέχνων τους. Κάθε φορά που ερχόταν Τούρκος καρακιοζοπαίχτης στο ακροατήριο ήταν φτωχός γιατί αυτοί οι Τούρκοι καρακιοζοπαίχτες δεν επικοινωνούσαν με τη πλατεία. Η Τούρκικη πραγματικότητα που παρουσιάζονταν στη σκηνή του Τούρκου καρακιοζοπαίχτη δεν μπορούσε να συγκινήσει τις Τουρκοκυπριακές μάζες που αρέσκονταν περισσότερο να βλέπουν καρακιόζη από Ελληνοκυπρίους.

Ανάμεσα στα έργα που έπαιζαν οι Τούρκοι ήταν «Κιούρογλου» και οι φιγούρες που χρησιμοποιούσαν ήταν μικρές, δέκα ίντς περίπου, σε αντίθεση με τους Κυπρίους που φτιάχνουν φιγούρες που πολλές φορές φτάνουν το ένα μέτρο, και που είναι συγχρόνως και έργα τέχνης, λαϊκής ζωγραφικής. Το Κυπριακό κοινό δεν δεχόταν ποτέ κανένα συμβιβασμό πάνω στο τραγούδι του θεάτρου.

Η πλατεία διατάζει το καρακιοζοπαίχτη να παίξει αυτό ή εκείνο το τραγούδι, μαγνητόφωνα και άλλα εβρήματα που μπαισταρδεύουν τη παράδοση δεν τα δέχεται. Έτσι ο καρακιοζοπαίχτης πρέπει να διαθέτει και καλή φωνή ή να μπάζει στη σκηνή του ένα καλό τραγουδιστή. Το βιολί και το λαούτο είναι αναπόσπαστα μέρη της παράστασης. Τι τραγούδια προτιμούσαν: Αυτό εξαρτάτο από το έργο. Αν ήταν πατριωτικό δεν έλειπε το κλέφτικο. Επίσης πολλή πέραση είχε και το ρεμπέτικο και ό,τι άλλο ερχόταν στη Κύπρο σε πλάκες γραμμοφώνου. Εκεί όμως που το κοινό μεράκλωνε ήταν όταν ακούονταν κυπριακές φωνές και μελωδίες όπως είναι η Μεσαρίτισσα, η Παφίτικη η Αυγορίτισσα φωνή κ.α. Ο καρακιόζης έκανε αυτές τις φωνές από τοπικές που ήταν, παγκύπριες. Άγνωστα τραγούδια γίνονταν γνωστά, ενώ πάσα στις φωνές αυτές πλάθονταν καινούργια. Σίγουρα υπήρχε στενή επαφή μεταξύ επιθεώρησης, θεάτρου σκιών και ποιητάριδων. Ο κάθε καρακιοζοπαίχτης έπρεπε να εμπλουτίζει τις γνώσεις του, να γνωρίζει τους τύπους κάθε κοινότητας, να είναι γνώστης πολλών πραγμάτων για να μπορεί να δίνει συμβουλές από τη σκηνή, ήταν υποχρεωμένος να μελετά, να ρωτά και να μαθαίνει. Ένας καρακιοζοπαίχτης που απομονώνεται

από το κόσμο δε μπορεί να προκόψει σε καλλιτέχνης. Έτσι αναλύοντας έργο κυπρίων καρακιοζοπαίχτων, εκτός από τα τραγούδια συναντούμε παροιμίες, γνωμικά, μύθους κ.α. που εμπλουτίζουν τη παράδοσή μας και που διαφορετικά δεν θα γνωρίζαμε. Οι καρακιοζοπαίχτες ήταν κάτοχοι γνώσεων πρακτικής ιατρικής που τη δίδασκαν από τη σκηνή. Η μελέτη των πληροφοριών που ενσωματώνουν στα έργα τους είναι πηγή για τη συγγραφή της κοινωνικής μας ιστορίας που τόσο αγνοούμε. Οι φιγούρες δεν διαφέρουν από τις κλασικές ελληνικές, όμως διαφέρουν στο υλικό. Στη Κύπρο δεν χρησιμοποιούμε καθόλου δέρμα, αλλά χαρτόνι και ξύλο. Οι κλασικές φιγούρες είναι ο καρακιόζης, ο κολητήρης, ο πασάς, Χατζηαβάτης, Μορφωνιός, Σταύρακας, Μπάρμπα Γιώργος κ.λ.π. Όμως χρησιμοποιούνται και φιγούρες που φτιάχονταν ειδικά για ένα κοινωνικό ή πολιτικό έργο. Π.χ. ο μέγας Αλέξανδρος. Στην Ελλάδα ο καρακιόζης ήταν λαϊκό θέαμα, η δε επιθεώρηση αστικό. Οι κύπριοι καρακιοζοπαίχτες παίζουν τόσο στις πόλεις όσο και στα χωριά. Τα καλοκαίρια συνήθως συγχάζουν στα ορεινά θέρετρα όπου παραθερίζουν οι αστοί. Πολλές φορές στα χωριά κάθονται 20-30 μέρες και κάθε φορά παίζουν διαφορετικό έργο μέχρι να εξαντλήσουν το ρεπερτόριό τους.

Πριν να διαδοθή πλατιά η τηλεόραση και πριν λειτουργήσει από τους Άγγλους ραδιοφωνικός σταθμός, από την πλατεία δεν έλειπαν ούτε γιατροί, ούτε δικηγόροι, ούτε δικαστές. Σιγά-σιγά όμως το ακροατήριο άρχισε να διαφοροποιείται ειδικά μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Οι αστοί θεωρούσαν πια υποτιμητικό να είναι μέρος της πλατείας, κι έστελλαυ τα παιδιά τους με τις υπηρετρίες τους για να δουν καρακιόζη.

Ο καρακιόζης πρόσφερε πολλά σε μια περίοδο αμορφωσίας. Δίδαξε ιστορία της Ελληνικής επανάστασης, φρονιμάτισε εθνικά, ψυχαγωγία και συγχρόνως ενημέρωσε το λαό για τα νέα της εποχής.

Ο κυριώτερος χαρακτήρας στο θέατρο σκιών είναι ο καρακιόζης. Αυτός φέρει καιμπόρα που είναι από τα βάσανα που είναι φορτωμένος. Το χέρι του μακρύ για να βέρνει και σαν κατάλοιπο του φαλλοκράτη προγόνου του. Όπως και στα έργα του Αριστοφάνη βλέπουμε ανθρώπους μεταμφιεσμένους με μεγάλους φαλλούς. (Ένας ακόμη λόγος που ορισμένοι θέλουν το καρακιόζη ελληνικής καταγωγής).

Άλλοι κλασικοί χαρακτήρες είναι ο Πασάς που εκφράζει την εξουσία, ο Χ'

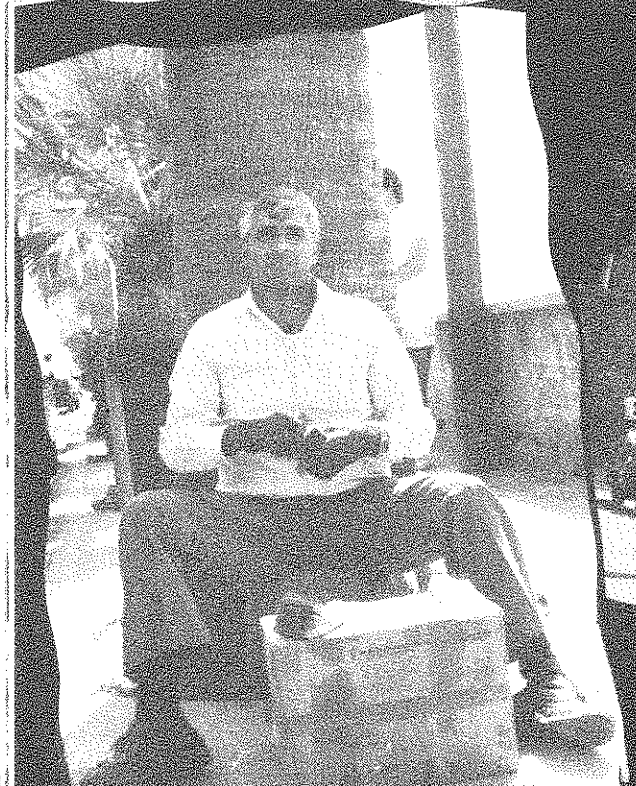
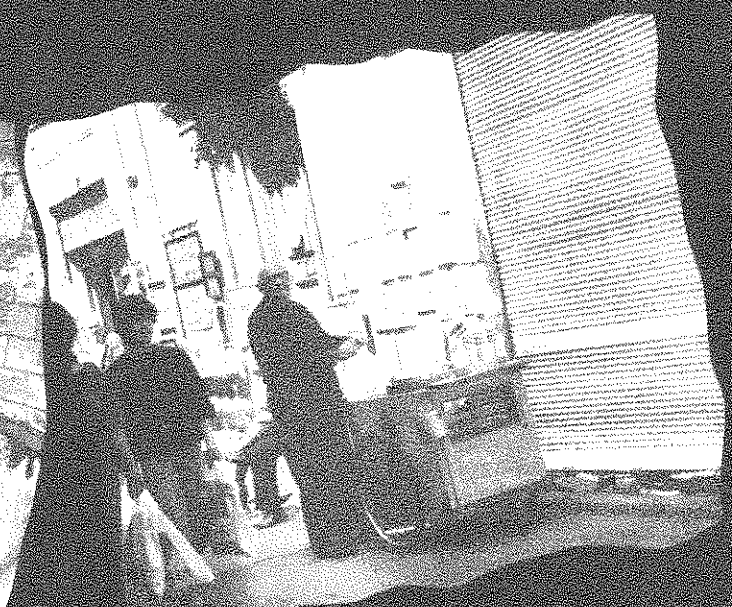

Αβάτης, το όγλανι της εξουσίας που εκτελεί όλες τις διαταγές του πασά, ο Σταύρακας, ο ψευτοπαλληκαράς, βαρύν ρεμπέτης Πειραιώτης, ο Μορφωνιός, ο γλύκας, ο Μπάρμπα-Γιώργος, ο Νιόνιος ο Ζακυνθινός κ.α.

Οι προοπτικές για το θέατρο σκιών στη Κύπρο είναι λαμπρές αν η κυβέρνηση ενισχύσει οικονομικά ώστε να επαναστατηριοποιηθούν οι καρακιοζοπαίχτες μας, να συνταξιοδοτηθούν ορισμένοι, να γίνει ένα μουσείο θεάτρου σκιών.

ΤΟ ΜΕΡΟΚΑΜΑΤΟ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Ζ. ΣΙΕΡΕΠΕΚΛΗ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΜΝΗΜΗ

Μέσα στα γενικώτερα δικαιώματα του πολίτη, ένα βασικό δικαίωμα, είναι και το δικαίωμα στην Πόλη. Ένα δικαίωμα που δεν έχει σχέση με την ικανοποίηση των αναγκών που μας επιβάλλει καταναγκαστικά το σύστημα εξουσίας, κοινωνικό και πολεοδομικό.

Το δικαίωμα στην πόλη κυρίως συναρτάται με κάποιες άλλες ανάγκες ιδιότητες, αλλά πολύ σημαντικές για τον άνθρωπο, όπως είναι η ανάγκη της δημιουργικής ~~ανάσχε-~~ λησης (ανάγκη έργου και όχι προϊόντος), η ανάγκη πληροφόρησης, φαντασίας, παιγνιδιού, δραστηριοτήτων αναψυχής κλπ. Μιλάμε βασικά για την ανάγκη του ελεύθερου χρόνου, και αφού ο χρόνος είναι αδιανόητος χωρίς τον χώρο, έτσι ουσιαστικά μιλάμε για τις ανάγκες χαρακτηριστικών τόπων: Τόπων συνάντησης, ανταλλαγής τόπων ταυτοχρονικότητας και επικοινωνίας.

Δικαίωμα στην πόλη, σημαίνει δικαίωμα χρήσης της πόλης: (δρόμων, πλατειών, κτιρίων, μνημείων κλπ.) στο ίδιο πνεύμα που λειτουργούσε παλιά το πανηγύρι και η γιορτή. Χρήση δηλ. για ευχαρίστηση και επικοινωνία, όπου η ικανοποίηση λειτουργεί αυθόρμητα, απρόοπτα και φυσικά. Χρήση του χώρου σαν αξίας χρήσης (σαν έργου) και όχι σαν ανταλλαχτικής αξίας (εμπορεύματος για αγοραπωλησία).

ΟΧΙ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

Πριν σχηματιστεί καμιά λανθασμένη αντίληψη για το τί εννοούμε λέγοντας πως το δικαίωμα της συλλογικής μνήμης σημαίνει προστασία της παλιάς Λευκωσίας, τονίζουμε πως την προστασία με κανένα τρόπο δεν την θεωρούμε από μουσειακή σκοπιά. Αναγνώριση της μνημιακής διάστασης της παλιάς πόλης, δεν συνεπάγεται αυτόματα και την μουσειακή αντίληψη. Αντίθετα το δικαίωμα της συλλογικής μνήμης αποδίδεται σε μια λειτουργία ζωντανή που τελικά στόχο έχει να επαναπροσδώσει στον ιστορικό χώρο την χαμένη του φυσιογνωμία και τον αυθεντικό του ρόλο. Προστασία και συντήρηση σημαίνει να επαναφέρουμε στον παραδοσιακό χώρο την χαμένη αξία χρήσης σε θέση υπεροχής σε σχέση με την ανταλλαχτική αξία που του προσδίδει το κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Η δυνατότητα αυτή υπάρχει μέσα στις ιδιότητες της ιδιότητας του παραδοσιακού χώρου, ιδιότητες που ευνοούν την επικοινωνία, την γεινίαση, την συνδιαλλαγή, την αμεσότητα στις σχέσεις.

ΟΧΙ ΣΚΗΝΙΚΑ

Την παλιά Λευκωσία έχουμε δικαίωμα ο καθένας να την εμποδίσουμε να μετατραπεί από τους οποιοσδήποτε σε προϊόν κατανάληψης για τους ξένους και τους τουρίστες όπως έγινε και γίνεται με την «λαϊκή γειτονιά». Η παλιά Λευκωσίας ανήκει και θα πρέπει να παραμείνει στους κατοίκους της, και σε όσους θάβελαν να την κατοικήσουν για να την ζήσουν και όχι να την ξεπουλήσουν.

Το ίδιο πρέπει να εμποδίσουμε τους διάφορους σκηνογράφους που κάτω από τον τίτλο του αρχιτέκτονα ή πολεοδόμου είναι έτοιμοι να μετατρέψουν την παλιά πόλη σ' ένα ψεύτικο σκηνικό που θα αρκείται στην επιφανειακή εμφάνιση και που θα προσπαθεί εκ των υστέρων να εντάξει στον χώρο κοινωνικές σχέσεις ουσιαστικά ανύπαρχτες.

Ας αφήσουμε τις ορέξεις των καταναλωτών οποιασδήποτε εθνικότητας να χορτάσουν από τις χιλιάδες ψευδοπαραδοσιακές τουριστικές κτιστές «κομορφές» με τις οποίες κατακλύσαμε τα παράλια μας.

Η παλιά Λευκωσία δεν έχει ανάγκη ούτε από ψεύτικες καμάρες, ούτε από ψεύτικες επενδύσεις από πέτρα, ούτε από ψεύτικες κεραμιδόσκεπες στέγες που θα αναπαύονται υποκριτικά πάνω σε κεκλιμένες πλάκες από μπετόν, ούτε από «μακιγιάζ» στις προσόψεις της οδού Αμμο-

χώστου. Μπροστά σ' ένα αιμορραγούντα ετοιμοθάνατο δεν παίρνεις κραγιόνια και τσούφρα να πασαλείψεις το πρόσωπο και τα νύχια. (Αυτά για το ίδρυμα παλιάς Λευκωσίας που έχοντας κάποια χρήματα στα ταμεία του δεν βρήκε καλύτερο τρόπο να τα διαθέσει).

Μα ~~ας~~ αφήσουμε σ' ένα άλλο άρθρο τα ζητήματα αυτά και ~~ας~~ περιοριστούμε σε ό,τι το κείμενο αυτό καθόρισε σαν κύριο αντικείμενο του.

ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Το δικαίωμα στην πόλη είναι ένα δικαίωμα που συνυπάρχει με την συνείδηση της πόλης. Συνείδηση και δικαίωμα στην πόλη αποτελούν τα συνθετικά μιας ενότητας αναγκαίας τόσο στην διαδικασία διαχείρισης, όσο και μετασχηματισμού της πόλης.

Χωρίς την συνείδηση της πόλης το δικαίωμα στην πόλη υποβαθμίζεται σε μια τυπική τελετή που ακολουθεί γραφειοκρατικές και κατακόρυφες διοικητικές διαδικασίες ανίκανες να παράξουν οποιοδήποτε ουσιαστικές αξίες.

Έτσι η συνείδηση της πόλης, κάτι που τείνει να διαλυθεί σήμερα με την αποξένωση την ανωνυμία και την αντιπαράθεση πληθυσμών που προκαλεί η σύγχρονη πόλη, (όπως τείνει να διαλυθεί και η ταυτότητα του κάτοικου της πόλης) αποτελεί το ουσιαστικό βάθρο πάνω στο οποίο οικοδομείται το δικαίωμα στην πόλη.

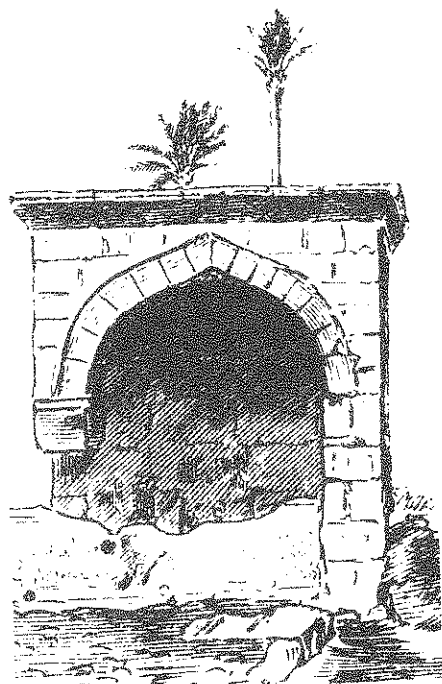
Το δικαίωμα στην πόλη έχει ένα χαρακτηριστικό Κοινωνικό από την φύση του αντικείμενο που το καθορίζει. Γιατί σε τελευταία ανάλυση τί άλλο είναι η πόλη από την προβολή της Κοινωνίας πάνω στο έδαφος;

Η ΠΑΛΙΑ ΠΟΛΗ

Στο πολύπλοκο φάσμα των χωρικών φαινομένων μιας σύγχρονης πόλης, ένα ιδιαίτερης σημασίας μέρος είναι το παλιό μέρος μιας πόλης, το ιστορικό κέντρο όπως συνηθίζεται να αποκαλείται. Στην αστυική πραγματικότητα της σημερινής Λευκωσίας η παλιά περιτοιχισμένη Λευκωσία αποτελεί το ιστορικό κέντρο.

Το ιστορικό κέντρο είναι ανεπανάληπτο και μοναδικό έργο στην ιστορία της πόλης της Λευκωσίας. Είναι μια αναντικατάστατη μαρτυρία και αναπόσπαστο συνθετικό στοιχείο της πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου, ταυτότητας που οριζοθετεί ταυτόχρονα και την ιστορική συνείδηση - συνέχεια του κυπριακού λαού.

Σημσιολογικά η παλιά Λευκωσία διαθέτει διαστάσεις διδαχτικές, αποτελεί αναντικατάστατο εργαλείο παιδείας, κι-

Idi Diami Si

νητρο και ερέθισμα δημιουργίας πνευματικής και καλλιτεχνικής.

Οι αισθητικές και άλλες ιδιότητες της, την καθιστούν σαν μια αξεπέραστη αξία χρήσης, αξία που δικαιούται να την χρησιμοποιεί ολόκληρη η πολιτεία.

Από αξιολογική σκοπιά αποτελεί τον πολυτιμώτερο θησαυρό του τόπου στο επίπεδο του κτιστού περιβάλλοντος.

ΟΡΓΑΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Η αντίληψη δε, πως η παλιά Λευκωσία είναι ένα ενιαίο οργανικό σύνολο και όχι ο συνδιασμός μεμονομένων προσθετικών επεισοδίων, προσδίδει στην ιστορική πόλη μια καθολική έννοια. Η αναγνώριση αυτού του καθολικού (συνολικού) σχήματος της εντός των τοιχών Λευκωσίας, είναι αδιανόητο να αμφισβητηθεί από οποιοδήποτε, γιατί οι όροι που συνθέτουν αυτό το όλο είναι αντικειμενικοί. Δυστυχώς κάποιοι που στα χέρια τους στηρίζονταν οι σημαντικές αποφάσεις για την παλιά πόλη χειρίζονται την εντοιχισμένη Λευκωσία σαν ένα άθροισμα μεμονομένων στιγμών. (μεμονομένα διατηρητέα κτίρια). Π.χ. αυτή η στάση που αντιφάσκει με την αντικειμενική πραγματικότητα οδηγεί αναμбивόλα στην περετέρω εξάρθρωση και κατακερματισμό του ιστορικού κέντρου.

Η ΠΑΛΙΑ ΠΟΛΗ ΣΑΝ ΜΝΗΜΕΙΟ

Η αναγνώριση του εξ' αντικειμένου καθολικού χαρακτήρα της παλιάς πόλης, η αναγνώριση της ιστορικής της ταυτότητας, η αναγνώριση της μοναδικότητας της σαν έργου και της ποιοτικής της στάθμης καθορίζουν χωρίς δεύτερη

συζήτηση πως η παλιά Λευκωσία πρέπει να προσεγγίζεται γενικά σαν ένα μεγάλο μνημείο χώρου, ένα μνημείο ανθρωπολογικό, που αξίζει κάθε θυσίας για να προστατευθεί.

Κάτω λοιπόν από τα πιο πάνω δεδομένα η παλιά Λευκωσία πρέπει να θεωρείται ολόκληρη σαν μνημείο.

Στο βαθμό δε που τα μνημεία μαρτυρούν την ιστορία μιας κοινωνίας, το δικαίωμα της συλλογικής μνήμης, μιας μνήμης διδαχτικής και ζωντανής, είναι ένα δικαίωμα που το έχει ο κάθε πολίτης, όπως και το δικαίωμα της συμμετοχής. Το δικαίωμα της συλλογικής μνήμης είναι μέρος του δικαιώματος της πόλης όπως το διαγράψαμε στις πρώτες παραγράφους.

Με τον όρο συλλογική μνήμη δεν εννοούμε την τυπική διαδικασία μνημόνευσης στο στυλ «Δεν ξεχνώ», αλλά μια διεργασία δυναμική και κοινωνική, όπου η συμμετοχή και τα καθημερινά δρώμενα κρατούν την μνήμη ζωντανή και την παιδεύουν έτσι που η τελευταία να αναπαράγεται και να ανάγεται σε νέα επίπεδα συνειδητότητας και ιστορικής πραγματώσης.

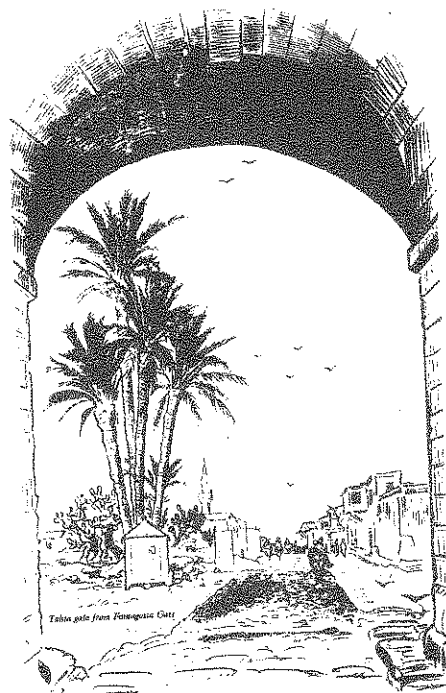
Προστασία λοιπόν και συντήρηση της παλιάς πόλης σημαίνει ουσιαστικά προστασία της πολιτιστικής μας ταυτότητας και συνέχειας.

Έγραφε κάποτε ο Konrad Smigielski: «μια πόλη χωρίς παλιά κτίρια είναι σαν ένα άνθρωπο χωρίς μνήμη». Αυτή η αλήθεια γίνεται ακόμα πιο αντιληπτή αν σκεφτεί κανένας τι είναι ένας άνθρωπος χωρίς μνήμη.

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΜΝΗΜΗ

Το δικαίωμα της συλλογικής μνήμης, ενώ μπορεί σε θεωρητικό επίπεδο να είναι αναγνωρίσιμο από τον καθένα, στην πραγματικότητα παραμένει ένα δικαίωμα χωρίς καμιά κατοχύρωση. Εδώ αναφερόμαστε στην κατοχύρωση όχι με την νομική ή θεσμική έννοια αλλά με την κοινωνική. Την κατοχύρωση δηλ. εκείνη που κάνει το δικαίωμα δυνατό στην πράξη. Όπου η άσκηση του, μαζική και συνειδητή, διαμορφώνει θελήσεις, αποφάσεις και δράσεις που επενεργούν καταλυτικά και καθοριστικά στην διαμόρφωση των διαφόρων φαινομένων γύρω από το αντικείμενο του δικαιώματος της συλλογικής μνήμης.

Κάποια δείγματα βέβαια συνειδητοποίησης και κινητικότητας γύρω από την ανάγκη προστασίας της συλλογικής μνήμης, είχαμε στην παλιά Λευκωσία με την μορφή διαφόρων εκδηλώσεων: αρθρογραφία, κινητοποιήσεις εναντίον καταδράσεων, συμμετοχή σε οργανώσεις που στοχεύουν στην διατήρηση της παλιάς πόλης, και άλλα

Η συνειδητοποίηση αυτή δεν έχει πάρει ακόμα χαρακτήρα μαζικότητας, ούτε έχει συγκροτηθεί σε μια οργανωμένη δυναμική.

Στο βαθμό που κάποια εξέλιξη διαταράζει τα λιμνάζοντα νερά της καθημερινότητας, κάποιοι (συντά οι ίδιοι) κινητοποιούνται λίγο ή πολύ προς την κατεύθυνση ασκήσεως στην πράξη του δικαιώματος στην Πόλη. Όμως η εμβρυακή αυτή κατάσταση δεν είναι δύσκολο να μετεξελιχθεί σενα ισχυρό και ενιαίο κίνημα υπεράσπισης του δικαιώματος στην πόλη, ιδιαίτερα του δικαιώματος στην παλιά Λευκωσία.

Παίρνοντας σαν βάση αυτό το δεδομένο οι στήλες αυτές του περιοδικού μας, θα επιχειρήσουν αυτή την εμβρυακή συνείδηση για το δικαίωμα στην συλλογική μνήμη, να την βοηθήσουν στο επίπεδο της πληροφορίας και της θεωρίας, να αναπτυχθεί σενα ώριμο κίνημα ικανό να διαδραματίσει αποφασιστικό παράγοντα στην διάσωση, συντήρηση και αναβίωση της υποβαθμισμένης παλιάς μας πόλης.

Ο βαθμός επιτυχίας αυτής της προσπάθειας θα εξαρτηθεί ασφαλώς από μια σειρά απρόβλεπτους και ίσως άγνωστους ακόμα παράγοντες. Ένας παράγοντας όμως σημαντικός που δεν μπορεί κανένας να τον καταλύσει ή να τον εξωστρακίσει είναι βασικά η συνειδητοποίηση του αναφέρετου δικαιώματος στην πόλη. Αν όσοι έχουν κατανοήσει βαθιά αυτό το δικαίωμα, ταυτόχρονα αναγνωρίζουν πως ωφείλουν να το ασκήσουν με κάθε μέσο, τότε οι δρόμοι μπορούν να κλείσουν... ακόμα και αν οι «μπουλτόζες» μηχανοκίνητες ή μη συνοδεύονται από αστυνόμους.

1. Αρχικόν όνομα και πρώτοι οικιστές της Λήδρας:

ΤΟ ΑΡΧΙΚΟΝ όνομα της πολιτείας αυτής, που σήμερα φέρει το όνομα Λευκωσία, ήταν το όνομα ΛΗΔΡΑ. Κανένας δε ξέρει γιατί δόθηκε σε τούτη την πολιτείαν τέτοιο όνομα. Το όνομα του ιδρυτού ή των ιδρυτών της πολιτείας αυτής χάνεται στο σκοτάδι των προϊστορικών χρόνων, των χρόνων εκείνων που σκεπάζει όλες τις πράξεις των ανθρώπων ο μύθος, επειδή δεν είχαν ακόμα ανακαλύψει τη γραφή με την

οποίαν να σημειώνουν τις πράξεις των για τους απογόνους των.

Όμως, αν δεν είναι γνωστό το όνομα, ή τα ονόματα των πρώτων οικιστών της Λήδρας, είναι με έμμεσον τρόπο γνωστό σε ποια φυλή ανήκαν οι άνθρωποι εκείνοι. Οι διάφορες ανασκαφές που έγιναν σε διάφορες περιστάσεις, το άνοιγμα πολλών τάφων τάφων απάνω στους λόφους της Αγίας Παρασκευής και

στις πλαγιές των, και τα ποικίλα αντικείμενα που βρέθηκαν στους τάφους αυτούς, μαρτυρούν πως οι πρώτοι εκείνοι οικιστές της Λήδρας

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΝΕΑΡΧΟΥ ΚΛΗΡΙΔΗ

Αναδημοσιεύεται από το περιοδικό *Καιροί της Κύπρου* της 1ης Μαΐου 1985. Δανειστήκαμε το περιοδικό από το προσωπικό αρχείο του κύριου Χατζίκκου.

προήρχοντο από τα νότια παράλια της Μ. Ασίας και ανήκον στον μεγάλο ελληνικόν κορμόν, που εξαπέστειλεν αποίκους, όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και στην Τροίαν και στην Ελλάδα, και στην Κρήτην. Είτε Πελάσγους τους πούμε, είτε Θρακόφρυγες, το συμπέρασμα είναι το ίδιο. Ήσαν Έλληνες. Και την Ελληνικότητά των αποδεικνύουν τα ευρήματα των ταφών των, που δε διαφέρουν καθόλου από τα ευρήματα και τα σχέδια των ταφών της Τροίας, της Φρυγίας, της Λυκίας, της Κνωσού, των Μυκηνών και του Άργους. Οι οικιστές εκείνοι της Λήδρας είναι από τους πρώτους μετανάστες στην Κύπρο, τους μετανάστες εκείνους που ίδρυσαν πολλές αποικίες στην κεντρική πεδιάδα της Κύπρου, και που έφτασαν στη νήσον από τα χρόνια της λιθίνης εποχής, δηλ. 4 χιλ. χρόνια π.Χ. Οι πρώτοι εκείνοι μετανάστες της λιθίνης εποχής δεν ήσαν βέβαια και οι μοναδικοί. Μεταναστεύσεις έγιναν και αργότερα, κατά την ορειχαλκίνην εποχήν (3.000 π.Χ.), κατά την Μυκηναϊκήν περίοδον (2.500 π.Χ.), καθώς και κατά την εποχήν του σιδήρου (1.000 π.Χ.)

2. Οι αρχικοί συνοικισμοί:

Οι πρώτοι εκείνοι Έλληνες μετανάστες των παναρχαίων εκείνων χρόνων δε μπορούσαν να κτίζουν τους συνοικισμούς των όπου λάχει. Έπρεπε να κυνηγήσουν υψώματα, κορφές λόφων, ακροπόλεις, κι εκεί να εγκατασταθούν. Ήσαν οι μόνον τόποι που μπορούσαν να έχουν κάποια ασφάλεια, γιατί από εκεί μπορούσαν:

α) να δουν από μακριά οποιοδήποτε εχθρό (θηρίο ή άνθρωπο), που ερχόταν να τους κάνει κακό και,

β) να υπερασπίσουν αποτελεσματικά την πολιτεία τους, κτυπώντας από εκεί ψηλά τους εχθρούς των, που βρίσκονταν χαμηλότερα, γύρω από το ύψωμα. Το πρόβλημα του νερού, που ήταν βέβαια απαραίτητο για τη ζωή τους, ήταν δευτερεύον ζήτημα τότε, γιατί μπορούσαν να το λύσουν με αποθήκευση νερού της βροχής. Αντί λοιπόν να ιδρύνουν τις πολιτείες των δίπλα από ποταμούς ή πηγές, που αργότερα αποτελούσαν ιδεώδεις τόπους για ίδρυση συνοικισμών, προτιμούσαν να αναζητούν κορφές λόφων, και μάλιστα με απότομες πλευρές για περισσότεραν ασφάλειαν, αφού εκτός των κινδύνων επιθέσεων από θηρία, εγίνονταν συχνά ληστρικές επιδρομές γειτονικών ή και απωτέρων συνοικισμών.

Έτσι οι πρώτοι εκείνοι μετανάστες προτίμησαν να ιδρύνουν το συνοικισμό τους απάνω στον ψηλότερο λόφο ολοκλήρης της πεδιάδας Μόρφου - Λευκωσίας - Μεσαορίας, που σήμερα είναι γνωστός με το όνομα Άρυνας και βρίσκεται στην περιοχή της Αθαλάσσας. Άγνωστη είναι η αρχική ονομασία του συνοικισμού αυτού, ο οποίος μαρτυρείται από τους τάφους που βρέθηκαν εκεί, και από κτίσματα με ογκολίθους των παναρχαίων εκείνων χρόνων, τα οποία έχουν πολλήν ομοιότητα με κτίσματα που βρέθηκαν στην αρχαίαν πολιτείαν του Καρπασίου Ουρανίαν και στην ακρόπολη του Κυρίου.

Ο αρχικός αυτός συνοικισμός επεξετάθη αργότερα στους πρόποδες του λόφου και στην περιοχή του σημερινού προαστείου της Λευκωσίας, που φέρει το φράγκικο όνομα Αγλαντζιά. Οι κάτοικοι του αρχικού αυτού συνοικισμού απετέλεσαν αργότερα τους ιδρυτές της Λήδρας μαζί με τους κατοίκους ενός άλλου γειτονικού συνοικισμού, ο οποίος βρισκό-

ταν στην περιοχή του σημερινού στρατιωτικού νοσοκομείου, δηλ. ανάμεσα του δρόμου Λευκωσίας - Νεκροταφείου - Αγλαντζιάς και Παλουριωτίσσης - Αμμοχώστου, και ο οποίος διατηρήθηκε ως τον 4ον αιώνα μ.Χ. με το όνομα Παλαιά (χώρα). Η περιοχή αυτή είναι γνωστή σήμερα στους κατοίκους της Παλουριωτίσσης με το όνομα Παλιά χώρα, και με το όνομα αυτό είναι γραμμένη και στα βιβλία του Κτηματολογίου.

Και τούτου του παλιού συνοικισμού οι κάτοικοι πύκνωσαν κάποτε τον πληθυσμό της Λήδρας, όπως θα δούμε πιο κάτω, με μια αναγκαστική μετανάστευσή τους προς τα εκεί.

3. Η παλιά Λευκωσία και τα σύνορά της:

Η σημερινή πόλη της Λευκωσίας δεν είναι παρά ο νεώτερος κληρονόμος της παλιάς πολιτείας που έφερε το όνομα Λήδρα. Η δικαιολογία του ονόματος αυτού είναι για την ώρα άγνωστη, όπως είπαμε και στην αρχή.

Όταν οι αρχικοί κίνδυνοι από επιδρομές και ληστείες σταμάτησαν, άρχισαν οι άνθρωποι να κτίζουν τους συνοικισμούς των χαμηλά, στην ανοικτή πεδιάδα και συνήθως στις όχθες ποταμών και πηγών ώστε να υδρευώνται ευκολώτερα. Άλλως τε ένας διαρκώς αυξανόμενος πληθυσμός δε μπορούσε να ικανοποιήσει τις ανάγκες του σε νερό από τη βροχόπτωση, και μάλιστα σε χρονιές ανομβρίας, που συχνά πυκνά παρατηρούνται στην Κύπρο. Η εγκατάληψη των δύο συνοικισμών που αναφέραμε, του Άρυνας και της Παλαιάς, φαίνεται πως οφείλεται σε τέτοια αιτία. Η κοιλάδα που σχηματίζεται με τη λοφοσειρά της Αγίας Παρασκευής στα ανατολικά, από την κοίτη του Πιδιά ποταμού, που

έμπαινε τότε από την πόρτα της Αμμοχώστου, ήταν μια έκταση που μπορούσε να ανταποκριθή στις ανάγκες ενός μεγάλου συνοικισμού, ιδίως σε νερό. Είναι γνωστό πως όλες οι παρόχθιες περιοχές στον τόπο μας έχουν καλοκαιρινά νερά στα βάθη των και η ανωτέρω περιοχή τέτοια ήταν. Εκτός τούτου οι σημερινοί χείμαρροι της Κύπρου δεν ήσαν τότε τόσο κατάρξεροι, όσο είναι σήμερα με την αποψίλωση των δασών των ορέων. Είχαν νερό τρεχάτο, αφθονώτατο τον χειμώνα και άφθονο το καλοκαίρι, γιατί τα βουνά κι' οι πεδιάδες υλομανούσαν τότε.

Άλλως τε αυτό αποδεικνύεται και από τα λείψανα υδραγωγείου, που έφερνε νερό στην παλιά Λήδρα από την κοίτη του Πεδιαιού, πέρα πέρα από την κωμόπολη Στρόβολο, αφού κατέβαινε δίπλα από το σημερινό Κυβερνείο και προχωρούσε προς το Αγγλικό νεκροταφείο των Αγ. Ομολογητών.

Η παλιά Λήδρα λοιπόν, κρατούσε τη δεξιάν όχθη του Πεδιαιού από τους Αγίους Ομολογητάς προς τον Ανεμόμυλο, την πόρτα της Πάφου, και της Αμμοχώστου και τις παρυφές των λόφων της Αγίας Παρασκευής, από το σχολείον των κωφαλάλων έναντι της Αστικής Αγίου Αντωνίου, μέχρι της Αγγλικής σχολής και του Κυβερνείου. Οι πλαγιές αυτές αποτελούσαν και το νεκροταφείον της πολιτείας, και είναι κατάσπαρτες από τάφους οκαλιστούς εντός των βράχων. Η παλιά λοιπόν Λήδρα περιελάμβανε την περιοχή των Αγίων Ομολογητών, του Κουπαπού, του Ελενείου, της Εμερκές, του παλιού Δημαρχείου και τις ενορίες Τρυπιώτη, Φανερωμένης, Αγίου Ιωάννη, Αγ. Αντωνίου και Αγ. Σάββα.

Με όλο που δεν έγιναν ειδικές ανασκαφές στη περιοχή και οι αρχαιολόγοι βασίζονται στα ευρήματα των τά-

φων και στα σχήματά τους, έχουν τη γνώμη μερικοί πως σε τρία σημεία της περιοχής αυτής βρέθηκαν στοιχεία αποδεικτικά της υπάρξεως ιερών. αφιερωμένων στους αρχαίους Ελληνικούς θεούς. Το ένα σημείον βρίσκεται δίπλα από το Αγγλικό νεκροταφείο, στα δυτικά του οποίου υπήρχεν ιερόν της θεάς Αφροδίτης. Ιερόν θα υπήρχεν ασφαλώς και στα ανατολικά του Αγγλικού νεκροταφείου, απάνω στο ύψωμα που κτιστήκε η πολυκλιδική Αγία Βαρβάρα. Το άλλο σημείον είναι το ύψωμα που βρίσκεται πάνω από τη λέσχη των Κυβερνητικών Υπαλλήλων και ανατολικά των κυβερνητικών Γραφείων, όπου υπήρχεν ιερόν αφιερωμένο στον θεόν Απόλλωνα. Στην περιοχή του Κουπατιού ανακαλύφθηκε βασιλικός τάφος με μια επιγραφή που φανέρωνε το όνομα ενός βασιλιά της Λήδρας, που ονομαζόταν Στασαγόρας. Στην περιοχή του Ελενείου κατά τα δυτικά και ανάμεσα των οδών Αγίας Ελένης και Αρνάλδας, βρέθηκαν αντικείμενα που δείχνουν πως κάπου εκεί ήταν ναός αφιερωμένος σε άγνωστο θεό.

Σε τούτη την περιοχή, που έχει ύψος 518 πόδια από τη θάλασσα, αντί των 584 του αρχικού συνοικισμού του Άρυνας, πρωτοθμελιώθηκε η πολιτεία της Λήδρας, μια πολιτεία που δε διεδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην ιστορίαν της Κύπρου κατά τα προχριστιανικά χρόνια, και που της επεφυλάχτηκε πρωτεύων ρόλος στα μεσαιωνικά και νέα χρόνια.

4. Η Λήδρα αλλάζει θέση και όνομα:

Κατά τον 3ον αιώνα π.Χ. η Λήδρα άλλαξε θέση και όνομα. Ο Λεύκος ή Λεύκων, γιος του Έλληνα βασιλιά

της Αιγύπτου Πτολεμαίου, αποφάσισε να συνδέση το όνομά του με τη Λήδρα, κτίζοντας την καινούργια και τριγυρίζοντάς την για πρώτη φορά με τείχη. Το σχέδιό του ήταν να απομακρύνη λιγάκι την πόλη από τα υψώματα της Αγίας Παρασκευής, αλλιώς τα τείχη που θάχτιζε θα ήσαν άχρηστα. Έσπρωξε λοιπόν την πόλη βορειότερα, ώστε νάνα τα τείχη της απρόσβλητα από εχθρική επίθεση, γιατί έτσι δε θα μπορούσαν να κτυπηθούν τόσο εύκολα από τις πολιορκητικές μηχανές, που μήχαν σε ενέργεια εκείνα τα χρόνια. Που ακριβώς μετακίνησε τα όρια της Λήδρας τότε, δε μας είναι γνωστό. Ξέρουμε μόνο πως καινούργιασε την πόλη στα 280 π.Χ., πως το μάκρος των τειχών της που την έκλειαν τριγύρω είχαν μάκρος 9 μίλια, και πως αλλάχτηκε με την ευκαιρίαν εκείνη και το παλιό της όνομα. Ήταν, βλέπετε, η εποχή που οι απόγονοι του Μ. Αλεξάνδρου φιλοδοξούσαν να κτίζον καινούργιες πολιτείες ή να καινούργιων παλιές και να τους κολλούν το δικό τους όνομα για να το αποθανάτισουν. Ο Λεύκος λοιπόν αφού καινούργιασε την πόλη, κτί την τριγύρισε με τα καινούργια τείχη, την ονόμασε Λευκόθειον (=Λευκόν θεών πόλη), όνομα, που δε λείει απολύτως τίποτε, εκτός από τη φανέρωση του δικού του ονόματος.

Όμως το παλιό όνομα Λήδρα και Λήδρον διατηρήθηκε ως τον 5ον αιώνα μ.Χ. έστω και λιγάκι παραμορφωμένο. Και πρώτα πρώτα, ο βιογράφος του απ. Βαρνάβα μιλώντας για την καταδίωξη από Ιουδαίους των τριών μαθητών του Βαρνάβα, οι οποίοι κρυφά τη νύχτα έβαψαν το λείψανο του έξω από την Κωνσταντία, αναφέρει πως μέχρι της Λήδρας, στην οποία έχασαν τα ίχνη των, γιατί κρύφτηκαν σε σπήλιους

της Αγίας Παρασκευής και μετά τρεις μέρες, που βεβαίωθηκαν πως οι διώκτες των έφυγαν, βγήκαν από το κρυφάτο τους και προχώρησαν στην Πέτρα του Λιμνήτη, όπου βρήκαν πλοίο κι έφυγαν στην Αλεξάνδρεια. Ο θάνατος και η ταφή του απ. Βαρνάβα έγιναν την εποχή του Νέρωνα (54-68 μ.Χ.) και στα χρόνια αυτά το Λευκόθειον του Λεύκου ονομαζόταν ακόμα Λήδρα.

Κατά τα μέσα του 4ου αιώνα μ.Χ. ήταν επίσκοπος στην Παλαιά ο άγιος Τριφύλλιος, μαθητής του αγ. Σπυριδώνα. Το Λευκόθειον δεν είχε ακόμα δικό του επίσκοπο. Στα τέλη του 4ου αιώνα οι κάτοικοι της Παλαιάς εγκατάλειψαν τον συνοικισμό τους στην περιοχή του στρατιωτικού Νοσοκομείου και κατοίκησαν στο Λευκόθειον. Τους μετανάστες αυτούς ακολουθούσε φυσικά κι ο επίσκοπος των ο Τριφύλλιος, ο οποίος αναφέρεται στα παλιά κείμενα με το όνομα: Τριφύλλιος επίσκοπος Λήδρου, ή Λέδρου, ή Λέδρων, ή Λευτεώνος, ή Καλλινηκήσεως, ονομασία που αναφέρεται αποκλειστικά στην Παλαιά, η οποία φαίνεται πως ονομαζόταν Καλλινηκής.

Το όνομα Λευκόθειον αποτελέσε τη βάση του σχηματισμού του σημερινού ονόματος της πόλης, για το οποίον υπάρχουν δυο απόψεις:

α) Ότι στηνονομασία Λευκόθειον αντικαταστάθηκε το δεύτερο συνθετικό μέρος θεόν από την κατάληξη-σία. Δηλαδή το Λευκόθειον έγινε Λευκόθειον πρώτα, και ύστερα Λευκόθειον, το οποίον από ουδέτερο έγινε θηλυκό, γιατί εξυποννοείτο η πόλη. Έτσι, αντί Λευκόθειον σχηματίστηκε το όνομα Λευκωσία.

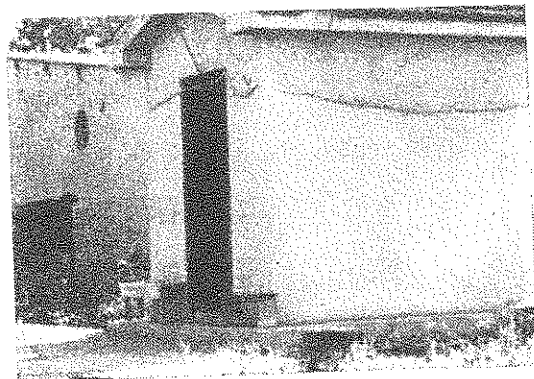
β) Ότι ο Λεύκος έδωσε στην πόλη την ονομασία Λευκόθειον, γιατί το όνομα αυτό συνδύαζε από τη μια το δικό του όνομα, και από την άλλη είχε τη θεά πολλών

λευκών (καβατζιών) που σχημάτιζαν δάσος στις όχθες του Πεδιαιού που διέσχισε την πόλη. Η πρώτη δηλ. εντύπωση στο αντίκρυσμα της πόλης του Λευκού ήταν μια θέα από λεύκες, ονομασία δικαιολογημένη ολότελα από την πραγματικότητα. Η αμφισβήτηση για την ύπαρξη λευκών στις όχθες του Πεδιαιού που διέσχισε την πόλη μπορεί να θεωρηθή τολμηρή. Ο τέτοιος όμως σχηματισμός του ονόματος δικαιολογεί ολότελα τη γραφή Λευκωσία με Όμικρο. Η γραφή με Ωμέγα μπορεί να δικαιολογηθή μονάχα από το όνομα του Λεύκου, ο οποίος ονομαζόταν και Λεύκων (γεν. Λεύκωνος), αλλά δεν υπάρχει αρκετή δικαιολογία σχηματισμού του Λευκωσία από τη γενική του ονόματος Λεύκων. Με το όνομα Λευκωσία είναι γνωστή η πόλη από τα Βυζαντινά χρόνια που έγινε πρωτεύουσα της Κύπρου, μετά την καταστροφή της Κωνσταντίας στα 648 μ.Χ.

Έτσι την γράφουν όλοι οι χρονογράφοι και μάλιστα το ο με ο μικρό, και δεν έχει σημασία αν ένας την γράφει Λευκωσία, κι ένας άλλος Νι-σοςία, που είναι φράγκικη παραφθορά του Λευκωσία, ή του παλιού ονόματος Καλλινηκής. Από τα Βυζαντινά χρόνια που έγινε η Λευκωσία πρωτεύουσα της Κύπρου άρχισε το μέγαλωμά της κι' η προσδος της η οικονομική και πνευματική, με συνέπεια τη σταθερή αύξηση του πληθυσμού της.

5. Η παλιά κοίτη του Πιδιά κι' η υγεία των κατοίκων:

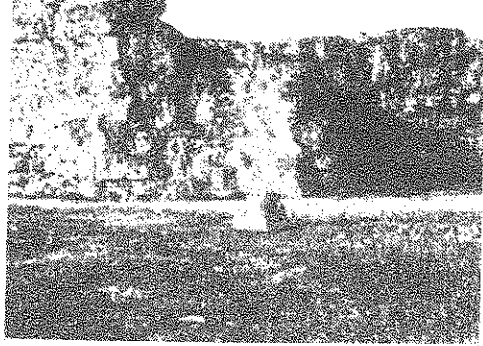
Στα παλιά χρόνια η κοίτη του Πιδιά μοίραζε την πόλη σε δυο. Ο ποταμός έμπαινε από την πόρτα της Πάφου κι' έβγαινε από την πόρτα της Αμμοχώστου, διέσχισε

Τὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἁγίου Γεωργίου πὸν βρίσκεται στὸ λόφο τοῦ Ἀπόλλωνα.

τὸ εσωτερικὸ τοῦ ναΐσκου.

τὸ φρούριο τοῦ Ἀρωνά

την Παλουριώτισσα και προχωρούσε κατά τη Μία Μηλιά, στον κανονικό του δρόμο. Ως τα πρώτα χριστιανικά χρόνια αυτόν τον δρόμο ακολουθούσε ο Πιδιάς. Το σπρώξιμο των ορίων της πόλης βορειότερα της Λεύκο έγινε αιτία να κατοικήθῃ και η έκταση που βρίσκεται στην αριστερή πλευρά του ποταμού, και ασφαλώς κατοικήθηκε, και επεξετάθηκε προς τα εκεί η πόλη μετά την μεταναστεύση των κατοίκων της Παλαιάς στον 4ον αιώνα.

Όμως οι κάτοικοι από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια άρχισαν ν' ανησυχούν από τις συχνές πλημμύρες του ποταμού. Την εποχήν εκείνην τα πυκνά δάση των βουνών και των κοιλάδων άρχισαν ν' αποφιλοούνται, γιατί κοπάδια ολόκληρα κατοίκων των παραλίων της Κύπρου άρχισαν να ζητούν καταφύγιο στο εσωτερικό της νήσου, εξ' αιτίας των συχνών επιδρομιών των πειρατών, οι οποίοι πλημμύριζαν τότε τη Μεσόγειο. Η αποφύλιση των δασών εξ αιτίας του αποικισμού στα εσωτερικά είχε ως αποτέλεσμα τις συχνές πλημμύρες κι οι κάτοικοι της Λευκοσίας τότε δοκίμασαν να ανοίξουν και δεύτερο δρόμο για τον Πιδιά. Χάραξαν και βάθηναν χαντάκι με διεύθυνση κατά τον βορρά, ώστε σε περίπτωση πλημμύρας του ποταμού, να μη προξενεί καταστροφές μέσα στην πόλη. Παλιά παράδοση αναφέρει πως η μικρή καμπή του ποταμού κοντά στον Ανεμόμυλο και το αντικρινό εκκλησάκι του Προδρόμου αποτελεί το αρχικό χαντάκι που ανοίχτηκε από τότε για την απορρόφηση των πλεονάζοντων νερών. Εκεί ακριβώς δημιουργήθηκαν δυο στόμια του ποταμού. Το αρχικό προχωρούσε κατ' ευθείαν από κει προς την πόρταν της Πάφου.

Άλλη παράδοση αναφέρει

πως το καινούργιο στόμιο ανοίχτηκε στην καμπή του ποταμού που σχηματίζεται κοντά στο γεφύρι του Αγίου Δομετίου, δίπλα από το νοσοκομείο. Ωστόσο η παράδοση προσθέτει πως οι κάτοικοι όταν πρόβλεπαν πλημμυραν του ποταμού, έφραζαν το στόμιο του προς την πόλη, κι έτσι ο ποταμός δημιούργησε καινούργιο δρόμο.

Κατοικούσαν τότε στη Λευκοσία πολλοί Ιουδαίοι, οι οποίοι, καθώς αναφέρει η παράδοση, έβλεπαν με κακό μάτι την ραγδαία εξάπλωση του χριστιανισμού στη Λευκοσία, και μια νύχτα βροχερή, που οι κάτοικοι έκλεισαν το στόμιο του ποταμού προς την πόλη και κοιμήθηκαν ξενοιστοί, οι Ιουδαίοι από εκδίκηση, άνοιξαν το στόμιο κι ο ποταμός πλημμύρισε τόσο, ώστε να κατασραφούν πολλά σπίτια και να πνιγούν πολλοί κάτοικοι. Οι χριστιανοί υποψιάστηκαν πως αιτία του κακού που έπαθαν ήταν οι Ιουδαίοι και τους έδιωξαν κακήν κακώς από την πόλη των. Από τότε οι κάτοικοι έκλεισαν οριστικά το στόμιο του ποταμού προς την πόλη και τον ανάγκασαν να χαράξει οριστικά τον σημερινό δρόμο. Όμως κάπου κάπου θυμάται τις παλιές του δόξες κι έννοει ν' ακολουθήσει τον παλιό του δρόμο, ν' αναστατώσει τους κατοίκους και να προξενήσει ζημιές σε καταστήματα και σπίτια.

Το μεγαλύτερο όμως κακό έγινε τη νύχτα της 10ης Νοεμβρίου 1330 μ.Χ. Η πλημμύρα του ποταμού ήταν αφάνταστα μεγάλη. Τόσο, που τα νερά του ξεπέρασαν τις όχθες του σε όλη τη διαδρομή του και ξεριζώσαν και παράσυραν μαζί τους δέντρα μεγάλα και μικρά λογής λογής θάμνους, με τα οποία έκλεισαν το γεφύρι του Συνασκάρδου, που βρισκόταν στην περιοχή του σημερινού γεφυριού, κοντά στο Νοσοκομείο.

Τα νερά τότε πλημμύρισαν την τάφρο γύρω από τα τείχη, ώστε η πόλη να φαίνεται σαν τριγυρισμένη από λίμνη, και από την πόρτα της Πάφου εισώρμησαν στην πόλη. Το ύψος των νερών είχε φτάσει ως το εκκλησάκι του αγίου Γεωργίου του Ορνιθίου, το σημερινό Πηγιούκ Χαμάμ, βορειότερα από το παλιό γυναικοπάζαρο, που σημαίνει πως τα νερά απλώνονταν από το τζαμί της Εμεργές ως την Αγία Σοφία και βορειότερα ακόμα. Αμέτρητα σπίτια και καταστήματα, καμωμένα από πλιθάρια, παρασύρθηκαν και 3 χιλιάδες κάτοικοι πνίγηκαν στα νερά του.

Στα 1882 που πρωτοϊδρύθηκε το Δημαρχείο της Λευκοσίας, πρώτη δουλειά του δημάρχου ήταν ν' απαλλάξει την πόλη από τη βρώμα και δυσωδία του ποταμού, από τα σύννεφα των κουνουπιών και των μυϊγών που σχηματίζονταν εκεί από την διαρκή συσσώρευση ακαθαρσιών και παντοίων ακυβάλων. Και ο μοναδικός τρόπος ν' απαλλαγή η πόλη οριστικά από τη μάλιστα εκείνη ήτο να κλείσει η κοίτη του ποταμού με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτελέσει αυτή ένα υπόγειο οχετό, στον οποίον να συγκεντρώνονται τα νερά της βροχής. Η σημερινή οδός Ερμού αποτελούσε τότε την πέραν του ποταμού οδόν, γεμάτην από καταστήματα προς τη βόρεια πλευρά του δρόμου έχαννε η κοίτη του ποταμού και απέναντι, στη Λεωφόρον Κύκκου, ήταν ο αντικρινός δρόμος με ατέλειωτη σειρά καταστημάτων στη νότια πλευρά του δρόμου. Η βόρεια πλευρά αποτελούσε την δεξιάν όχθη του ποταμού. Το Δημαρχείο δε μπορούσε τότε ν' αναλάβη την τεράστια δαπάνη που χρειαζόταν το γεφύρωμα της κοίτης του ποταμού, γιατί το ταμείο του ήταν πολύ φτωχό. Το γεφύρωμα όμως έγινε και το Δημαρχείο όχι μόνο δεν εδαπάνησε χρήματα, αλλά

6. Οριστική θέση της Λευκοσίας:

Εάν λογαριάσωμε τους δυο πανάρχαιους συνοικισμούς, του Ἀρωνά και της

και εισέπραξε αρκετά από την εργασία αυτήν, με την εξής πρότασή του:

Όποιος από τους πολίτες ήθελε ν' αποκτήσει δικό του κατάστημα, μπορούσε να παρουσιάσει στο Δημαρχείο και να ζητήσει άδεια να κτίσει το μαγαζί του, στεγάζοντας ένα μέρος του ποταμού και πληρώνοντας λογικά δικαιώματα στο Ταμείο για την παραχώρηση της σχετικής άδειας. Η πρόταση αυτή έπιασε τόπο. Αμέσως παρουσιάστηκαν πολλοί που ζήτησαν άδεια, ο καθένας σε ορισμένο μέρος, κι η στέγασση του ποταμού άρχισε. Φυσικά δεν τέλειωσε αμέσως. Πέρασαν μερικά χρόνια ώσπου να τελειώσει, με τριπλό όμως κέρδος. Πρώτα που εξαφανίστηκε κάθε ανθυγιεινή εστία, δεύτερο, που εισέπραξε αρκετά χρήματα το ταμείο του Δημαρχείου από τις άδειες, και τρίτο που εκατοντάδες κατοίκων απέκτησαν ιδιόκτητα καταστήματα, τα οποία σχηματίζουν τη γραμμή των καταστημάτων ανάμεσα στην οδόν Ερμού και τη λεωφόρον Κύκκου. Το κτίσιμο γινόταν από ειδικούς κτίστες του Καϊμακλιού που ήξεραν να κτίζουν γεφύρια. Το κάθε μαγαζί πάνω από τον ποταμό στηρίζεται πάνω σ' ένα στερεό, πετρόκτιστο γεφύρι. Έτσι έκλεισε η κοίτη του ποταμού, στην οποίαν τώρα απομένουν μοναδικοί κάτοικοι τα κοπάδια των νυφισιών, που άνοιξαν τρύπες στα γεφύρια και λυμνώνονται τα καταστήματα που γειτονεύουν, αναγκάζοντας με το γεννοβόλημά τους τους μαγαζάτορους να διεξάγουν με αυτούς μια ατέλειωτη πάλη.

Παλαιας, σαν αρχικούς συνοικισμούς της Λήδρας - και έτσι πρέπει να λογαριάζονται - θα φτάσωμε στο συμπέρασμα, πως η Λευκοσία άλλαξε τέσσερις φορές θέση και τρεις φορές όνομα. Από τον Ἀρωνά και την Παλαιάν ξεχώθηκε στην κοιλάδα Αγίων Ομολογητών Κουπατιού και παλιός κότης του Πιδιά με το όνομα Λήδρα. Στα 280 π.Χ. σπρώχνεται από τον Λεύκον βορειότερα, πέρα από το Κουπάτι και την παλιά κοίτη του Πιδιά με το όνομα Λευκόθεον, στα 1372 μ.Χ. ο Φράγγος βασιλιάς Πέτρος ο Β' την σπρώχνει ακόμα βορειότερα, συμμαζεύει τα τείχη του Λεύκου από 9 μίλια σε 4 και επικρατεί οριστικά το τρίτον όνομα Λευκοσία, το οποίον εκφραζόεται με το Nicosia. Η τάφρος των τειχών του Πέτρου Β' διακρίνεται ακόμα σε μερικά σημεία, όπως στη διαδρομή της οδού Λάρνακος, που είναι χαμηλότερη από τα γειτονικά μέρη (μπροστά από το επαρχιακό Γραφείο Παιδείας), καθώς και όλη η διαδρομή του δρόμου προς τη δημοτική αγοράν Αγ. Αντωνίου, την Παλουριώτισσα και τον Χάντακα του Καϊμακλιού, από τον οποίον προχωρούσε προς τον θερινόν Τουρκικόν κινηματογράφο κι έφτανε τα σημερινά τείχη κοντά στην πόρτα της Κερύβειας.

Στα 1567 μ.Χ. οι Ενετοί, με αρχηγό τον μηχανικό Σαβορνιάνη αποφασίζουν να σπρώξουν ακόμα βορειότερο τη Λευκοσία. Είχαν ανακαλυφθή τότε τα κανόνια κι έπρεπε τα κάστρα της Λευκοσίας να μη τα φτάνη η βολή του κανονιού από τους λόφους της Αγίας Παρασκευής, από το ύψωμα του Κουπατιού, και από τον λόφο του γειτονεύει με τη λέσχη των Κυβ. υπαλλήλων. Έτσι το σπρώξιμο της Λευκοσίας και στα βόρεια και στα δυτικά ήταν απαραίτητο, με αποτέλεσμα να ελαττωθή το μήκος των

τειχών από 4 σε τρία μίλια, κι η Λευκοσία να ασφουκτιά, ζωσμένη με τα Ενετικά τείχη και τους στενούς δρόμους. Όμως το κακό που έγινε με το συμάζεμα αυτό σε κτίρια και ναούς ήταν πολύ μεγάλο. Στον τεράστιο χώρο που σχηματίζεται ανάμεσα από τα τείχη και της παλιές τάφρου, από το νοσοκομείο ως την οδόν Λάρνακος και πέρα ως την δημοτική αγοράν Αγίου Αντωνίου και την Παλουριώτισσα υπήρχαν αμέτρητα κτίρια, σπίτια, μοναστήρια και 80 ναοί που καταδαφίστηκαν να καταφύγουν. Τα κτίρια εκείνα εξαφανίστηκαν διαπαντός, και από τους 80 ναούς μονάχα τεσσάρων διατηρήθηκε η ανάμνηση χάρις στην μεγάλη ευσέβεια των Ελλήνων κατοίκων. Για τους τέσσερις αυτούς τόπους θα μιλήσωμε στο δεύτερο μέρος της μελέτης αυτής.

7. Μια άλλη συνέπεια της μετακίνησης της Λευκοσίας:

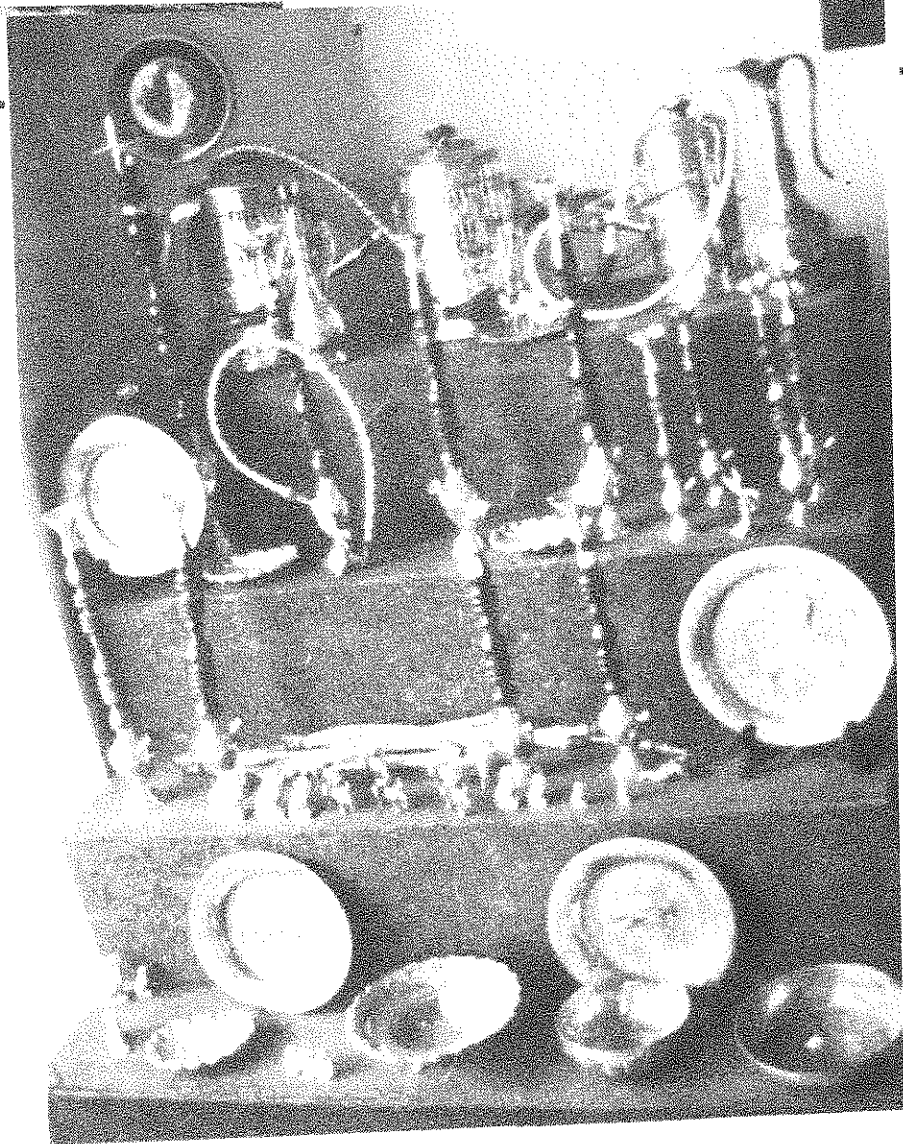
Σε πείσμα της διπλής μετακίνησης της Λευκοσίας από την αρχική της θέση ξεφύτρωσε στα ερείπια της Λήδρας το πρόσπετο των Αγίων Ομολογητών, που τώρα είναι ενωμένο με την πόλη. Όταν στα 1567 οι Ενετοί έκαναν την τελευταία μετακίνηση της Λευκοσίας, δημιουργήθηκε ο πρώτος συνοικισμός έξω από τα τείχη με το όνομα Ἅγιοι Ομολογηταί, επειδή οι κάτοικοι έκτισαν ναόν αφιερωμένον εις τους τρεις αυτούς αγίους. Ο ναός κτίστηκε πάνω από σπήλαιον, στο οποίον υπήρχε τάφος των Ρωμαϊκών χρόνων. Όμως υπήρχε στην περιοχή αρχαιότερος συνοικισμός, αλλά σε διαφορετική θέση.

Η περιοχή των Αγίων Ομολογητών περικλείεται από τον λόφο του Απόλλωνα παρά τη λέσχη των Κυβ. υπαλλήλων και της παρυφής του βραχώδους υψώματος που εκτείνεται από τον ναό των Αγίων Ομολογητών ως τον δρόμο του Κυβερνείου προς ανατολάς.

Ο παλαιότερος συνοικισμός που απλωνόταν από το λόφο του Απόλλωνα προς το Κουπάτι και το ξενοδοχείον Κλεοπάτρα, ονομαζόταν Μαντεία κι ερμώθηκε με τη μετακίνηση των τεχνών από τους Ενετούς βορειότερα. Φαίνεται πως ο συνοικισμός αυτός, ένας από τους συνοικισμούς της Λήδρας, πήρε το όνομα Μαντεία από την ύπαρξη μαντείου στον ναόν του Απόλλωνα απάνω στον λόφο που αναφέραμε. Από την ιστορία είναι γνωστό πως ο Λαλά Μουσταφάς, στην πολιορκία της Λευκοσίας έστησε κανόνια πάνω από το παλιό νεκροταφείο της πόλης, στους λόφους της Αγίας Παρασκευής, με τη διαταγή να κτυπούν από εκεί τον προμαχώνα του Μπαϊραχάτη. Όμως έστησε και άλλα κανόνια από το ξενοδοχείο Κλεοπάτρα με αρχηγό τον Μουζαφέρ Πασά και με την προσταγή να κτυπούν τον προμαχώνα που είναι κτισμένο σήμερα το Δημαρχείο της Λευκοσίας. Στον λόφο του Απόλλωνα - Αγίου Γεωργίου έστησε άλλα κανόνια με αρχηγό τον Δερβίς Πασά με τη διαταγή να κτυπούν τον προμαχώνα που βρίσκεται απέναντι του κινηματογράφου Παλλάς.

Η τέτοια επίθεση του Λαλά Μουσταφά εναντίον της Λευκοσίας στα 1570 εδικαιολόγησε ολότελα την άποψη των Ενετών για μετακίνηση των τειχών βορειότερα και την εγκατάλειψη των σπιτιών, ναών και μοναστηριών που θα έμεναν έξω από τα τείχη. Η ερήμωση όμως εκείνη ήταν φρικτή, όχι μόνο από την άποψη των ταλαιπωριών που υπέστησαν οι κάτοικοι, αλλά και από το ότι ερμώθηκαν μνημεία ιστορικά, τα οποία σήμερα θα αποτελούσαν αρχαιολογικούς χώρους, αν δε ερμώωνοντο, και που μόνον μερικών εξ αυτών υποψιαζόμεθα την ύπαρξη.

ενα εργαστηρι με μερακι και παραπονα

Βρίσκεται στην Τρικούπη 33. Μερικά νέα παιδιά «πέρνουν» τη φαντασία τους πάνω στο χαλκό και το μπρούντζο, μέσα σε μια ατμόσφαιρα ομαδικού κέφιου και δημιουργικότητας. «Κάθε δουλειά είναι διαφορετική». «Κάθε φορά πρέπει να σπάζουμε τα κεφάλια μας».

Η ψυχή του εργαστηρίου είναι ο Μάριος Δημητρίου 36 χρόνων, ως πριν δέκα χρόνια τσιγκογράφος. Ο πόλεμος τον έριξε στην ανεργία. Τό-

τε στον ελεύθερο του χρόνο, άρχισε ν' ασχολείται με τη χαλκογραφία για το κέφι του. Κάποιος πλασιέ είδε τη δουλειά του και του ζήτησε μερικά κομμάτια που σιγά-σιγά έγιναν περισσότερα. Μετά απ' αυτό έφτιαξε το πρώτο του υποτυπώδες εργαστήριο σε μια τρύπα, κοντά στη πύλη Αμμοχώστου. Σταδιακά η δουλειά στήθηκε το «πράμαν επιάστηκε».

Τέσσερα χρόνια ύστερα το εργαστήριο μεταφέρεται

στην Τρικούπη, στη σημερινή του θέση. Αρκετά δωμάτια για τις διάφορες φάσεις της δουλειάς με μια δική του βιτρίνα επιτέλους, μια πολύ αξιόλογη έκθεση χαλκογραφίας, μπρουτζογραφίας, χαλκίνων σκευών, επενδυμένων μπασούλων κ.λ.π.

Ο Μάριος είναι τώρα πια αισιόδοξος. Το εργαστήρι του είναι αρκετά γνωστό, τα πολλά τρεχάματα για να βρεθούν οι βασικοί πελάτες τέλειωσαν. Επίσης ο Μάριος

διαπιστώνει ότι το κυπριακό προϊόν τείνει να εκτοπίσει το εξωτερικό, παρόλο που η τιμή του ντόπιου είναι μάλλον πιο ψηλή.

«Πολλές φορές συμφέρει ν' αγοράζεις έτοιμα εξωτερικά και να μεταπωλείς παρά να επεξεργάζεσαι εσύ την πρώτη ύλη». Όμως ο Μάριος αρνείται κατηγορηματικά να το κάμει. «Στόχος μας είναι να εκτοπίσουμε ολοκληρωτικά τα εισαγόμενα».

Όπως κάθε μικρός βιοτέ-

χνης φέρνει γρήγορα τη κουβέντα στις οικονομικές δυσκολίες «Να σου πω μια κουβέντα για να καταλάβεις... Έκαμα αίτηση στη τράπεζα αναστύξης για να μου δώσουν δάνειο τεσσάρων χιλιάδων λιρών. Θα το χρησιμοποιούσα για να εισάγω το χαλκό που χρειάζομαι μόνος μου. Μου απαντήσαν ότι θα μπορούσαν να μου δώσουν 30 χιλ. για ν' αγοράσω μηχανές. 4 χιλ. όμως δεν μου δίνουν γιατί δεν τους ενδιαφέρει να χρηματοδοτήσουν μια μικρή βιοτεχνία. Όμως η αγορά δεν «σηκώνει» ακόμα τόσο μεγάλη παραγωγή».

Οι αρμόδιοι δεν μας βοηθούν. Δεν ενδιαφέρονται καθόλου για μας. Ο λόγος που το λέω; Πολλοί τουρίστες που πέρασαν τυχαία από το μαγαζί μου, μου είπαν, «μα υπάρχει τέτοιο μαγαζί δυο βήματα από τη λαϊκή γειτονιά και δεν το ξέραμε;» «Μιλώσου αλήθεια οί ψεμα-

τα».

«Πολλοί έμποροι σουβενίρ μου επρότειναν να μου «εξοπλίσουν» το κατάστημα και να το εφοδιάσουν με όλα τα είδη λαϊκής τέχνης. «Εγώ όμως αρνήθηκα άφρα το έτσι αυθεντικό με μπρούντζο τζαι χαλκό».

«Το κυβερνητικό τμήμα χειροτεχνίας που υποτίθεται ότι βοηθά τους λαϊκούς τεχνίτες ουσιαστικά κερδοσκοπεί σε βάρος τους αγοράζοντας τα προϊόντα τους σε εξευτελιστικές τιμές. Αυτό το τμήμα έγινε όμως υποτίθεται για να βοηθήσει να μην εξαλειφθούν διάφορα επαγγέλματα. Όχι για να μετατραπεί το ίδιο σε επειχείρηση και μάλιστα ανταγωνιστική».

— Πες μου Μάριε τι άλλο πρόβλημα έχεις εδώ στο κατάστημα.

— Ένα γενικό πρόβλημα όλων των καταστημάτων εδώ είναι αυτό του χώρου

στάθμευσης. Πολλές φορές πρέπει να δώσω 15 γυρούς για να βρω χώρο να φορτώσω.

— Πως βλέπεις να λύεται αυτό το πρόβλημα;

— Δεν ξέρω, τι να σου πω!

— Πως βλέπεις την ιδέα να μετατραπεί η Τρικούπη σε πεζοδρόμο;

— Παναγιά μου θάταν πολλά ωραία. Αφού ο πεζός δεν μπορεί να σταματήσει μπροστά στη βιτρίνα γιατί φοβάται να μην τον τσιλλίσουν, τα αυτοκίνητα.

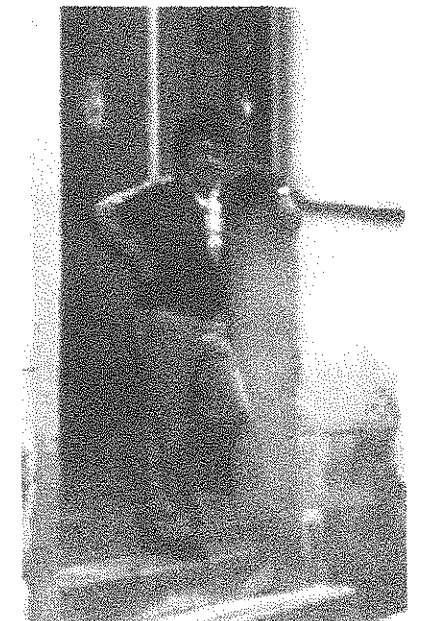
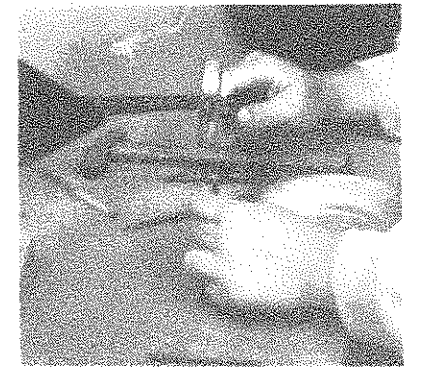
— Τι λες για τη νέα φορολογία που προτείνεται να επιβάλει ο Δήμος.

— Ποια νέα φορολογία; Δεν έχω ιδέα!

— Ποια είναι η άποψη σου για το νέο νομοσχέδιο περι Δήμων.

— Δεν ξέρω τίποτε το συγκεκριμένο.

— Πως βλέπεις το μέλλον

της δουλειάς σου;

— Να σου μιλήσω ειλικρινά! Ονειρεύομαι να βρεθώ κάποιος να με βοηθήσει στην εξαγωγή. Αν αυτό γίνει θα σαστώ και θα κάμω και καλύτερο πράμα.

Θα μπορούσε ίσως να μας βοηθήσει το Υπουργείο Εμπορίου. Είμαι σίγουρος ότι φτιάχνουμε καλύτερα πράγματα από αυτά του εξωτερικού. Μπορούμε να εξαγωγήμε παντού. Έστειλα δείγματα σε πολλές χώρες και άκουσα ενθαρρυντικά σχόλια. Όμως σαν μικρός βιοτέχνης δεν έχω μεγάλες δυνατότητες να εξάγω ο ίδιος. Πρέπει το Υπουργείο Εμπορίου να προωθήσει το εμπόρευμά μας.

— Μάριε, έχετε επαγγελματικό σύνδεσμο.

— Έγιναν προσπάθειες για να οργανωθούν οι βιοτέχνες που ασχολούνται με τη κατασκευή ειδών για τουρίστες αλλά απότυχαν.

«Τρέξε δήμαρχε, τρέξε. Μια μπουλτόζα κατεδαφίζει ένα παλιό σπίτι κοντά στον ΟΡΦΕΑ στη Χρυσολιωτίσση, τηλεφωνούσε Τρίτη μεσημέρι στο δημαρχείο της Λευκωσίας ένας εν εγρηγόρσει δημότης. «Τρέξε δήμαρχε πέρκιμου τους προλάβεις».

Έσπευσε λοιπόν ολιτοαχώς ο απεσταλμένος του δημαρχείου, συνέλαβε επ' αυτοφώρω τη μπουλτόζα με τη χούφτα απειλητικά στραμμένη προς το οικημάτων Αφθοδιδάκτων Ζωγράφων, όμως δεν επρόκειτο τελικά για καμιά κατεδάφιση, παρ' όλα τα μπάζα που ήταν σωρός έξω από το σπίτι.

«Εμείς εδώ στήνουμε μια νέα δημιουργία, κτιζουμε κύριε κι ουδέποτε χαλούμε» είπε, εξήγησε και έδειξε επί τόπου στον υπάλληλο του δημαρχείου ο δράστης της όλης κουβέντας.

Κάτασπρος απ' τις σκόνες και καταϊδρωμένος, μ' ένα φτιάρι στο χέρι, ο γνωστός Καλλιτέχνης Κώστας Χαραλαμπίδης... Η τωρινή του δραστηριότητα με τη μπουλτόζα, που κινητοποίησε το δημαρχείο, είναι η μεταποίηση ενός υπόγειου στην ακριτική γειτονιά της Χρυσολιωτίσσης, σ' ένα νέο για την Κύπρο είδος χώρου καλλιτεχνικής έκφρασης. Το ΚΑΦΕΘΕΑΤΡΟ «ΕΝΑΛΛΑΞ»!...

Καθισμένοι καταμεσήμερα στην βεράντα, (Αύγουστος του 1984), 50 μέτρα από το φυλάκιο της Εθνικής Φρουράς, εκεί στον ΟΡΦΕΑ, ο Κώστας Χαραλαμπίδης εξηγούσε στο Μιχάλη Πασιαρδή και τον γράφοντα για το νέο «πρόγραμμα» που πάει να εγκαθιδρύσει στον Κυπριακό χώρο με το όνομα «Καφεθέατρο Εναλλάξ»...

«Δίπλα στους αγαπητότατους γείτονες, εξηγεί ο Κώστας Χαραλαμπίδης μέσα σαφώς το υπόγειο, θα πουλώ οίνον και πνεύμα, εν ολίγοις οινόπνευμα, μαζί με το θέαμα μιας πολυποικιλούς παράστασης. Εδώ θα εκφράζω τις θεατρικές μου αναζητήσεις και τις αισθητικές μου ανησυχίες, στις οποίες δεν πέτυχαν να με κάνουν να συμβιβαστώ. Ο χώρος του Καφεθεάτρου σχεδιασμένος «τζάπα» από τον Μάριο Τεμπριώτη δεν θα θυμίζει τίποτε απ' ότι υπάρχει ως τώρα

στην Κύπρο... Τραγουδι, ήχος, μουσική, απαγγελία, μονόπραχτο, θεατρικός λόγος, σάτιρα και άλλα, που το καθένα τους θα αποτελεί μέρος μιας ολόκληρης παράστασης, με αρχή και τέλος».

Μιλάει ο Χαραλαμπίδης και πειθεί πως ξέρει ακριβώς τί θέλει να φτιάξει. Ένα καφεθέατρο που εβδοκίμησε στη Γαλλία και ο ίδιος το δούλεψε το 1970 σαν μέλος της ομάδας που έφτιαξε την «Απολογία», πρώτο στην Ελλάδα Καφεθέατρο με τον Ντίνο Σιδερίδη. «Είνατο το στοιχείο που υιοθέτησαν τα σύγχρονα θεατρικά ρεύματα στο εξωτερικό» λέει και φέρνει μερικά παραδείγματα... τη συνέντευξη την ενισχύουν μερικά μπουκάλια μύρα, κι η μύρα λεφτερώνει τη γλώσσα και λαδώνει τη μνήμη του Πασιαρδή που απαγγέλλει έμμετρη αλληλογραφία του με τον μεγάλο της Λέσης Παύλο

Λιασίδη, έτσι που πριν ακόμα γίνει το Καφεθέατρο δόθηκε κι η πρώτη του... παράσταση.

Ο απεσταλμένος του δημαρχείου είχε φύγει για να καθυστερήσει τους ανώτερους του, η μπουλτόζα φόρτωσε τα μπάζα στο φορτηγό ο φορτηγάτζης έκαμε έκπωση στον Χαραλαμπίδη, η Χριστίνα έπασε να καταβρέξει τις σκόνες στο δρόμο, η Κυρία Άννα έφερε από δίπλα καφέδες στο νέο γείτονα, ο γέρο σκαρπάρης ο Λεμεσιανός παρακάλεσε να κλαδεφτεί λίγο η συκιά στην αυλή του υπογείου, δυο ΟΗέδες πέρασαν και χαιρέτησαν από τα ποδηλατά τους, ένα πούλμαν με τουρίστες έκανε όπισθεν γιατί - διάολε - έπεσε στο αδιέξοδο της πράσινης γραμμής...

(Κήρυκας 5 Αυγούστου 1984).

Τα εγκαίνια του Καφεθέατρου «ΕΝΑΛΛΑΞ»

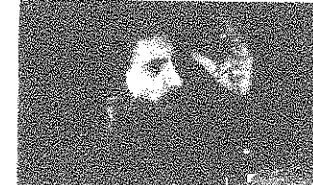
ΤΟ ΚΑΦΕΘΕΑΤΡΟ ΕΝΑΛΛΑΞ

Τίτλος: ΚΥΡΙΑΚΗ 24 Σεπτεμβρίου 1985—ΣΕΛΙΔΑ 15

ALL CO-STARS SHOW

Ο φίλος μου Κώστας Χαραλαμπίδης, ηθοποιός, σκηνοθέτης και ιδρυτής του Καφέ - Θεάτρου «ΕΝΑΛΛΑΞ» εν Τεχνικαλά μεριά, συνεχίζει με συνέπεια και υπερασπίζεται με εθιμικές αρχές και την φιλοσοφία του «ΕΝΑΛΛΑΞ».

Χτες ο Κώστας με κάλεσε στο Καφέ - Θεάτρο του για να παρουσιάσει την δική του παράσταση COSTA-RS SHOW, γιατί το πρόγραμμα του ALL STARS SHOW.

«Έπρεπε ή όχι να υπογράψω ο κ. Σουπριανός; Ίσως οι πραγματικές θέσεις των κομμάτων με τον μεγεθυντικό φακό του «ΕΝΑΛΛΑΞ»:

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΥ:

Το ΑΚΕΛ-ΑΡΙΣΤΕΡΑ πιστεύει ότι ο λαός έχει το ανώτερο δικαίωμα να κρίνει την αλήθεια. Και η αλήθεια είναι ότι έχουμε μια πολύ μεγάλη εφεύρεση. Το γεγονός του Ευρίου Κουελάρι προσαίτια δείχνει και μικροί και μεγάλοι τρεις επικρατούσες:

- α) Ανάσπελο
- β) Με τα στήθη πίσω και
- γ) Τραγουδάει τις κοιμισμένες.

Εμείς σταματάμε να ζήσουμε πθανάτους, θανάτο ο Κύριος Ντεκός εκράτος αδιάλλακτη στάση προσηνίας μες Ιμπεριαλιστική Βαζέλιου. Παρ' όλα αυτά στους δείχνει υπήρχε πρόνοια που προέβλεπε διαίτημα επιλογής ως προς το είδος της Βαζέλιου. Στην παράσταση 3 σάββατο κριτικαίνονται η Βαζέλιου με μινιόνους.

Μπορεί ο Κύριος Ντεκός να είναι Ιμπεριαλιστική Εφεύρεση αλλά και ο Κύριος Κυπριανός φέρει εφεύρεση γιατί σταμάταει την εφεύρεση Βαζέλιου με μινιόνους.

ΚΑΡΥΔΙΑΣ:

Ο Δημοκρατικός Συνταγάρχης και εγώ προσπαθούμε να είμαστε δύο κλάσεις μία παραφύση ως προς την επιλογή των επικρατούσων και των δεκτών. Εμείς «...»:

- α. Πανσέλιγο και κλέγας
- β) Αρραυάδα
- γ) Fifty Six.

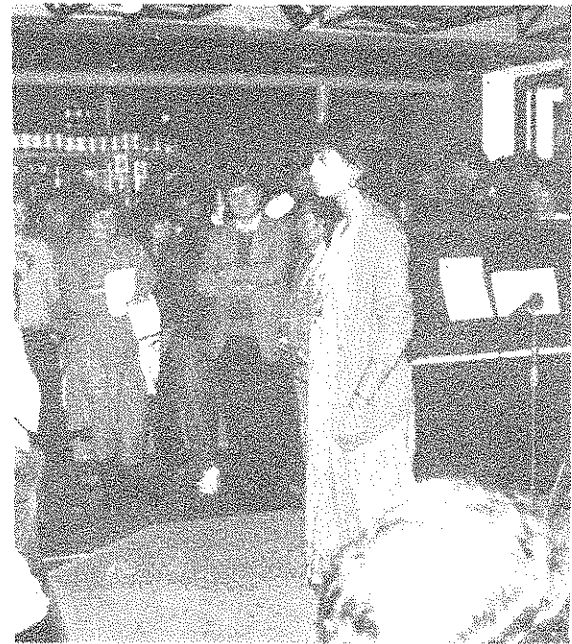
ΛΥΣΣΑΡΙΑΝΗΣ:

Εμείς επροσδοκώσαμε τον λαό και τον προδοσώσαμε και πάλι. Είμαστε εναντίον και της Ιμπεριαλιστικής Βαζέλιου και της Βαζέλιου με γλυκά υαρούς. Ό,τι είναι να γίνει θα πρέπει να γίνει με αντικατοχή Βαζέλιου, τον τελευταίο λόγο του έχει ο κριτικαίνος λαός. Ένας θα πέφτει δεκά θα σάββατο. Δίπλα θα πηφύσων χυδαίος θα σπύραχου. Κάθε σήτη και κλάση, κάθε πατριώτη και πατριώτισσα και ενάλλος.

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ:

Ένα που την Κύπρο με αυλάει αποδοξάζει, είναι μεν να μην το φάει τελείως. Περύπου ως το γένετο. Στην Η. Υόρην που έινεν αποδοξάζει πρώτη την οποία απέρριψε. Δίπλα να θύλα ζήτα το έναν ποιόν. Άρα είναι βορπητός. Εδώ και ως τόσο πως είναι έτοιμος να ζήταει για σπυρμένη ανώνυμη σπυρμένη δεδοξώσω ότι σε νάνι ως το γένετο.

Ίσως στην Κύπρο πως είναι αποδοξάζει και πως θα είναι να ζήταει να φάει το γένετο. Ένα είναι ήταν παλιό όνομα ζήτα ως το γένετο. Ένα είναι τι εφύρεση. Εφύρεση να ορολογησών στη εφεύρεση παλιό. Ας παν ζήταει.

μια συνολική παράσταση - θέαμα τριών ωρών, από ορχηστρικά μουσικά κομμάτια, νεοκυματικό τραγουδι, μπαλάντες, ελαφρολαϊκά, ρεμπέτικα, μεσαιωνικά, δημοτικά, ριζίτικα, καλύπτοντας έτσι μ' αυτό τον τρόπο όλο το φάσμα της Ελληνικής μουσικής. Ανάμεσα σ' αυτά, το θέατρο σαν κοινωνικό λειτουργήμα, πράξη, ζωή, διαμαρτυρία, σάτιρα.

Σήμερα το Καφεθέατρο «Εναλλάξ» διανύει τον Έκτο μήνα συνεχούς λειτουργίας, μ' ένα Εναλλάξ ρεπερτόριο και μια σειρά από ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις.

Συnergάτες του είναι μουσικοί, ηθοποιοί, τραγουδιστές, ποιητές, λογοτέχνες, διανοούμενοι και απλοί άνθρωποι του λαού. Χριστίνα Ποτονίδου, Γιώργος Στουππενος, Αντρέας Κυριακίδης, Αντρέας Ηρακλέους, Κώστας Φιλιππίδης, Ρένος Μαρτίδης, Αργυρώ Τουμάζου, Δώρος Ηρακλέους, Μιχάλης Πασιαρδής, Περής Πιερέττης, Σίμης Σουκιούρογλου, Γλαύκος Χριστοφίδης, Λίζα Τσαγγαρίδου, Ρικάρτο Λόπεζ, και άλλοι.

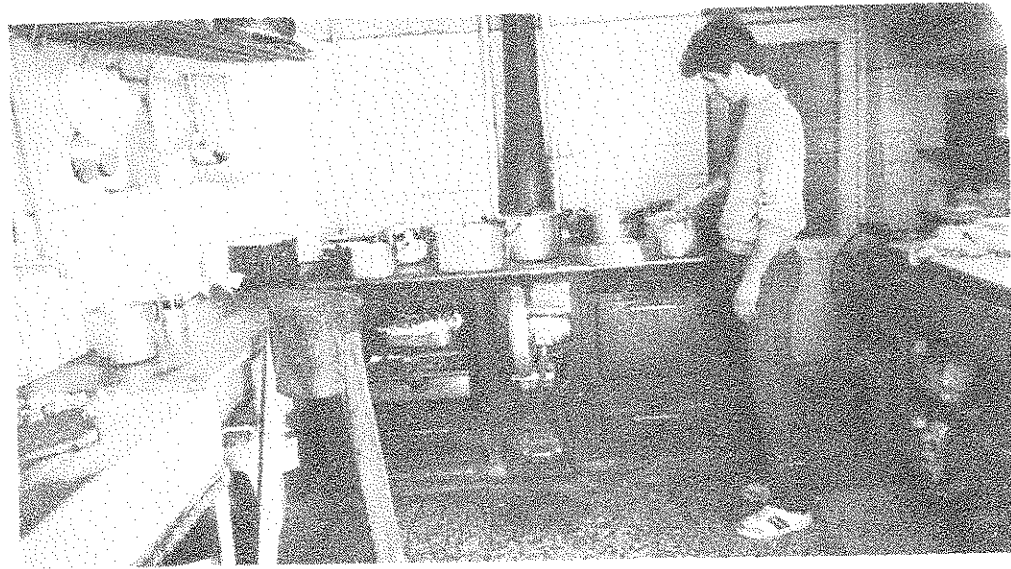
Αμμοχώστου. Κάθε βράδυ (εκτός Κυριακής) πορθηστρικά μουσικά κομμάτια, νεοκυματικό τραγουδι, μπαλάντες, ελαφρολαϊκά, ρεμπέτικα, μεσαιωνικά, δημοτικά, ριζίτικα, καλύπτοντας έτσι μ' αυτό τον τρόπο όλο το φάσμα της Ελληνικής μουσικής. Ανάμεσα σ' αυτά, το θέατρο σαν κοινωνικό λειτουργήμα, πράξη, ζωή, διαμαρτυρία, σάτιρα.

Σήμερα το Καφεθέατρο «Εναλλάξ» διανύει τον Έκτο μήνα συνεχούς λειτουργίας, μ' ένα Εναλλάξ ρεπερτόριο και μια σειρά από ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις.

Συnergάτες του είναι μουσικοί, ηθοποιοί, τραγουδιστές, ποιητές, λογοτέχνες, διανοούμενοι και απλοί άνθρωποι του λαού. Χριστίνα Ποτονίδου, Γιώργος Στουππενος, Αντρέας Κυριακίδης, Αντρέας Ηρακλέους, Κώστας Φιλιππίδης, Ρένος Μαρτίδης, Αργυρώ Τουμάζου, Δώρος Ηρακλέους, Μιχάλης Πασιαρδής, Περής Πιερέττης, Σίμης Σουκιούρογλου, Γλαύκος Χριστοφίδης, Λίζα Τσαγγαρίδου, Ρικάρτο Λόπεζ, και άλλοι.

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ ΠΩΡΓΟΣ - ΛΑΚΗΣ

ένα κλαστικό μαγειρικό
με νέους ανθρώπους

πρωίνα και μεσημέρια μόνο.

Το εστιατόριο ανήκε παλιά στον Αντρέα Ιωαννίδη, γνωστό σαν ο Αντρέας ο Μάϊρας που είναι σήμερα 70 χρόνων. Πριν ενάμισιο χρόνο άρχισαν να το δουλεύουν μια ομάδα νέα παιδιά, που δεν εκτελούν απλά μια εργασία αλλά την φιλοσοφούν κιόλας. Παρά τη σκληρή και πολύωρη δουλειά που κάνει ο εικοσιπεντάρης Γιώργος και που μπορεί να φτάσει και τις 15 ώρες την ημέρα βρίσκει τον καιρό να ονειρεύεται την παλιά πόλη ξανανοιωμένη και διατηρημένη.

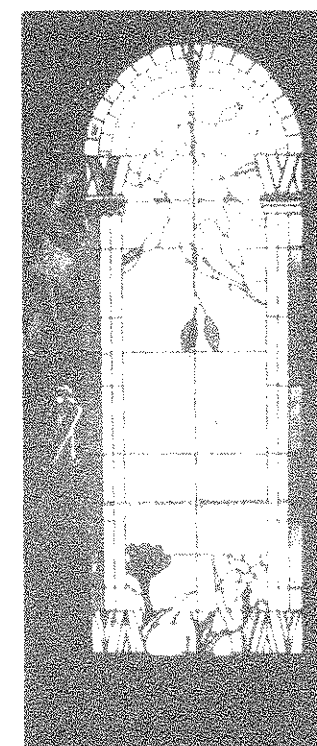
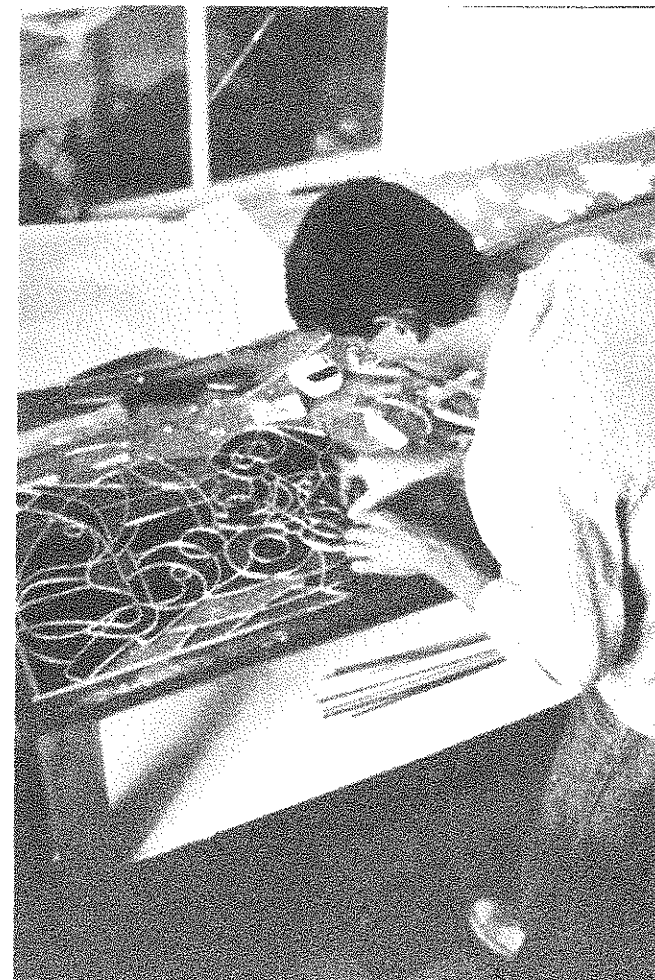
Οι περισσότεροι από τους πελάτες του είναι οι εργαζόμενοι στις γύρω βιοτεχνίες. Όχι λίγες φορές το μεσημεριανό γεύμα είναι ευκαιρία συζήτησης επαγγελματικών ζητημάτων μεταξύ γειτονικών βιοτεχνιών ή ακόμα συζήτηση γύρω από τα προβλήματα της γειτονιάς ή ακόμα ζητήματα που έχουν σχέση με τη διπλανή δημοτική αγορά.

Είναι όμως εξαιρετικά ενδιαφέρον το γεγονός ότι ένα σημαντικό μέρος της πελατείας του «μαγειρικού» είναι νέοι άνθρωποι. (Προφανώς όχι βιοτέχνες ή τουλάχιστον όχι παραδοσιακοί βιοτέχνες) που έρχονται στο εστιατόριο υπακούοντας στη νέα τάση των καιρών προς μια επαναξιολόγηση του κέντρου της παλιάς Λευκωσίας. Αυτοί εργάζονται ή κατοικούν στη περιοχή ή απλά προτιμούν να γευματίζουν εδώ.

Ο μικρός χώρος και η παραδοσιακή ευκολία του κυπρίου να «πίνει κουβέντα» δημιουργούν ένα ενδιαφέρον χώρο τριβής και συζήτησης που δεν μπορεί παρά να είναι γοητευτικός και παραγωγικός.

Μια άλλη όμορφη εικόνα είναι η πελατεία του πρωινού μεταξύ 10 και 12. Είναι οι γέροι συνταξιούχοι των χωριών που κάποτε έρχονταν να δουλέψουν στη πόλη καθημερινά. Τώρα λόγω «κεκτημένης ταχύτητας» κατεβαίνουν πάλι στη πόλη να δώσουν «το γυρό τους» καμιά φορά πουλώντας λίγα αγροτικά προϊόντα, σουσούκο, χαλλούμι, όσπρια. Το μεσημέρι έρχεται πιο γρήγορα γιατί αυτούς όπως και το πρωινό ξύπνημα. Η ζωή καθόρισε να ζυψούν στις πέντε έχουν δεν έχουν δουλειά.

Βιτρώ ένα μοναδικό εργαστήριο

Το εργαστήριο Βιτρώ της MELGABS στεγάζεται σ' ένα παλιό Λευκωσιώτικο σπίτι μ' εντελώς δική του ομορφιά. Τα εσωτερικά παράθυρα και οι πλατειές πόρτες αφήνουν το βλέμμα να πλανηθεί παντού σ' όλα τα δωμάτια μέχρι τα εξωτερικά παράθυρα. Η αίσθηση του ενιαίου του χώρου κυριαρχεί παράλληλα με την αίσθηση του λευκού. Το πανλευκό εσωτερικό αναδειχνει την έκθεση Βιτρώ σ' όλη της τη γοητεία.

Το εργαστήριο δημιουργήθηκε από τη Λυδία Μελισσά που είναι και η ίδια γνώστης της τέχνης του Βιτρώ. Η απαρχή ήταν μια τυχαία συνάντηση της Λυδίας με τον Μπερνάρντ Μπέκε περαστικό πριν δυο χρόνια από τη Κύπρο.

Ο Μπερνάρντ όπως αναφέρει κι ο Γκλιν Χιους είναι πραγματικός γνώστης της τέχνης του. Έχει ήδη στο ενεργητικό του μια σημαντική σε όγκο και ποιότητα δουλειά. Είναι αξιοθαύμαστο το πόσο γρήγορα μπόρεσε να προσαρμοστεί τη δουλειά του στη Κύπρο. Έχει ήδη αρκετά μοτίβα που αντιστοιχούν στο κυπριακό «λαϊκό» γούστο καθώς επίσης και μια σειρά μοτίβων εμπνευσμένων από την ελληνορθόδοξη δοξασία όπως η γέννηση η σταύρωση, η ανάσταση, ο Άγιος Γεώργιος κ.λ.π.

Μπόρεσε επίσης ο Μπερνάρντ να επιτύχει μια νέα ισορροπία στους χρωματισμούς του με βάση τη φωτεινότητα στη Κύπρο. Αυτό το στοιχείο είναι βασικό. Το Βιτρώ σε αντίθεση με τη ζωγραφική δεν βασίζεται μόνο στην απορρόφηση και στην αντανάκλαση του φωτός από το υλικό αλλά και στην πε-

ρατότητα του. Ακριβώς το Βιτρώ μπαίνει στα ανοίγματα του εσωτερικού χώρου προς τον εξωτερικό ελέγχοντας τις συναλλαγές φωτεινότητας. Το Βιτρώ μπορεί και να είναι μια καλή ζωγραφιά. Όμως το Βιτρώ είναι παρόν ακόμα κι' όταν δεν το κοιτάς γιατί επεμβαίνει ενεργητικά σ' ολόκληρο το φωτισμό του εσωτερικού χώρου. Το Βιτρώ επεμβαίνει και τροποποιεί την ενότητα εσωτερικού και εξωτερικού χώρου τονίζοντας την ταυτόχρονα.

Αυτό τον καιρό το εργαστήριο ψάχνει για ένα ή δυο νέους ή νέες με κάποια κλίση στις τέχνες για να μάθουν και την τέχνη του Βιτρώ. Γεγονός αναγκαίος για να μείνει το Βιτρώ στον τόπο.

Αυτό το εργαστήριο βρίσκεται στην οδό Ατταλίας 7. Το ευχαριστούμε πούρθε στη παλιά Λευκωσία, που συντήρησε θαυμάσια ένα παλιό λευκωσιώτικο σπίτι, που έγινε πολύ κοντά στην οδό Σούτσου βοηθώντας στην απογекτοποίηση της περιοχής.

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΟΥ ΓΥΑΛΙΟΥ (ΒΙΤΡΩ)

Τι είναι το βιτρώ;

Το βιτρώ είναι ένας σκελετός από μόλυβδο που συγκρατεί χρωματιστά κομμάτια γυαλιού.

Για να γίνει το βιτρώ χρησιμοποιούμε μπιγιά (σμάλτο) πάνω στο γυαλί που ψήνεται στη συνέχεια σε φούρνο σε θερμοκρασία 700 βαθμών.

Το βιτρώ είναι μια τεχνική που περιέχει ατέλειωτες δυνατότητες έκφρασης και χρησιμοποιήθηκε πλατεία στο Μεσαίωνα και την Αναγέννηση.

Δεν είναι γνωστό πως και πότε ξεκίνησε η επεξεργασία του χρωματιστού γυαλιού που δένεται μαζί με λεπτές λωρίδες από μόλυβδο.

Τα αρχαιότερα παραδείγματα που έχουμε είναι από την Γερμανία, την Αγγλία και τη Γαλλία. Οι μέθοδοι της τεχνικής του βιτρώ που περιγράφονται από το Γερμανό Μοναχό Θεόφιλο στο βιβλίο του «*Diversarium Artium Schedula*» που γράφτηκε ανάμεσα στο 1110 και 1130 έχουν παραμείνει λίγο πολύ ίδιες μέχρι σήμερα.

Αυτό που άλλαξε, ειδικά κατά τα τελευταία 100 χρόνια, είναι η εξέλιξη νέων μορφών και προσεγγύσεων στο μέσο και στους τρόπους που χρησιμοποιείται.

Η τέχνη του Βιτρώ γνώρισε μια παρακμή πολλών αιώνων όταν το ιδανικό ήταν να χρησιμοποιούνται μεγάλα άχρωμα γυαλιά. Από το 1850 η χρήση του χρωματιστού γυαλιού πέρασε στην κοσμική αρχιτεκτονική. Άρχισε να αντιμετωπίζεται σαν μια μορφή αρχιτεκτονικής διακόσμησης που μπορούσε να

χρησιμοποιηθεί και σε άλλα κτίρια από εκκλησίες.

Στο τέλος του αιώνα τα εργαστήρια χρωματιστού γυαλιού, σ' όλη την Ευρώπη παρήγαγαν μεγάλες ποσότητες για τα νέα κτίρια που χτιζόνταν στις ευήμερες δεκαετίες πριν τον 1ον Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στα 1912 μια Γερμανική εφημερίδα για αρχιτεκτονική παραπονέθηκε, γιατί κανένας αρχιτέκτονας δεν μπορούσε να τολμήσει να μην περιλάβει το χρωματιστό γυαλί στα σχέδιά του, και λίγα κτίρια δεν περιείχαν έστω μια μικρή ποσότητα χρωματιστού γυαλιού.

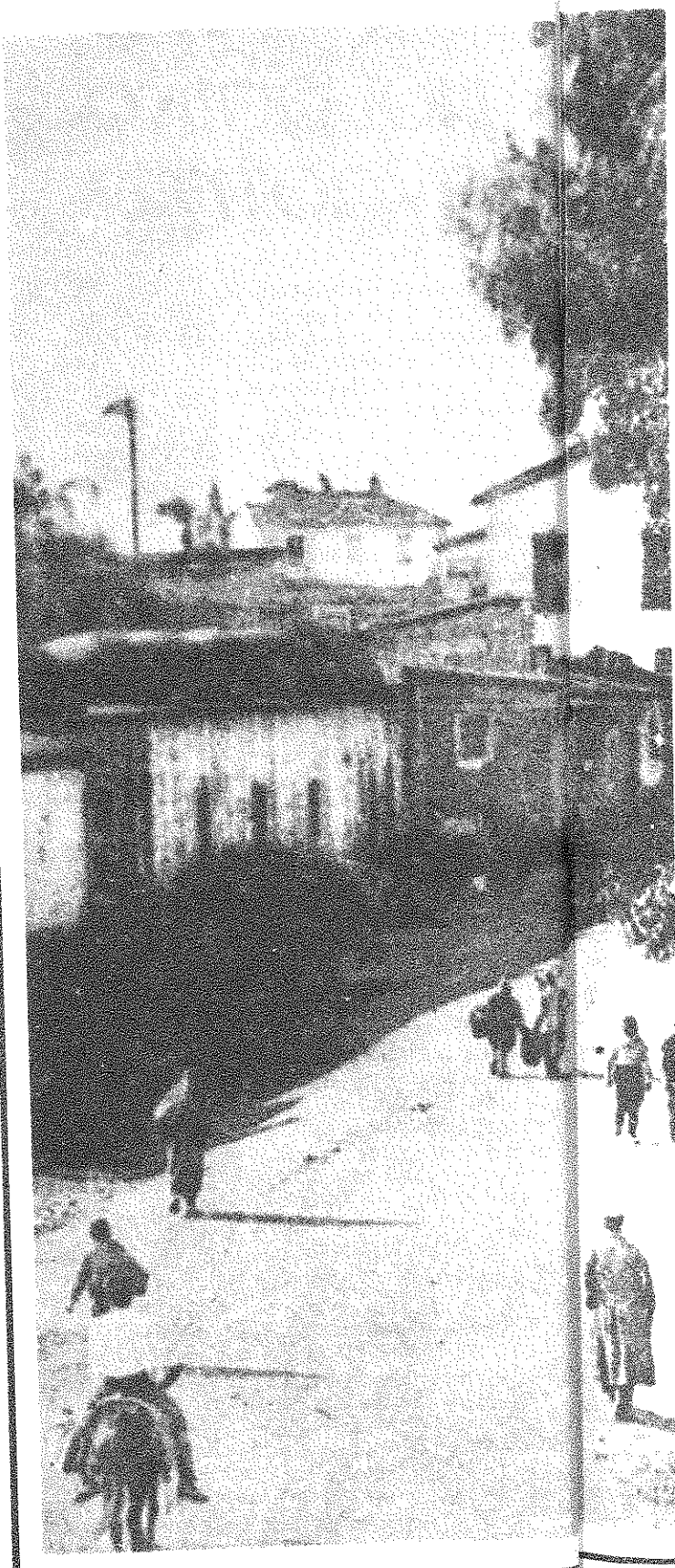
Από τότε, πολύ χρωματιστό γυαλί καταστράφηκε στους πολέμους αλλά έχουν διασωθεί αρκετά δείγματα της εξαιρετικής αυτής τέχνης.

Στα νεώτερα μεταπολεμικά χρόνια η τάση για λιτότητα στην αρχιτεκτονική και απομάκρυνση από «περιττές» διακοσμήσεις, ο φθηνός συνδυασμός τοιμέντου και γυαλιού, η τάση να φωτίζονται έντονα οι εσωτερικοί χώροι οδήγησαν την τεχνική του βιτρώ στην αφάνεια - όσον αφορά την πλατεία βιομηχανική χρήση του χρωματιστού γυαλιού.

Παράλληλα όμως πολλοί καλλιτέχνες ασχολήθηκαν με την καλλιτεχνική πλευρά της τέχνης αυτής πειραματίστηκαν και άνοιξαν δρόμους.

Ο Chagall και ο Cocteau προσέγγισαν την τέχνη αυτή χρησιμοποιώντας τις μπιγιές, ενώ άλλοι καλλιτέχνες όπως ο Thom Prikker, ο Schaffrath και ο Schreiter εδίωξαν ένα πιο αυστηρό δρόμο.

φωτ. από το αρχείο του Δήμου Λευκωσίας

Λευκίου ζαφειρίου στις παρυφές της παλιάς Λευκωσίας

Στα ριζά του ποταμού είναι ένα παλιό σπίτι με κεραμίδια. Στο μπροστινό μέρος στεγάζονται τα αποικιακά «Γέφυρα Πεδισαίος» και το πίσω χρησιμοποιείται ακόμη σαν κατοικία που κάθε άνοιξη και καλοκαίρι μετατρέπεται σε εστιατόριο - μπαρ «Ο Πεδισαίος» - η μικρή αυλή του με τα χαμηλά δέντρα.

Παλιά, πριν τον πόλεμο, υπήρχε ένα μίζερο γεφυράκι, χωρούσε και δε χωρούσε δυο κάρα να περάσουν. Μετά απλωνόταν ο χωματόδρομος προς τον Άγιο Δομέτιο, λίγα πλινόχτιστα σπίτια και μάντρες. Η μυρουδιά από κόπρια ήταν και στο πετόι των ανθρώπων τα χρόνια εκείνα, τότε που η πείνα μάστιζε ακόμα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού στο νησί.

Ανάμεσα Λευκωσία και Άγιο Δομέτιο, εκεί που σήμερα είναι τα ευρύχωρα σπίτια κι οι πολυκατοικίες, δεν υπήρχε τίποτε - ερμηιά, φίδια και λιγοστά δέντρα, ευκάλυπτοι και κυπαρίσσια. Τα οικόπεδα πουλιόντουσαν μόνο πέντε λίρες.

Το παλιό σπίτι με τα κεραμίδια ήταν το μόνο στην περιοχή. Απέναντί του, ακριβώς εκεί που υψώνεται η πολυκατοικία «Πεδισαίος», ήταν το νεοκροταφείο των Καθολικών, θύμα κι αυτό στα πρώτα βήματα της ανοικοδόμησης και του εκμοντερνισμού της πρωτεύουσας, στα χέρια των κομψοκόπων του χρήματος.

Λένε πως λίγο πριν οικοπεδοποιηθεί το νεοκροταφείο, οι καλόγεροι προσπάθησαν να βάλουν χέρι πάνω του, για να φτιάξουν πσιόνα και τα τέτοια.

Όπως και να 'χει το πράγμα, κάποιο πρωινό τότε που βρισκόταν στα σκαριά κι η Κυπριακή Δημοκρατία - στα 1959 - πλάκωσαν οι μπουλντόζες

και σε δύο μέρες το νεοκροταφείο των Καθολικών έγινε άφαντο. Ύστερα φράξαν το οικόπεδο, ήρθαν εργάτες και η εργοληπτική εταιρεία σε δυο χρόνια τελείωσε τη μεγάλη πολυκατοικία με τις τρεις πτέρυγες.

Σ' αυτήν έμεινε για λίγο, πριν φύγει για τη Ρουμανία, όπου πέθανε, κι ο ποιητής Θεόδωρος Περιδής. Αργότερα άνοιξαν τα μπαρ στο δρόμο προς τις φυλακές και το ξενοδοχείο «Ακροπόλ».

Όταν σκάβαν τους θεμελιούς κρανία παιδιών και ηλικιωμένων βγαίνουν στην επιφάνεια, ακόμα ολόκληροι σκελετοί και μισολιωμένα ρούχα - προφανώς σάβανα. Η σύληση των νεκρών ήταν κάτι το ανατριχιαστικό - χρυσά δαχτυλίδια και βραχιόλια - χτερίσματα από αγαπημένα πρόσωπα.

Ξαφρίστηκαν από τους λωποδύτες. Πολλά απ' αυτά έγιναν αργότερα γαμήλια δώρα ή τα 'λιώσαν και τα ξανάπασαν σε χρυσοχορεία στο Μακρύδρομο. Και σήμερα ακόμη μερικές γριές, όταν περνούν έξω από την πολυκατοικία κοινοτοστούνται και κάνουν τον σταυρό τους.

Το γεφυράκι του Πεδισαίου ζερβά - δεξιά είχε σιδερένια κάγκελα κι ο δρομάκος περνούσε έξω από το Γενικό Νοσοκομείο, όλο κι όλο μερικές κάμαρες, που κάθε άλλο παρά νοσοκομείο θύμιζε. Πριν τα Δικαστήρια βρισκόταν η Αγγλική Σχολή, προτού μεταφερθεί απέναντι από το Προεδρικό. Εκεί, στην παλιά Αγγλική Σχολή, είχε κάνει το δάσκαλο των Γαλλικών κι ο ποιητής Δημήτρης Λιπέρης.

Δίπλα από την Πύλη Πάφου υπήρχαν στοιβαγμένες μεγάλες πέτρες κι όταν το χειμώνα κατέβαινε ο ποταμός, οι άνθρωποι αγωνίζονταν ν' αντκόψουν το νερό μ' αυ-

τές.

Απ' εκεί έμπαινες πίσω στην παλιά Λευκωσία: στενοσόκακα, μαγαζάκια, άνθρωποι ηλιοψημένοι και βασανισμένοι απ' τον τρόπο του μεροκάματου. Τότες δεν είχε κερδηθεί ακόμη το οχτώωρο. Οι άνθρωποι ξυπνούσαν πριν φέξει κι από τα κοντινά χωριά και τα σημερινά προάστια κατηφόριζαν προς τη Λευκωσία. Μια διαδρομή που γίνονταν δύο φορές τη μέρα. Ήταν κι οι άνεργοι που γύρευαν έστω κι ένα κουτσουδούλι.

Καθισμένοι κάτω από το μεγάλο πλάτανο ενός καφενείου, κοντά στην οδό Ερμού, περιμεναν, μέρες πολλές φορές, για να βρουν δουλειά. Οι εργολάβοι που ερχόντουσαν στο καφενείο, διάλεγαν μερικούς κι έφευγαν. Χιλιάδες άνθρωποι την εποχή εκείνη λέγαν το ψωμί ψωμάκι.

Τα χάνια - όπως το περίφημο «Χάνι του Πάντζι-αρου» - ήταν γεμάτα από τους δύστυχους αυτούς ανθρώπους που πολλές φορές αναγκάζονταν να κοιμηθούν στο ύπαιθρο.

Τα χρόνια εκείνα αρχίζουν και «δουλεύουν» οι πρώτοι αριστεροί στην παρανομία. Πολλές συσκέψεις των αχτίβ γίνονταν στις σπηλιές, που ήταν διάσπαρτες στην περιοχή του Χίλτον και της Αγίας Παρασκευής. Οι πολυκατοικίες και οι ουκέλλες ξεφύτρωσαν πολύ αργότερα, αφού προηγήθηκε η οικοπεδοποίηση της περιοχής.

Ολόκληρο βιβλίο θα μπορούσε να γράψει κάποιος, για την παλιά Λευκωσία, ξεσκονίζοντας λίγο τη μνήμη. Ακόμη και το σινεμά Παπαδοπούλου πάει να ξεχαστεί στην περιοχή του ήταν κι οι ταβέρνες που λειτουργούσαν πριν τον πόλεμο και λίγο αργότερα. Εκεί πήγαινε κι ο Χαράλαμπος Κάπρος, ο κεντητάρης, από το Μαζωτό της Λάρνακας.

Η οδός Ρηγαίνης ήταν τότες ένα στενοσόκακο με χαμόσιπα. Με τον πόλεμο εμφανίζονται τα

πρώτα μπαρ, που στη συνέχεια πολλαπλασιάζονται και εξαιτίας της πολιτικής κατάστασης στο νησί. Η σημερινή Ρηγαίνης με τα μπαρ, τα στριγγλίσματα των τζουμποξ και τους οπότες, είναι δημιούργημα των τελευταίων δεκαετιών.

Η Λευκωσία είναι μια πόλη που η μνήμη της συνεχώς βουλιάζει και χάνεται. Κάποτε οι άνθρωποι σ' αυτή, Έλληνες και Τούρκοι, πήγαιναν μαζί, αγωνίζονταν μαζί, ώσπου οι καταστάσεις άλλαξαν και τα δαχτυλικά της αποτυπώματα - ανοίχτηκαν νέοι δρόμοι, χτίστηκαν πολλά σπίτια.

Ύστερα ξεφύτρωσε και το νέο φρούτο με την Πράσινη Γραμμή, έργο κι αυτό των Εγγλέζων. Σκοτώθηκαν αρκετοί Έλληνες και Τούρκοι. Η πόλη μοιράστηκε στα δύο, φυλάκια και πάλε φυλάκια. Ρήμαξε η οδός Ερμού και σταμάτησαν πια να μπαίνουν στον τουρκομαχαλά οι δικοί μας αλλά κι οι Τούρκοι δύσκολα περνούσαν στη δική μας μεριά.

Έτσι άρχισε μια νέα εποχή για τη Λευκωσία. Η νέα πόλη εξελίχθηκε κάπως ανώμαλα. Με το πραξικόπημα και την εισβολή μοιράστηκε και το νησί στα δύο.

Στο μεταξύ πέρασαν με τα μούτρα οι οικοπεδοφάγοι, οι εργοληπτικές. Οι πρόσφυγες αποτέλεσαν το φτηνό εργατικό δυναμικό για το οικονομικό μας θάσμα και η «ανοικοδόμηση» συνεχίζεται με καλπασμό χωρίς κανένα προσχεδιασμό. Αρχιτέκτονες κι εργολάβοι που λιβανίζουν τα γένια τους και θησαυρίζουν σε βάρος ενός σωστού πολεοδομικού σχεδίου, έχουν βάλει στα σκαριά μια απάνθρωπη πολιτεία.

Το σημερινό καταναλωτικό πρόσωπο της Λευκωσίας πληρώθηκε με πολύ πόνο και αίμα. Σιγά σιγά κι η μνήμη ατροφεί, λίγοι θυμούνται τα παλιά ώσπου να τα σαρώνει όλα η τραγωδία κι ο δικός μας εφσυχασμός.

ΟΔΟΣ ΛΗΔΡΑΣ

I

Ὁδὸς Ληδρας
μαυρὸδερμα
μονόδρομος
καὶ δὲ βγάξεις πουθενά
" "
σωστότερα

στὴν πράσινη γραμμὴ.

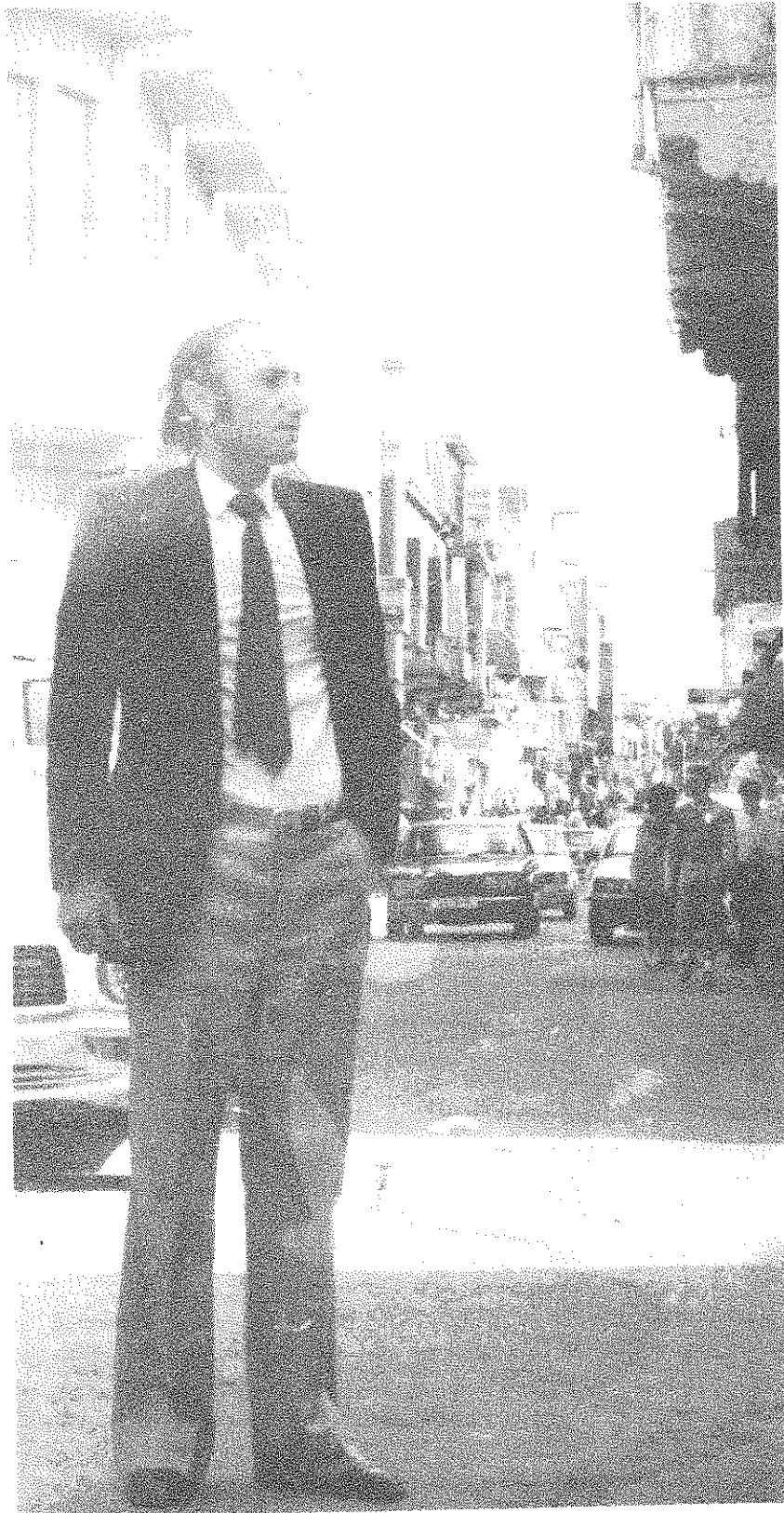
II

Ὁὐ πάρω αὐτὸ τὸ δρόμο
καὶ δὲ βγάξει
πουθενά
" "
καὶ γράφει πίσω
ἄλλα χεῖρα!

VI

Ἡ πράσινη γραμμὴ
σὲ κόβει.
ἡ πράσινη γραμμὴ
σὲ πηγαίνει
καὶ τὸ βουισμένο
πουκάμισο
τοῦ σκαλωμένου ἀγαλιώτη.

Μ.χ. Παναγιώτης

ΜΑΪΟΣ ΣΤΗΝ ΠΥΛΗ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ

Τετάρτη 1 Μαΐου, από τις 3.30 μ.μ.

Τάφος Πύλης Αμμοχώστου

«Τρελλή-Τρελλή Πρωτομαγιά»

Διαγωνισμός πετασιών-πρωτομαγιάτικων στεφανιών και παραδοσιακών παιγνιδιών.

Το βράδυ τραγούδια από παιδιά του «Εναλλάξ»

Πέμπτη 2 Μαΐου, 8 μ.μ.

Σοφοκλής Σοφοκλέους: «Αιγυπτιακές θεότητες στην Κύπρο-αρχαϊκή τέχνη (750-475 π.Χ.)».

Η διάλεξη οργανώνεται από το Σύνδεσμο Κυπρίων Αρχαιολόγων.

Παρασκευή 3 Μαΐου — Τετάρτη 15 Μαΐου

Έκθεση «Οι Μηλιές ένα πληορείτικο χωριό-μια λαογραφική γνωριμία».

Την έκθεση, που οργανώνει ο Δήμος Λευκωσίας με τη συνεργασία της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, θα εγκαινιάσει ο Πρόεδρος της Δημοτικής Επιτροπής Λευκωσίας κ. Λέλλος Δημητριάδης, την Παρασκευή 3 Μαΐου στις 8 το βράδυ.

Σάββατο 4 Μαΐου, 4 μ.μ.

Η Λέσχη Λάιονς Κερύνειας οργανώνει παράσταση κουκλοθεάτρου «Το ζουζούνι».

Δευτέρα 6 Μαΐου, 8 μ.μ.

Διάλεξη από το Γραμματέα της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών κ. Γ. Κ. Ιωαννίδη με θέμα:

«Οι εκ Μηλεών διδάσκαλοι του Γένους, Δανιήλ Φιλίππιδης, Άνθιμος Γαζής και Γρηγόριος Κωνσταντάς».

Τρίτη 7 Μαΐου, 8 μ.μ.

Διάλεξη και συζήτηση από τη δημιουργό της Λαογραφικής Συλλογής Μηλεών κ. Ελένη Φαίη Σταμάτη με θέμα:

«Μηλιές, μια λαογραφική γνωριμία»

Η διάλεξη θα συνοδεύεται από προβολή διαφανειών.

Τετάρτη 8 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

Λαϊκό Πανεπιστήμιο

Β' Κύκλος: Θρησκευτικά Μνημεία

«Εκκλησίες της περιοχής Μόρφου-Καρπασίας»

Ομιλήτης: Πέτρος Στυλιανού

Πέμπτη 9 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

«Αφιέρωμα στο Ευρωπαϊκό Έτος Μουσικής»

Συναυλία πιάνου με μαθητές του Εθνικού Ωδείου Κύπρου.

Εισιτήρια προς £1.00 και £0.50 από το Εθνικό Ωδείο και την Πύλη Αμμοχώστου.

Κυριακή 12 Μαΐου, 10 π.μ.-8 μ.μ.

Ο Σύνδεσμος Γονέων και Φίλων του Παιδοψυχιατρικού θαλάμου οργανώνει παιδικό πανηγύρι και παζάρι.

Δευτέρα 13 — Κυριακή 19 Μαΐου

«Αφιέρωμα στον Πορφύριο Δίκαιο»

Το αφιέρωμα, που θα εγκαινιάσει τη Δευτέρα 13 Μαΐου στις 8 μ.μ., περιλαμβάνει έκθεση ντοκουμέντων για τη ζωή και το έργο του Πορφύριου Δίκαιου και ομιλίες από τους:

Δρ Ινώ Νικολάου — Η προσφορά του Πορφύριου Δίκαιου στην Κυπριακή Αρχαιολογία.

Άννα Μαραγκού — Ο άνθρωπος Πορφύριος Δίκαιος

Εγκαίνια της έκθεσης «Πορφύριος Δίκαιος, ο Κύπριος Αρχαιολόγος», από τον Πρόεδρο της Δημοτικής Επιτροπής κ. Λέλλο Δημητριάδη.

Τρίτη 14 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

Αφιέρωμα στο Ευρωπαϊκό Έτος Μουσικής.

Ρεσιτάλ πιάνου από τον Αντώνη Φιλίππιδη.

Βιολί ο Μενέλαος Μενελάου.

Το ρεσιτάλ οργανώνει ο Δήμος Λευκωσίας σε συνεργασία με το Ωδείο Γεώργιου Μενελάου.

Εισιτήρια προς £1.00 και £0.50 από το Ωδείο και από την Πύλη Αμμοχώστου.

Τετάρτη 15 Μαΐου, 7.30 μ.μ.

Λαϊκό Πανεπιστήμιο.

Β' Κύκλος: Θρησκευτικά Μνημεία

«Εκκλησίες της περιοχής Αμμοχώστου-Καρπασίας»

Ομιλήτης: Δρ Ανδρέας Δημητρίου

Πέμπτη 16 — Σάββατο 26 Μαΐου, 7.00 μ.μ.

Έκθεση έργων Μπατικ της κ. Ursula Dinslage

Την έκθεση αυτή οργανώνει το Γερμανικό Ινστιτούτο Goethe, και θα την εγκαινιάσει στις 7.00 μ.μ. ο Ανώτερος Μορφωτικός Λειτουργός κ. Παναγιώτης Σέρρης.

Η διάλεξη θα συνοδεύεται από προβολή διαφανειών.

Παρασκευή 17 Μαΐου, 8 μ.μ.

«Αφιέρωμα στον Πορφύριο Δίκαιο»

Διάλεξη από το γερμανό Αρχαιολόγο και συνάδελφο του Πορφύριου Δίκαιου, Dr H.G. Bucholz για τον Κύριο Αρχαιολόγο.

Σάββατο 18 Μαΐου, 9 π.μ.

Σεμινάριο με θέμα «Ο ρόλος των Μουσείων σήμερα» Το σεμινάριο αυτό οργανώνει ο Δήμος Λευκωσίας μέσα στα πλαίσια των εκδηλώσεων για τα 50 χρόνια της Κυπριακής Αρχαιολογίας.

Στο σεμινάριο θα λάβουν μέρος εκπρόσωποι από το — Τμήμα Αρχαιοτήτων

— Εκπαιδευτικό Μεταρρυθμιστικό Όμιλο Κύπρου

- Σύνδεσμο Κυπρίων Αρχαιολόγων
 - Σύνδεσμο Φίλων του Κυπριακού Μουσείου
 - Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας
- Συντονιστής: ο κ. Λέλλος Δημητριάδης

Δευτέρα 20 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

Οι «Φίλοι του Θεάτρου» οργανώνουν ειδική εκδήλωση «Οιδίπους Τύραννος», δραματολογική ανάλυση και απαγγελία αρχαίων κειμένων.

Θ' απαγγείλει ο ηθοποιός-σκηνοθέτης κ. Φώτος Φωτιάδης, Πρόεδρος του Ομίλου, και ο κ. Γ. Κ. Ιωαννίδης θ' αναλύσει παράλληλα το έργο.

Τρίτη 21 και Πέμπτη 23 Μαΐου, 8 μ.μ.

Σεμινάριο του Σύνδεσμου Πολεοδόμων Κύπρου με θέμα: Η ανάπτυξη της παραλίας της Κύπρου· προβλήματα και προοπτικές.

Τετάρτη 22 Μαΐου, 7.30 μ.μ.

Λαϊκό Πανεπιστήμιο
«Αρχιτεκτονική των χωριών περιοχής Κερύνειας»
Ομιλητής: Νίκος Χολέβας.

Παρασκευή 24 Μαΐου, 8 μ.μ.

Νίκος Γεωργίου: «Η εγκλειστρα του Αγίου Νεοφύτου και οι τοιχογραφίες της»
Η διάλεξη αυτή οργανώνεται από το Σύνδεσμο Κυ-

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους.
- Μεταξοτυπία σπέσιαλ.
- Το γοργόν και χάριν έχει κι' όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΗ

Ισαάκιου Κορνηνού - 7 τηλ. 51803.

Επιγραφές και μεταξοτυπίες πάνω σε όλα τα υλικά (χαρτί, πλαστικό, γυαλί, ύφασμα κ.λ.π.).

Κάθε είδους κατασκευές σ' οποιοδήποτε υλικό όπου χρειάζεται γνώση ζωγραφικής και γλυπτικής.

Πληροφορίες καθημερινά-καφές τα Σάββατα τζαι καλές βροσιές.

ΤΑΠΕΛΛΟΓΡΑΦΕΙΟ «NEON LAMPS»

Χριστόδουλος Βιλιανός
Τρικούπη 44 τηλ. 75297.

- Επιγραφές οποιοδήποτε είδους.
- Πρεσάρισμα πλαστικών.
- Τέντες σ' οποιοδήποτε μέγεθος και στυλ.
- Ευκολίες πληρωμής φτάνει ναν Κκασός. Τζαι τσιαττιστά δωρεάν. «Εψές εθώρουν όρομα μίαν όμορφη κοπέλλα πωσ έπιαννε μου τα βρουσιά που έκαμα ταπέλλαν».

ΜΑΧΑΛΕΠΙ

Καλό τζαι φρέσκο μαχαλεπί καθημερινά στο έμπα του Κολοκάση. Έσειε τζαι περιβάζι στον οσιόν.

ΚΑΦΕΝΕΣ ΜΟΥΣΚΗ

στο έμπα του Κολοκάση.

- Για καλό λευκωσιάτικο καφέ στο Μουσκή.
- Για ραχάττι στη πρωινή λιακάδα στο Μουσκή.
- Για ένα κονιάκι με κάτι τις στο Μουσκή.
- Για ιστορίες της παλιάς Λευκωσίας στο Μουσκή με τον Μουσκή.

ΣΟΥΒΛΑΚΙ ΚΟΚΟΣ

Απέναντι που τον Ορφέα. Φρέσκο σπιθκιασίμο σουβλάκι τζαι σιεφταλί. Περιβάλλον πάνω στις επάλξεις τζαι το καλοτζαίρι πουκάτω που τα δεντρά. Τιμές πράσινης γραμμής! 10 (δέκα) σελίνια τη πίττα. Τζαι πρώτη ποιότη τζαι περίτου.

πρίων Αρχαιολόγων.

Δευτέρα 27 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

Αφιέρωμα στο Ευρωπαϊκό Έτος Μουσικής. Συναυλία Μουσικής Δωματίου από τους Σπουδαστές του Εθνικού Ωδείου Κύπρου. Εισιτήρια προς £1.00 και £0.50 σεντ από το Ωδείο και την Πύλη Αμμοχώστου.

Τρίτη 28 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

Αφιέρωμα στο Ευρωπαϊκό Έτος Μουσικής. Συναυλία μαθητών του Ωδείου Γεώργιου Μενελάου. Εισιτήρια προς £1.00 και £0.50 σεντ από το Ωδείο και την Πύλη Αμμοχώστου.

Πέμπτη 30 Μαΐου, 5 μ.μ., 7 μ.μ. και 9 μ.μ.

Συναυλία από τους μαθητές της Κυπριακής Μουσικής Ακαδημίας. Είσοδος ελεύθερη.

Παρασκευή 31 Μαΐου, 8.30 μ.μ.

Αφιέρωμα στο Ευρωπαϊκό Έτος Μουσικής. Διάλεξη από τη Μουσικολόγο κ. Λένια Σέργη για τους Schütz - Bach - Händel. Η εισήγηση θα συνοδεύεται από αποσπάσματα χορωδιακής μουσικής που εκτελεί η χορωδία της Πνευματικής Στέγης.

ΜΠΑΚΑΛΙΚΟ

Ανδρέας Χριστοδουλίδης
Ταρτακαλάς, τηλ. 66365

- Φρέσκα φθαρτά, όλων των ειδών κονσέρβας και κατεψυγμένα.
- Δεχόμαστε παραγγελίες από το τηλέφωνο.

ΡΑΔΙΟΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΙΔΗ

Αλέξαντρος Στεφανής
Ιπποκράτους 3 τηλ. 63487
Εισάγουμε τις κασέτες Βίντεο και μαγνητοφώνου "KONICA".

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Μ + Γ Περικλέους
Πηραιώς - τηλ.
Μεταφέρω, κουβαλώ ότι θέλετε που μιτσίν ως μιάλο, Άψε σβήσε.
Φκιερώνω τζαι βόθρους.

ΜΑΕΙΡΚΟ ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ

Πηραιώς 10 τηλ. 76420.

Απέναντι που το ππάρκι του παληού δημαρχείου.

Μαιερκό για όσους βαστούν τζαι για όσους έββαστούν.

Ότι φαί πεθυμά ο καθένας.

ΠΑΠΛΩΜΑΤΑ ΗΡΑΚΛΗ

Ισαάκιου Κορνηνού 17 τηλ. 77607.

Όσοι θέλουν ν' απλώνουν τα πόδια τους μακρυά κάμνουν το πάπλωμα τους στο Ηρακλή.

Τιμές σάνταρ. Για όσους κρατούν μαζί τους το «Εντός» τα ίδια.

Έλα στο κατάστημα «Λαϊκής τέχνης» στην Αριστοκίπρου 17 της Λαϊκής γειτονιάς. Θ' ανακαλύψεις ένα σωρό όμορφα χειροτεχνήματα. Άλλα παραδοσιακά κυπριακά καμωμένα από έμπειρα χέρια κι' άλλα φτιαγμένα από μας με κέφι και γούστα.
Τηλέφωνο 59907.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟ

Θέμης Χριστοδούλου ΛΤΔ
Τρικούπη -58 τηλ. 63572
• Ειδικευμένο πάνω σε αρχιτεκτονικά είδη και τουριστικής χρήσης έντυπα.

ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΕΙΟΝ

Ανδρέας Χριστοφίδης και Υιός.
Ισαάκιου Κορνηνού - 18 τηλ. 63152.

- Κάθε έπιπλο μας είναι σφραγισμένο από τη φροντίδα και την αγάπη μας.
- Κάθε έπιπλο μας φέρνει τη σφραγίδα 40 τόσων χρόνων δουλειάς.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΝΙΑΤΑ

Εκδίδεται
κάθε

δεύτερο Σάββατο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΔΕΥΤΕΡΑ Νέο κύμα - Μπαλάντες -

Διμοσικκ. Μεσκιωνικα - Ριζιτικα -

Ποιητικα ακροάματα.

ΤΡΙΤΗ: "Τρίτη / και τέταρτη". Διαλέξεις -

Συζητήσεις. Τιμες Μπικ κι η βούλα ...

ΤΕΤΑΡΤΗ: Ελαφρολαϊκα - Λαϊκα ^{δωρεάν.}

Σάτυρα - Δελτία Ειδύσεων κ.λ.π.

ΠΕΜΠΤΗ Θεατρικο Πείραμα - Μουσικη

Πικροδάχτυλα και ακροάματα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ Ρεμπέτικη Βραδυα -

Σάτυρα - Δελτία Ειδύσεων κ.λ.π.

ΣΑΒΒΑΤΟ: Ποικίλο Πλούσιο Πρόγ-
ραμμα Εναλλάξ.